

Toteutuuko lapsen oikeus terveyteen?

Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2023

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Toteutuuko lapsen oikeus terveyteen?

Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2023

Katja Mettinen ja Elina Pekkarinen (toim.)

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2024:2

ISBN painettu: 978-952-400-851-8

ISBN verkkojulkaisu (PDF): 978-952-400-835-8

ISSN (pdf): 1798-4009

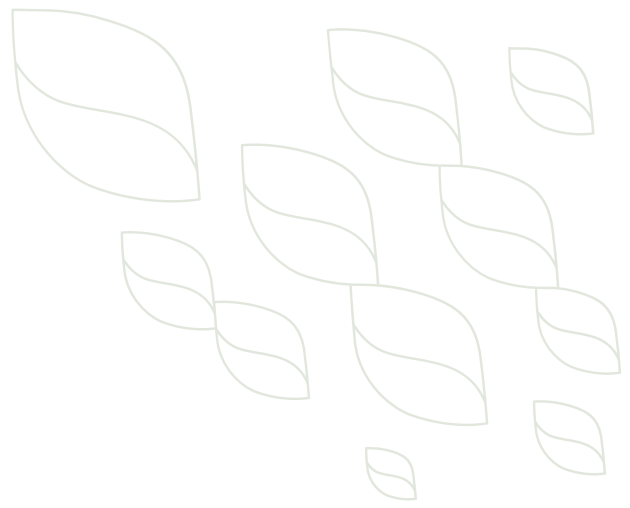
ISSN (painettu): 1798-3991

Visuaalinen suunnittelu: Hansaprint Oy / Suunnittelutoimisto Tammikuu Oy

Kuvat: Lapsiasiavaltuutetun toimisto ja Adobe Stock

Sitaatit puhekuplissa: Lapsiasiavaltuutetun Nuoret neuvonantajat -toiminta 2023

Painopaikka: Hansaprint Oy, Turenki 2024.

Valtioneuvostolle

Lapsiasiavaltuutettu antaa lain lapsiasiavaltuutetusta 3 §:n 1 momentin mukaisesti valtioneuvostolle kertomuksen toimialaltaan.

Kertomuksen alussa on lapsiasiavaltuutetun esipuhe ja kannanotto, minkä jälkeen kertomus sisältää arvon lasten oikeuksien toteutumisesta sekä lasten hyvinvoinnin ja elinolojen kehityksestä vuonna 2023. Kertomuksen lopussa kuvataan lapsiasiavaltuutetun toimiston toimintaa vuonna 2023.

Sisällys

Esipuhe	7
Lapsiasiavaltuutetun kannanotto: Vakavasti väkivaltaiset ja itsetuhoiset lapset tarvitsevat hybridiyksikköjen apua	11
Terveys vuoden 2023 painopisteenä	15
Lasten näkemyksiä terveydestä ja muista ajankohtaisista asioista	16
Lainsäädännön muutokset ja kehittämistarpeet	21
Määräaikaisraportointi YK:n lapsen oikeuksien komitealle	26
Terveys	29
Materiaalinen elintaso	35
Kasvuympäristön turvallisuus	41
Koulu ja oppiminen	47
Perhe, osallisuus ja vapaa-aika	53
Perhe	53
Osallistuminen ja osallisuus	58
Vapaa-aika	62
Tuki ja suojelu	66
Lapsiasiavaltuutetun toiminta 2023	72
Lapsiasiavaltuutettu arvioi lapsen oikeuksien toteutumista	74
Lapsiasiavaltuutettu seuraa, tuottaa ja välittää tietoa lapsen oikeuksista	76
Lapsiasiavaltuutettu verkostoi ja rakentaa yhteyksiä eri toimijoiden välille	82
Lapsiasiavaltuutetun toimisto	87

Esipuhe

Lapsi 1: Lapsia uhkaa roadmanit, sairaudet, päihteet ja huonot vanhemmat.

Lapsi 2: Huonot kaveriporukat

Lapsi 3: Sodat

Lapsi 4: Ja henkistä terveyttä uhkaa koulukiusaaminen.

Nuoret neuvonantajat -tapaaminen Kuopiossa 2.3.2023

Vuonna 2023 lapsiasiavaltuutetun toiminnan painopisteenä oli terveys. Yllä olevassa sitaatissa kuopiolaiset alakoululaiset kuvasivat monipuolisesti niitä tekijöitä, jotka uhkaavat lasten oikeutta terveyteen. Vuoden aikana kuulumme useilta tahoilta, että etenkin ahdistuneisuus, yksinäisyys ja väkivallan uhka heikentävät lasten terveyttä yhdessä liikkumattomuuden ja liian vähäisen levon kanssa.

Vuosi 2023 oli monella tapaa lapsiperheitä kuormittava. Polttoaineiden, sähkön ja ruuan hinta, asuntolainojen korot ja harrastusten kustannukset nousivat. Vuoden saatossa monissa lapsiperheissä mietittiin, miten rahat saataisiin riittämään. Vielä alkuvuodesta hallituksessa pohdittiin, miten lapsiperheiden taloudellista ahdinkoa voitaisiin helpottaa.

Huhtikuussa järjestettiin eduskuntavaalit, joissa kokoomus ja perussuomalaiset saivat runsaimman äänimäärän. Hallitustunnustelijaksi tuli kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo ja hallitus muodostettiin kokoomuksen, perussuomalaisten, ruotsalaisen kansanpuolueen ja kristillisdemokraattien yhteistyönä. Hallitusneuvotteluissa tavoiteltiin toimivaa, turvallista ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa, jossa kansalaisten mahdollisuudet menestykseen ja hyvinvointiin turvattaisiin ylisukupolisesti. Lisäksi luvattiin edistää lapsiperhemyönteistä politiikkaa ja kiinnittää huomiota lapsi- ja perhevaikutusten arviointiin päätöksenteossa.

Hallitusohjelmassa esitettiin kuitenkin tuntuja leikkauksia lapsiperheiden etuuksiin. Jo juhannusviikolla lapsiasiavaltuutettu kirjelmöi hallitukselle lapsiköyhyyden kasvusta, jonka kasautuvat sosiaaliturvan leikkaukset uhkasivat aiheuttaa. Lapsiköyhyyden lisääminen olisi kansallisen lapsistrategian ja eurooppalaisen lapsitakuun sitoumuksien, YK:n lapsen oikeuksien komitean suositusten ja vallitsevan tutkimustiedon vastaista.

Huoli tavoitteiltaan hyvän hallitusohjelman kielteisistä vaikutuksista vähävaraisille lapsiperheille syveni syyskaudella, kun sosiaaliturvan leikkauksia koskevat lakiesitykset yksi kerrallaan tulivat lausunnoille. Eri toimenpiteiden yhteisvaikutuksia oli liki mahdotonta hahmottaa, kun vaikutusarvioinnit olivat puutteellisia ja lausuntojen laatimiselle annettiin täysin riittämätön valmistelu-aika. Tilannetta moittivat mm. lainsäädännön arviointineuvosto¹ ja oikeuskansleri². Teimme parhaamme pyrkiessämme osoittamaan, millaista vahinkoa leikkaukset köyhimmissä lapsiperheissä aiheuttaisivat. Lausunnoillamme ei kuitenkaan ollut vaikutusta tehtyihin esityksiin, joista perustuslakivaliokuntakaan ei poikkeuksellisesti ollut yksimielinen omissa lausunnoissaan.

Vuosi päättyi synkkiin tunnelmiin. Kansantalous vajosi taantumaan³, ja vuoden lopussa työttömien työnhakijoiden määrä oli kasvanut vuoden takaisesta^{4 5}. Nähtäväksi jää, miten voimaantulevat leikkaukset vaikuttavat lapsiperheiden toimeentuloon ja lisääntykö perheiden työllisyys toivotulla tavalla.

Kesäkuussa 2023 YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi päätelmänsä Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Lukuisten suositusten ohella komitea edellytti kiinnittämään huomiota kuuteen kiireelliseen toimenpiteeseen, jotka koskivat lasten yhdenvertaisuutta ja rotusyrjinnän, vihapuheen ja viharikosten torjuntaa, lapsiin kohdistuvan väkivallan torjuntaa, lastensuojelun sijaishuollossa eläviä lapsia, vammaisia lapsia, turvapaikanhakija-, pakolais- ja maahanmuuttajalapsia sekä lapsia, jotka ovat tehneet rikoksen. Myönteistä kyllä, monet näistä toimenpiteistä on huomioitu hallitusohjelmassa ja viimeistään hallituksen elokuussa 2023 julkaisemassa tiedonannossa yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi⁶. Nyt on viipymättä edetävä niiden toimeenpanoon.

Vuoden aikana seurasin kiinnostuneena kansallisen lapsistrategian jatkumista. Alkuvuodesta valtioneuvosto julkaisi laajan arvioinnin kansallisen lapsistrategian toimista vuosina 2019–2023 ja linjasi strategiset tavoitteet vuoteen 2027 asti⁷. Hallitusohjelmassa sitouduttiin jatkamaan lapsistrategiassa tunnistettuja toimia osana hallituksen lapsi- ja perhepolitiikan toimeenpanoa. Hallitusohjelman jälkeen lapsistrategia jäi kuitenkin odottavaan tilaan työntekijävaihdosten vuoksi. Toimenpiteitä ei juuri tehty, joten tässä toimintakertomuksessa ei arvioida lapsistrategian toimintaa. Pidän kuitenkin tärkeänä, että lapsistrategian rivit järjestyvät mahdollisimman pian. Valtioneuvoston sisällä tarvitaan poikkihallinnollista lapsen oikeuksia ja lapsivaikutusten arviointia edistävää ja koordinoivaa toimijaa.

Vuonna 2023 itsenäisen ja riippumattoman viranomaisen työ tuntui toisinaan ahtaalta. Tutkimukseen ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin vetoaminen leimattiin etenkin sosiaalisen median keskusteluissa oppositiopolitikoinniksi. Keskusteluyhteys valtioneuvostoon säilyi kuitenkin jatkuvasti asiallisena ja avoimena. Työhön on rohkaissut myös upea työyhteisö, jonka kanssa olemme tuottaneet yli 50 lausuntoa, kohdanneet 114 sidosryhmää, pitäneet 81 esitelmää ja antaneet 67 mediahaastattelua. Olemme julkaisseet selvityksiä ja kannanottoja, järjestäneet tilaisuuksia ja saaneet Euroopan lapsiasiavaltuutettujen verkoston ENOC:n puheenjohtajuuden. Kiitos kuluneesta vuodesta Annaleena Aira, Merike Helander, Outi Kekkonen, Mari Laitinen, Reetta Peltonen, Terhi Tuukkanen ja Sonja Vahtera. Erityinen kiitos Katja Mettiselle, joka rautaisella asiantuntijuudella toimitti tämän vuosikertomuksen.

Käsillä olevassa vuosikertomuksessa luodaan kattava katsaus lasten hyvinvointiin ja asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa vuonna 2023. Teos on jäsennelty hyvinvoinnin eri osa-alueisiin, joiden jokaisen yhteydessä tarkastellaan hallitusohjelman tavoitteita ja YK:n lapsen oikeuksien komitean suosituksia. Vaikka näkemyksemme monessa kohtaa ovat kriittisiä, yleisnäkymä suomalaiseen lapsuuteen on edelleen toiveikas. Voimme yhdessä vaikuttaa siihen, että lasten ei tarvitse huolehtia roadmaneista, sairauksista, päihteistä, huonoista vanhemmista, kiusaamisesta tai sodasta.

Jyväskylässä 10.2.2024

Elina Pekkarinen

Lapsiasiavaltuutettu

Lapsiasiavaltuutetun kannanotto

Vakavasti väkivaltaiset ja itsetuhoiset lapset tarvitsevat hybridiyksikköjen apua

Lasten mielenterveyden oireet ovat lisääntyneet ja kärjistyneet viime vuosina. Lapsiasiavaltuutettu nostaa esiin pienen mutta erittäin haavoittuvassa asemassa olevan, itselleen ja ympäristölleen vaarallisen ja hoitotahoja kuormittavan lapsiryhmän, jonka tarpeisiin täytyy kiireesti vastata.

Viime vuosina lasten mielenterveyden oireet ovat lisääntyneet⁸. Samalla lasten ja nuorten psykiatriset palvelut ovat vaikeasti ruuhkautuneet ja paine lastensuojelun palveluissa on kasvanut. Lievien psyykkisten oireiden, kuten ahdistuksen ja jännityksen lisäksi erikoissairaanhoidossa tehtyjen psykiatristen diagnoosien määrä on kasvanut⁹. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama vaativan sijaishuollon työryhmä arvioi asiaa perusteellisesti vuosina 2019–2020¹⁰, mutta työryhmän esitykset eivät edenneet.

Lasten erittäin vakava väkivaltainen ja itsetuhoisen oireilu on viime vuosina lisääntynyt. Pieni joukko lapsista oireilee niin vakavasti, ettei heitä voi hoitaa kotona, sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa. Kansainvälisesti tällaisia lapsia on kutsuttu ”järjestelmänrikkojiksi” (engl. system crashers), koska heidän tilanteensa osoittaa selvästi, että palvelujärjestelmä ei pysty vastaamaan lasten välttämättömiin tarpeisiin. Kyseessä on hyvin pieni mutta raskaasti hoitotahoja kuormittava lapsijoukko, joka on jäänyt vaille tarvitsemaansa apua ja hoitoa. Nämä lapset ovat välittömässä avuntarpeessa, ja ilman apua he ovat suuressa vaarassa. Myös pääministeri Orpon hallitusohjelmassa haastava tilanne on tunnistettu ja tavoitteena on selvittää vakavasti väkivaltaisten nuorten hoito- ja kuntoutusketjun toimivuus¹¹.

•
•
• *Pieni joukko lapsista*
• *oireilee niin vakavasti,*
• *ettei heitä voi hoitaa*
• *kotona, sijaisperheessä tai*
• *lastensuojelulaitoksessa.*
•

lastensuojelulaitoksia, joiden yhteyteen integroidaan lasten- ja nuorisopsykiatriset palvelut yliopistotasoisesta sairaalasta. Tällä periaatteella toimineista yksiköistä on hyvää kokemusta eri puolella Suomea, mutta valitettavasti tällaisia yksiköitä on hyvistä kokemuksista huolimatta myös lopetettu.

Tällaisten hybridiyksiköiden toiminta edustaisi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta ja hyvinvointialueiden toimintaperiaatteita parhaimmillaan, kun useamman ammattialan, kuten lääketieteen, sosiaalityön, psykologian ja erityispedagogiikan osaaminen yhdistettäisiin aidosti ja konkreettisesti. Vakavasti väkivaltaisten ja itsetuhoisten lasten auttaminen vaatii välittömiä toimia hyvinvointialueilta sekä kansallista ohjausta ja seurantaa. Vaikka suurin osa suomalaisista lapsista voi hyvin, emme voi ummistaa silmiämme niiltä lapsilta, joiden vointi vaarantaa vakavasti heidän ja heidän läheistensä turvallisuuden.

Terveys vuoden 2023 painopisteenä

Lapsiasiavaltuutetun vuoden 2023 strategisena painopisteenä oli terveys ja lapsen oikeudet. Lapsiasiavaltuutetun lähestymistapa noudatti Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmää terveydestä täydellisen ruumiillisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilana eikä ainoastaan sairauksien ja raihnaisuuden puuttumisena. Lasten terveyttä lähestyttiin vuoden aikana eri näkökulmista.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen¹² mukaan jokaisella lapsella¹³ on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. Sopimusvaltioiden on huolehdittava terveyttä edistävästä elinoloista ja voimavarojen kohdistamisesta terveyttä vaarantavien tekijöiden ehkäisyyn. Lapsen on saatava tarpeensa mukaisia, saavutettavia ja laadukkaita terveyspalveluja. Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 15¹⁴ todetaan, että lasten oikeus terveyteen ei ole tärkeä pelkästään itsessään, vaan tämän oikeuden toteutuminen on välttämätöntä kaikkien muiden lapsen oikeuksien nauttimisen kannalta. Samalla lasten terveyttä koskevan oikeuden toteutuminen on riippuvainen monista muista yleissopimuksessa määritellyistä oikeuksista.

Suomessa toteutettiin vuonna 2023 historiallinen reformi, kun sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta 21 hyvinvointialueelle, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle. Reformin tavoitteet eivät ensimmäisen vuoden aikana vielä toteutuneet. Lapset ovat terveyden ja hoitoon pääsyn osalta edelleen eriarvoisessa asemassa niin taustasta kuin asuinpaikasta riippuen. YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle kesäkuussa 2023 antamissaan loppupäätelmissä¹⁵ suositellut, että Suomen tulee tehostaa toimenpiteitä, joilla varmistetaan lapsille mahdollisuus saada nopeasti ja tehokkaasti hyvälaatuisia terveyspalveluja koko maassa, ja kiinnittää erityistä huomiota heikommassa asemassa oleviin lapsiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin.

Pitkällä aikavälillä lasten ja nuorten somaattinen terveys on kohentunut määrätietoisen ja universaalien kansanterveyspoliittisen työn ansioista. Kattava rokotusohjelma, äitiys- ja lastenneuvolatoiminta ja kouluterveydenhuolto ovat vähentäneet vakavia tartuntatauteja, ja lasten yleinen terveydentila on parantunut esimerkiksi parantuneen ravitsemuksen, hygienian ja asumisolojen ansiosta. Tällä hetkellä lasten ja nuorten sairauksista yleisimpiä ovat erilaiset infektiot ja allergiat. Lapsilla esiintyy myös vakavia sairauksia kuten syöpää sekä neurologisia ja immunologisia sairauksia, joiden hoito on kehittynyt edelleen 2000-luvullakin huomasti. Lasten tapaturmat ovat niiden määrän laskusta huolimatta edelleen melko yleisiä, mutta lasten tapaturmakuolleisuus on vähentynyt. Myös lasten

väkivaltaiset kuolemat ovat vähentyneet. Varjoja lasten terveyteen ovat tuoneet viime vuosina yleistyneet mielenterveyden oireet ja häiriöt, vähäinen liikkuminen, epäterveet ruokailutottumukset ja ylipaino.¹⁶

Vuonna 2023 lapsiasiavaltuutetun terveyteen liittyvä vaikuttamistyö sisälsi Nuorten neuvonantajien ja sidosryhmien tapaamisia, lausuntoja, kannanottoja, esityksiä, puheenvuoroja, mediahaastatteluja, tiedotteita, sosiaalisen median viestintää sekä muuta yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumista. Lapsiasiavaltuutettu julkaisi artikkeliteoksen¹⁷ terveydestä ja lapsen oikeuksista yhteistyössä alan asiantuntijoiden ja ammattilaisten kanssa. Terveys ja hyvinvointi oli lapsiasiavaltuutetun ohjaaman Lapsen oikeuksien kansallisen viestintäverkoston teema. Lisäksi lapsiasianeuvottelukunta käsittelee kokouksissaan lapsen oikeuksiin ja terveyteen liittyviä teemoja. Lapsiasiavaltuutetun työn tavoitteena oli, että lasten ja nuorten terveys ymmärretään kokonaisvaltaisena hyvinvoinnin tilana, jota elintavoilla, osallisuudella ja palveluilla voidaan edistää. Tämä vuosikertomus on kuvaus työstämme tätä tavoitetta kohti sekä arvio keskeisistä tekijöistä lasten oikeuksien toteutumisessa Suomessa vuonna 2023.

Lasten näkemyksiä terveydestä ja muista ajankohtaisista asioista

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on pitää yhteyttä lapsiin ja välittää heidän ajatuksiaan esimerkiksi päätöksentekijöille ja lasten parissa työskenteleville. Tätä tehtävää lapsiasiavaltuutettu toteuttaa Nuoret neuvonantajat -toiminnan avulla. Lapset ovat lapsiasiavaltuutetun nuoria neuvonantajia, joiden ajatuksia selvitetään tapaamisissa. Tapaamiset järjestetään erilaista arkea, elämää ja lapsuutta elävien lasten ja lapsiryhmien kanssa. Lapsiasiavaltuutettu toteuttaa Nuoret neuvonantajat -toimintaa teemallisilla lapsiryhmien tapaamisilla, useamman kerran kokoontuvilla tiimeillä sekä erilaisilla vapaamuotoisilla vierailuilla.

Nuorten neuvonantajien teematapaamiset

Nuoret neuvonantajat -teematapaamiset ovat teeman ympärille rakennettuja lapsiryhmien tapaamisia. Teemat liittyvät pääsääntöisesti lapsiasiavaltuutetun vuoden strategiseen painopistealueeseen. Vuonna 2023 lapsiasiavaltuutettu selvitti lasten ajatuksia terveydestä tapaamalla neljä lapsiryhmää. Eri puolilla Suomea järjestettyihin tapaamisiin osallistui yhteensä 78 iältään 6–16-vuotiasta lasta. Esiopetuksessa olevia kuusi- ja seitsemänvuotiaita lapsia tavattiin Helsingissä, jossa tapaamiseen osallistui 12 lasta. Alakoululaisten tapaaminen järjestettiin Kuopiossa, jossa siihen osallistui 24 oppilasta kuudennelta luokalta. Yläkoululaisia tavattiin Multialla, jossa tapaamiseen osallistui 33 oppilasta kahdeksannelta ja yhdeksänneltä luokalta. Lisäksi tavattiin yhdeksän sairaalakoulua käyvää lasta. Tapaamisissa lasten kanssa keskusteltiin terveydestä yleisesti, terveystalviteista sekä siitä, mitkä asiat uhkaavat terveyttä ja miten terveyttä voidaan edistää.

Lapset hahmottivat terveyden kokonaisvaltaisesti fyysisenä ja psyykkisenä hyvän olon tunteena. Yläkoululaiset tunnistivat lisäksi sosiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuuden. Lapset kertoivat oppineensa terveyteen liittyviä asioita koulussa ja saaneensa tietoa myös perheeltä, terveydenhuollon

ammattilaisilta ja mediasta. Suurin osa lapsista kertoi jutelleensa terveyteen liittyvistä asioista kaveriensä kanssa.

Useimmat lapset kertoivat saaneensa terveyteen liittyvää apua, kun he ovat sitä tarvinneet. Joukossa oli kuitenkin useita lapsia, jotka kertoivat jääneensä ilman apua. Osa heistä oli jäänyt apua vaille, koska he eivät olleet uskaltaneet kertoa ongelmistaan aikuisille. Osa puolestaan ei ollut saanut apua yrityksistä huolimatta. Etenkin sairaalakoulua käyvien joukossa oli lapsia, jotka kertoivat kohdanneensa jossain vaiheessa ongelmista avunsaannissa. Lasten mukaan ongelmat koskevat erityisesti lapsia, jotka kuuluvat neurovähemmistöön tai joilla on mielenterveyden häiriö: heitä ei oteta tosissaan tai heidän ongelmiaan ei ymmärretä, jolloin apua ei anneta.

Lapsilla oli useita toiveita heitä hoitaville aikuisille. Aikuisilta toivottiin ennen kaikkea ymmärrystä ja kunnioitusta lapsia kohtaan. Lasten mielestä aikuisten täytyy kuunnella lapsia, pitää lupauksista kiinni ja olla rauhallisia ja kärsivällisiä. Lapsille on tärkeää, että aikuiset puhuvat hoitotilanteessa nimenomaan lapselle, ei esimerkiksi hänen vanhemmalleen. Lapset kertoivat, että sairastaessa lääkkeitä, lepääminen, juominen, leikkiminen ja eläimet auttavat ja lohduttavat heitä. Terveyspalveluissa myös tilalla ja toimintakulttuurilla on etenkin pienille lapsille suuri merkitys. Lapset kertoivat, että sairaala on kiva paikka silloin, kun siellä voi leikkiä, syödä jäätelöä ja sieltä saa tarran tai lelun.

Terveyttä uhkaavana asiana lasten tapaamisissa korostui koulun aiheuttama stressi. Etenkin yläkoululaiset kertoivat kokevansa stressiä ja ahdistusta kokeiden, läksyjen ja ryhmätöiden vuoksi, sillä vapaa-aikaa ei jää riittävästi. Myös kiusaaminen tuli tapaamisissa esille. Siihen ei lasten mielestä puututa riittävän tehokkaasti. Lapset näkivät monet sosiaaliin suhteisiin liittyvät asiat terveyttä kuormittavina. Tällaisia olivat esimerkiksi se, ettei lapsi itse uskalla kertoa ongelmistaan, syrjintä, perheongelmat ja -väkivalta, huonot kaverit, yksinäisyys ja se, että osaa lapsista suositaan heidän ryhmissään. Muina terveyttä uhkaavina asioina mainittiin sodat, riippuvuudet, päihteet, tapaturmat, sairaudet ja ilmastonmuutos.

Terveyttä edistävät lasten mielestä koulustressiä lieventävät asiat, kuten loma, läksytön tai kokeeton viikko ja kiusaamiseen puuttuminen. Hyväksyvä ja turvallinen ympäristö, hyvin toimiva terveydenhuolto sekä hyvät välit läheisiin edistävät lasten mielestä heidän terveyttään. Lapset kokivat pystyvänsä itse vaikuttamaan terveyteensä esimerkiksi syömällä ja juomalla terveellisesti, liikkumalla, harrastamalla, huolehtimalla hygieniasta ja välttämällä päihteiden käyttöä.

Lapset lähettivät terveisiä päättäjille. Päättäjiltä toivottiin lisää panostusta terveyspalveluihin sekä lasten ja nuorten kuuntelemista. Lisäksi heidän toivottiin tekevän lasten kannalta hyviä valintoja.

Nuorten neuvonantajien suosituksia

- Panostetaan enemmän lasten ja nuorten terveyspalveluihin. Taataan, että jokainen lapsi ja nuori saa apua sitä tarvitessaan.
- Kohdataan apua tarvitseva lapsi tai nuori häntä kuunnellen, ymmärtäen ja arvostaen.
- Puututaan kiusaamiseen tehokkaasti.
- Keskustellaan lasten ja nuorten kanssa koulun aiheuttamasta stressistä ja ahdistuksesta sekä niiden lievittämisen keinoista.
- Annetaan lapsille ja nuorille tietoa terveydestä ja kannustetaan heitä terveellisiin elämäntapoihin.
- Kuunnellaan päätöksiä tehtäessä lapsia ja nuoria ja asetetaan heidän etunsa ensisijaiseksi.

Nuoret neuvonantajat -tiimit

Nuoret neuvonantajat -tiimit ovat lapsiryhmiä, joita tavataan useamman kerran. Lasten kanssa keskustellaan niistä asioista, joita lapset itse nostavat esille. Tiimeihin osallistuu erityisesti jollakin tapaa haavoittuvassa asemassa olevia lapsia tai lapsiryhmiä, joiden näkemykset eivät tyypillisesti nouse yhteiskunnassa esiin. Vuonna 2023 järjestettiin kaksi tiimiä.

Autismiluokan Nuoret neuvonantajat -tiimi

Lapsiasiavaltuutettu järjesti Nuoret neuvonantajat -tiimin lapsille, jotka kävivät koulua autismiluokassa jyvaskyläläisessä alakoulussa. Tapaamisia oli yhteensä kuusi maaliskuun 2022 ja huhtikuun 2023 välisenä aikana. Lapsia oli mukana kolmen lukukauden aikana yhteensä yhdeksän. Tapaamisissa oli paikalla lasten lisäksi luokan opettaja, ohjaajat sekä lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen ja ylitarkastaja Katja Mettinen.

Lapset kertoivat, että heille tärkeitä ihmisiä ovat vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat, muut läheiset ja sukulaiset sekä kaverit. Myös lemmikkieläimet olivat lapsille tärkeitä. Tärkeitä tekemisiä olivat harrastukset, ulkoilu ja liikunta, lemmikkieläinten kanssa puuhailu, konsoli- tai tietokonepelelaaminen sekä suosittujen tubettajien videoiden seuraaminen. Tärkeää oli myös yhdessä vanhempien tai muiden läheisten kanssa vietetty aika, jolloin voidaan puuhata jotakin mukavaa, herkutella tai syödä hyvää ruokaa. Kodin lisäksi erityisesti isovanhempien luona vietetty aika oli jäänyt lapsille mieleen.

Lasten mielestä kiva aikuinen on sellainen, joka auttaa, jos on kipeänä tai tarvitsee muuten apua. Kiva aikuinen kuuntelee ja on kiinnostunut lapsen asioista sekä leikkii tai pelaa yhdessä lapsen kanssa. Kiva aikuinen saattaa joskus joustaa säännöistä, jolloin tehdään jotain arjesta poikkeavaa.

Lasten mielestä on tärkeää, että heiltä kysytään mielipiteitä. Lapset kuitenkin kertoivat, että aina aikuiset eivät kysy heidän näkemyksiään tai edes kuuntele, jos lapsi yrittää kertoa jotakin. Lapset tunnustivat esimerkiksi tilanteen, jossa aikuinen on kuuntelevinaan lasta, mutta todellisuudessa selaa samalla omaa puhelintaan eikä kuuntele.

Nuorten neuvonantajien suosituksia

- Kuunnellaan ja kysytään eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja lapsiryhmien mielipiteitä.
- Hyödynnetään erilaisia tapoja kuulla lasten näkemyksiä.
- Ollaan kiinnostuneita lasten kuulumisista ja ajatuksista.
- Nautitaan yhteisestä ajasta lasten kanssa.
- Vähennetään aikuisten mobiililaitteiden käyttöä silloin, kun vietetään aikaa lasten kanssa.

Nuoret neuvonantajat -tiimi lapsille, joilla on pitkäaikaissairaus

Lapsiasiavaltuutettu järjesti Nuoret neuvonantajat -tiimin lapsille, joilla on pitkäaikaissairaus. Lapsiasiavaltuutetun nuoriksi neuvonantajiksi kutsuttiin 12–17-vuotiaita lapsia potilasjärjestöjen kautta. Tiimin tapaamiset järjestettiin etäyhteydellä marras- ja joulukuun 2023 aikana. Tapaamisissa oli mukana yhteensä neljä lasta sekä lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen ja ylitarkastaja Katja Mettinen.

Tiimin tapaamisissa keskusteltiin erilaisista lasten arkeen liittyvistä asioista. Lapsille tärkeitä asioita olivat koti, kaverit, terveys, koulutus, liikkuminen sekä se, että on turvallinen olo. Lapset pitivät tärkeänä aikuista, joka tukee ja ymmärtää lasta. Koulussa tärkeitä asioita olivat hyvä henki ja ystävälliset opettajat. Myös kavereiden kesken hyvä henki sekä luottamus olivat tärkeitä asioita, sillä ”kaikista kurjinta on, jos välillä voi luottaa toiseen ja sitten toisessa hetkessä ei”.

Lapsia koskettavia huolenaiheita olivat nuorten neuvonantajien mielestä ilmastonmuutos ja ylikansoitus, ruoan haaskaaminen, sodat, kiusaaminen eri muodoissaan sekä se, että aikuiset välillä huutavat ja käskyttävät. Aikuisten tulisi puuttua kiusaamiseen niin kouluissa kuin vapaa-ajalla sekä somessa ja verkossa. Myös koulupäivien pituus ja kouluruoka puhututtivat.

Keskustelua käytiin myös siitä, miten voidaan huomioida tai auttaa lasta, jolla on pitkäaikaissairaus. Nuorten neuvonantajien mukaan lapsia, joilla on pitkäaikaissairaus ei tulisi kohdella ”mitenkään suuresti erityisesti, mutta kuitenkin niin, että se huomioidaan tarpeeksi hyvin” tai ”ei liikaa

paremmin, vaan oikealla tavalla”. Lapset korostivat tasavertaisen kohtelun merkitystä kaikkien lasten kesken. Sairautta ei tulisi korostaa liikaa. Muiden tulisi nähdä pitkäaikaissairas lapsi ”omana itsenään, eikä pelkästään sitä sairautta”. On tärkeää, että kaikkia lapsia arvostetaan ja heidät hyväksytään sellaisina kuin he ovat. Jokainen lapsi on heidän mielestensä omanlaisensa, eikä normaalia ole: ”normaali, sitä ei ole, miksi se sana on keksitty”.

Lapset kertoivat, että välillä tarvitaan tukea, apua, kannustamista, lohduttamista ja ymmärtämistä. Näitä voi saada kavereilta, perheeltä, sukulaisilta ja opettajilta. Apua saattaa tarvita esimerkiksi johonkin menemisessä. Myös erilaiset apuvälineet voivat olla hyödyllisiä. Apua saattaa tarvita myös esimerkiksi kaverin löytymisessä, ja siinä aikuisen apu esimerkiksi koulussa voi olla tarpeen.

Lapset kuvasivat myös erilaisia tilanteita ja sääntöjä, joissa pitkäaikaissairaalle lapselle voi olla tarpeellista saada ns. positiivista erityiskohtelua eli erilaisia sääntöjä tai toimintatapoja kuin muilla lapsilla. Joskus voi rasittua esimerkiksi melusta ja muista ihmisistä, ja silloin hetki omassa rauhassa voi auttaa. Myös liikuntatunneilla tai ylipäänsä liikkumisen suhteen voivat erilaiset apuvälineet tai positiivinen erityiskohtelu olla tarpeen. Tuntuu myös ikävältä, että huomautetaan, jos myöhästyy sairautensa tai vammansa vuoksi. Jos jollekin asialle ei voi mitään, sitä ei lasten mielestä tarvitse aina huomioida mitenkään.

Lapset olivat saaneet hyvin harvoin itse vaikuttaa tarvittaviin mukautuksiin eli erilaisiin sääntöihin tai toimintatapoihin, joita tarvittiin sairauden vuoksi. Toisaalta he olivat myös törmänneet tilanteisiin, joissa ”erilaiset säännöt menevät yli”. Näitä voivat olla esimerkiksi liiallinen ohjeistaminen tai asioiden varmistelu. On tärkeää luottaa lapsen omaan osaamiseen sairautensa hoidossa varsinkin sitten, kun lapsi kasvaa.

Nuoret neuvonantajat pitivät tärkeänä, että pitkäaikaissairaajat lapset saavat tietoa ja kannustusta lääkäriltä: ”lääkäri pitää kysyä lapselta ja jutella lapsen kanssa”. Tietoa sairaudesta voi antaa myös kavereille tai luokkalaisille. Kun tieto lisääntyy, muut oppivat toimimaan pitkäaikaissairaajan lapsen kanssa.

Nuorten neuvonantajien suosituksia

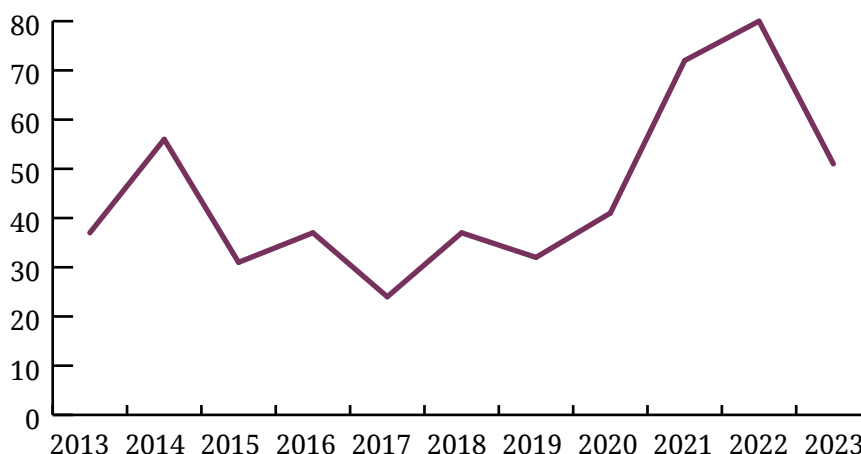
- Huomataan pitkäaikaissairas lapsi ensisijaisesti lapsena eikä sairautensa kautta.
- Kohdellaan jokaista pitkäaikaissairasta lasta yksilönä.
- Annetaan lapsille tietoa sairaudesta ja kysytään heidän näkemyksiään.
- Kannustetaan, lohdutetaan, ymmärretään ja kuunnellaan.
- Autetaan silloin, kun apua tarvitsee.

Lainsäädännön muutokset ja kehittämistarpeet

Lapsiasiavaltuutetusta annetun lain (1221/2004) 1 §:n mukaan lapsiasiavaltuutettu varmistaa, että lasten asema ja oikeudet otetaan huomioon lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia lasten hyvinvointiin (2 § 2 momentti). Tätä tehtävää toteutetaan muun muassa antamalla lausuntoja lainvalmisteluasiakirjoista, erilaisista selvityksistä ja muista asiakirjoista ministeriöille, eduskunnan valiokunnille ja eri viranomaisille.

Lapsiasiavaltuutettu antoi vuonna 2023 kaikkiaan 51 lausuntoa ministeriöille ja eduskunnan valiokunnille. Määrällisesti se on hieman edeltäneen kymmenvuotijakson (2013–2022) keskiarvoa (44,7 lausuntoa/vuosi) suurempi määrä. Edellisenä vuonna lausuntoja annettiin ennätyselliset 80 kappaletta, joten lasku oli selkeä mutta myös odotettu: vuosi 2023 oli eduskuntavaalivuosi. Toisaalta vaalivuodesta huolimatta lausuntopyyntöjä vastaanotettiin varsin paljon, yhteensä 72 kappaletta (114 kpl vuonna 2023). Lausuntopyynnöt painoutuivat syyskaudelle, ja tähänkin vaikutti luonnollisesti eduskuntavaalikevät.¹⁸

Kuvio 1. Lausuntojen määrä vuosina 2013–2023.

Eduskunnan valiokunnat pyysivät aiempaan tapaan runsaasti lausuntoja lapsiasiavaltuutetulta.¹⁹ Yhteensä pyyntöjä tuli 25 kappaletta (42 kpl vuonna 2023), joista kevätkaudella käsiteltiin seitsemän ja syyskaudella 18.²⁰ Kaikkiin kevätkauden pyyntöihin vastattiin. Syyskaudellakin, vaikka silloin pyynnöt ajoittuivat tiiviille, noin kuukauden kestäneelle ajanjaksolle loka-marraskuussa, niihin pystyttiin vastaamaan yhtä lukuun ottamatta. Tällöinkin kyseisestä hallituksen esityksestä annettiin lausunto mietintövaliokunnalle.²¹ Kirjallisten lausuntojen ohella lapsiasiavaltuutettu osallistui valiokuntien suullisiin kuulemisiin kahdeksan kertaa.

Seuraavassa tarkastellaan vuonna 2023 loppuun käsiteltyjä lainsäädännön muutosesityksiä lapsiasiavaltuutetun vaikuttamistyön näkökulmasta. Päähuomio on siten eduskunnan valiokunnille annetuissa lausunnoissa ja niiden vaikutuksessa valiokuntien lausuntoihin ja mietintöihin.

Kevätkaudella 2023 eduskunnassa käsiteltiin vielä joitakin pääministeri Marinin hallituskauden asioita. Pitkään valmisteilla ollut **biopankkilain muuttamista koskeva hallituksen esitys** annettiin

eduskunnalle joulukuussa 2022, ja lapsiasiavaltuutettu lausui siitä sosiaali- ja terveystieteidenvaliokunnalle alkuvuodesta 2023. Alun perin tarkoituksena oli ollut tehdä laaja biopankkilain kokonaisuudistus, mutta siitä luovuttiin valmistelun yhteydessä ja hallituksen esityksessä keskityttiin muuttamaan lakia vastaamaan EU:n yleisen tietosuojasetuksen vaatimuksia sekä tekemään lähinnä ns. sote-lainsäädännön vaatimat muutokset.²² Lapsiasiavaltuutettu piti sosiaali- ja terveystieteidenvaliokunnalle antamassaan lausunnossa²³ valitettavana, että esityksestä oli pudotettu pois lapsen suostumusta ja lapsen puolesta annettavaa suostumusta selkeyttävät ja lapsen oikeuksia paremmin toteuttavat säännösmuutokset. Sosiaali- ja terveystieteidenvaliokunta ei mietinnössään ottanut kantaa asiaan, joten hallituksen esitys ei tältä osin muuttunut.²⁴ Biopankkilain alaikäisen suostumusta koskevat säännökset ovat edelleen tulkinnanvaraisia, ja niiden tarkentaminen lapsen itsemääräämisoikeutta paremmin kunnioittavaksi ja huoltajien toimintaa lapsen puolesta selkeyttäväksi olisi tarpeen.

Sosiaali- ja terveystieteidenvaliokunta käsitteli keväällä **sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakiehdotusta**. Lapsiasiavaltuutettu puuttui lausunnossaan²⁵ valiokunnalle ehdotukseen, jolla olisi haluttu rajoittaa lapsen oikeutta kieltää terveydenhuoltoa koskevien tietojensa antamista huoltajalleen. Muutosehdotus sisältyi perustuslakivaliokunnan lausuntoon, jossa se katsoi, että sosiaali- ja terveystieteidenvaliokunnan on syytä harkita rajausta lapsen kieltämis-oikeuteen tilanteissa, joissa tietojen antamatta jättäminen huoltajalle olisi selvästi alaikäisen edun vastaista (PeVL 89/2022 vp, kohta 16)²⁶. Lapsiasiavaltuutettu katsoi, että tällainen rajausta muuttaisi merkittävästi voimassa olevaa terveydenhuollon sääntelyä, joten sen tekeminen edellyttäisi huolellista ja riittävän laaja-alaista lainvalmistelua vaikutusarvioineen. Lapsiasiavaltuutettu piti perustelulumpana säilyttää kieltämis-oikeus nykyisessä laajuudessa.²⁷ Sosiaali- ja terveystieteidenvaliokunta otti lapsiasiavaltuutetun kommentit huomioon ja totesi mietinnössään²⁸, että ”näin merkittävää muutosta [ei] vakiintuneeseen oikeustilaan ole perusteltua tehdä tietojenkäsittelyyn liittyvän esityksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä, vaan valmistelu edellyttää huolellista arviointia siitä, onko palvelujen toteuttamiseen vaikuttavan sääntelyn peruseräiteiden muuttamiselle tältä osin olemassa painavia syitä”. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan lapsen kieltämis-oikeuden rajaamiselle ei ole tarvetta ja se muuttaisi merkittäväällä tavalla luottamuksensuojan periaatetta terveydenhuollossa. Asiaa joudutaan luonnollisesti arvioimaan uudelleen, jos tällainen lakiesitys myöhemmin annettaisiin. Nykytilanteessa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomioita siihen, että lapsen oikeus päättää hoidostaan ja tietojensa luovuttamisesta toteutuisi käytännössä yhdenvertaisesti lain edellyttämällä tavalla ja myös terveydenhuollon tietojärjestelmät toimisivat lain säännöksiä noudattaen.

Eduskuntavaalit järjestettiin huhtikuussa 2023, ja lapsiasiavaltuutettu oli kuultavana vaalien jälkeen **hallitusneuvotteluissa** toukokuussa 2023. Lapsiasiavaltuutettu esitti siellä neuvottelijoille useita ehdotuksia lapsen oikeuksia vahvistaviksi toimiksi: lapsen edun kirjaaminen perustuslakiin, lapsia koskevan tiedontuotannon ja lapsitutkimuksen kehittäminen, lasten itsemääräämisoikeuden vahvistaminen, koulutuksen kuntoon saattaminen, lastensuojelulain kokonaisuudistuksen jatkaminen, lapsiköyhyyden torjuminen, lasten suojeleminen väkivallalta, alaikäisten mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittäminen, nuorisorikollisuuden hallinta ja alaikäisten rikosseuraamusjärjestelmän kehittäminen, haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien turvaaminen, saamelais- ja romaninuorten oikeuksien turvaaminen sekä ilmastonmuutoksen ja luontokadon pysäyttäminen.²⁹ Moniin näistä sisältyy myös tarve kehittää lainsäädäntöä. Osa esityksistä päättyi jossain muodossa pääministeri Orpon hallitusohjelmaan ”Vahva ja välittävä Suomi”, joka valmistui 20.6.2023.

Lapsiasiavaltuutettu lähetti 26.6.2023 valtioneuvostolle **kirjelmän hallitusohjelman vaikutuksista lapsikäyhyyteen**³⁰ hallitusohjelmassa esitettyjen sosiaaliturvauudistusten johdosta. Kirjelmässään lapsiasiavaltuutettu ilmaisi huolensa sopeutusten yhteisvaikutuksista köyhissä lapsiperheissä. Kesällä ja syksyllä 2023 ministeriöt ryhtyivät toteuttamaan kiireellisesti hallitusohjelman kirjauksia muun muassa sosiaalietuuksiin ja muihin etuuksiin liittyvistä lakimuutoksista. Niiden yhteisenä tavoitteena olivat taloudelliset säästöt jo vuodesta 2024 alkaen. Hallituksen esitysten luonnokset tulivat lausuttavaksi yksi kerrallaan hyvin lyhyellä lausuntoajalla. Yleiskuvana voidaan todeta, että luonnoksissa olevat vaikutusarvioinnit olivat puutteellisia eikä niihin sisältynyt kokonaisvaikutusten arviointia, josta olisi käynyt ilmi kaikkien ehdotettujen tiukennuksien yhteisvaikutuksia. Esitysluonnoksissa myös suoraan todettiin ehdotettujen muutosten heikentävän lapsiperheiden taloudellista tilannetta, mutta ehdotukset etenivät eduskuntaan pääosin saman sisältöisinä lausunnoissa annetusta kritiikistä huolimatta.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö julkaisi vasta 9.10.2023 muistion ”Vuoden 2024 sosiaaliturvamuu-
tosten yhteisvaikutusten arviointi”³¹, jossa arvioitiin hallituksen vuodelle 2024 esittämien toimeen-
tulo- ja tuloveromuutosten yhteisvaikutuksia kotitalouksien tuloihin. Arvioinnissa keskityttiin
taloudellisiin vaikutuksiin erilaisissa kohderyhmissä. Se ei edelleenkään ollut kattava yhteisvaiku-
tusten arviointi, jossa olisi arvioitu laajemmin esimerkiksi perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia. Näihin
puutteisiin kiinnitti huomioita myös Lainsäädännön arviointineuvosto omissa lausunnoissaan.³²
Yhteisvaikutusten arvioinnin puuttumiseen kiinnitettiin huomiota lisäksi valiokuntien lausun-
noissa, mutta siitä huolimatta kaikki hallituksen esitysten mukaiset lakimuutokset hyväksyttiin
loppusyksystä 2023.

Syyskaudella lapsiasiavaltuutetun lausunnoissa arvioitiin edellä mainittuja **sosiaalietuuksien ja
muiden etuuksien muutosesityksiä sekä valtion talousarvioesitystä vuodelle 2024** (HE 41/2023
vp, TAE) ja **julkisen talouden suunnitelmasta 2024–2027 annettua valtioneuvoston selontekoa**
(VNS 1/2023 vp, JTS).

Lapsiasiavaltuutettu lausui eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen
etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistusten jäädyttämisestä vuosina 2024–2027 (HE 75/2023
vp) kolmelle valiokunnalle, **Kansaneläkelain kuntoutusetuuksien ja kuntoutusrahaetuuksien
tiukennuksista** (HE 60/2023 vp) kahdelle valiokunnalle, **toimeentulotukilain asumismenojen
huomioimista koskevan sääntelyn selkeyttämisestä ja tiukennuksesta** (HE 58/2023 vp) kahdelle
valiokunnalle sekä **yleisen asumistuen saamisen ehtojen kiristämisestä** (HE 74/2023 vp) ja **työt-
tömyysturvan kannustinloukkujen purkamisesta** (HE 73/2023 vp) kummastakin yhdelle valiokun-
nalle. **Valtion talousarvioesityksestä sekä julkisen talouden suunnitelmasta** lapsiasiavaltuutettu
antoi lausunnon neljälle valiokunnalle tai valiokunnan jaostolle.

Yhteistä näissä lausuttavissa asiakirjoissa oli, että niiden kaikkien tavoitteena oli kiristää sosiaali-
turvan saamisen ehtoja ja laskea sosiaaliturvan tasoa. Lapsiasiavaltuutettu katsoi lausunnoissaan,
että vaikka tavoite – valtion talouden tasapainottaminen – työllisyyttä lisäämällä ja kannustin-
loukkuja purkamalla on kannatettavaa, sitä ei tulisi tehdä siten, että se heikentää lapsiperheiden
taloudellista tilannetta ainakaan kohtuuttomasti. Erityisen ongelmallisiksi ehdotukset katsottiin
siksi, että ne pääsääntöisesti kohdistuvat jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin lapsiperhei-
siin, kuten niihin sosiaaliturvaetuuksien piirissä oleviin perheisiin, joissa joko toinen tai molemmat

vanhemmat ovat työttömiä, ja perheisiin, jotka joutuvat työssäkäynnistä riippumattakin turvautumaan erilaisiin tukimuotoihin.

Lapsiasiavaltuutettu piti suurena epäkohtana sitä, että tiukennusten seurauksena lapsiperheköyhyys lisääntyy ja yhä useampi lapsiperhe todennäköisesti joutuu turvautumaan viimesijaiseksi tarkoitettuun toimeentulotukeen. Hallituksen esityksissä kyllä pyrittiin ainakin jollain tavoin lieventämään vaikutuksia toteamalla esimerkiksi lapsilisään tehtävät korotukset. Hyvin kyseenalaista hallituksen esityksissä oli se, että melko usein todettiin, että toimeentulotuki kompensoi esitetyistä muutoksista aiheutuvaa tulonmenetystä.

Lapsiasiavaltuutettu muistutti lausunnoissaan toistuvasti YK:n lapsen oikeuksien komitean näkemyksestä³³, jonka mukaan talouskriisien aikana taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin, sekä komitean kesäkuussa 2023 Suomelle antamasta suosituksesta, jonka mukaan valtio tulisi välttää sosiaaliturvaetuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin.³⁴ Lisäksi lausunnoissa viitattiin Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean 15.2.2023 julkistettuun ratkaisuun, jossa komitea totesi Suomen sosiaaliturvan tason olevan liian alhainen. Ratkaisussa tarkasteltiin muun muassa vähimmäissairauspäivärahan, -vanhempainrahan, -kuntoutusrahan, työttömyysturvan peruspäivärahan, takuueläkkeen, työmarkkinatuen ja toimeentulotuen tasoa suhteessa suomalaisten keskituloon. Komitea totesi vähimmäisetuudet liian mataliksi kattamaan tuensaajan perustarpeet uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan edellyttämällä tavalla.³⁵

Asiantuntijoiden lausunnoilla oli valitettavan vähän vaikutusta hallitusten esitysten lopulliseen muotoon. Lakiesitykset hyväksyttiin pääsääntöisesti muuttamattomina. Myönteistä on, että valiokuntien lausunnoissa ja mietinnöissä tunnustettiin, että lapsiasiavaltuutetunkin nostamat epäkohdat, kuten useimpien leikkausten kohdistuminen lapsiperheisiin sekä lapsiperheköyhyyden ja viimesijaiseen toimeentulotukeen turvautumisen tarpeen lisääntyminen, ovat todennäköisiä mutta epätoivottuja seurauksia muutoksista. Sosiaali- ja terveysvaliokunta edellyttikin useissa mietinnöissään, että sekä yksittäisten esitysten että niiden yhteisvaikutusten seurauksia tulee jatkossa seurata tarkasti.

Esimerkiksi yleisen asumistuen muutoksia koskeneessa mietinnössä³⁶ valiokunta edellytti, että asumistuen muutosten leikkausten vaikutuksia lapsiperheiden toimeentuloon seurataan ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin, jos lapsiperheköyhyys uhkaa ehdotettujen säännösten myötä lisääntyä. Valiokunta ehdotti seurannasta myös nimenomaista lausumaa, jonka eduskunta hyväksyi vastauksessaan muodossa ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa yleisestä asumistuesta annetun lain muutosten ja erityisesti omistusasumisen tuen lakkaamisen vaikutuksia sekä ryhtyy tarvittaessa havaittujen ongelmien korjaamiseen.”³⁷

Toisena esimerkkinä voidaan mainita niin ikään sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö, joka koski indeksitarkistusten jäädyttämistä.³⁸ Siinä valiokunta totesi kiinnostävänsä ”perustuslakivaliokunnan tavoin valtioneuvoston huomiota eduskunnan käsiteltävinä olevien esitysten yhteisvaikutusten arviointien puutteisiin erityisesti niiden perus- ja ihmisoikeusvaikutuksien osalta”. Valiokunta katsoi perustuslakivaliokunnan tavoin, että ”valtioneuvoston on välttämätöntä seurata tarkasti esityksen vaikutuksia erityisesti perustuslain 19 §:ssä turvattujen oikeuksien kannalta ja ryhtyä

tarvittaessa havaittujen ongelmien korjaamiseen”. Lisäksi valiokunta katsoi, että valtioneuvoston tulee seurata ehdotettujen muutosten vaikutuksia lapsiperheiden asemaan ja toimeentulotuen käyttöön. Tässäkin mietinnössä ehdotettiin lausumaa seurannasta ja eduskunta hyväksyi sen muodossa ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa aktiivisesti indeksijäädetyksen vaikutuksia eri etuudensaajaryhmiin ja eri sosiaaliturvaetuuksien muutosten kanssa mahdollisesti muodostuviin yhteisvaikutuksiin ja ryhtyy havaittujen ongelmien korjaamiseen”.

Varsinaisten sosiaaliturvamuuтокsien hallituksen esitysten lisäksi eduskunta käsitteli syksyllä myös muun muassa **vammaispalvelulain voimaantuloa siirtäneen** hallituksen esityksen (HE 9/2023 vp) sekä esityksen (HE 56/2023 vp), jolla **lastensuojelun jälkihuollon ikäraja laskettiin** 23 ikävuoteen. Lapsiasiavaltuutettu piti vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä ongelmallisena muun muassa siksi, että hallituksen esityksessä ei arvioitu eikä perusteltu huolellisesti sitä vaihtoehtoa, että vammaisia lapsia koskevat uuden vammaispalvelulain säännökset olisivat tulleet voimaan alkuperäisessä aikataulussaan lokakuussa 2023.³⁹ Lapsiasiavaltuutettu oli kiinnittänyt tähän huomioita jo ministeriölle antamassaan lausunnossa.⁴⁰ Myös perustuslakivaliokunta kiinnitti asiaan huomiota omassa lausunnossaan.⁴¹

Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi ministeriöltä saamaansa selvitykseen nojaten, että vammaispalvelulaki on kokonaisuus eikä lapsia koskevien säännösten voimaantuloa voi aikaistaa tai siirtää voimassa olevaan lainsäädäntöön. Valiokunta totesi, ettei sillä esityksen kiireellisen aikataulun vuoksi ollut mahdollisuutta selvittää tarkemmin lapsia koskevan sääntelyn aikaistamista. Valiokunta totesi myös, että uuden lain voimaantulon myöhentämisellä 15 kuukaudella on lapsuudessa ja nuoruudessa ajallisesti merkittävämpi vaikutus kuin aikuisuudessa ja piti tärkeänä, että sosiaali- ja terveysministeriö arvioi uuden vammaispalvelulain valmistelun yhteydessä, onko mahdollista aikaistaa lapsia koskevaa sääntelyä. Lisäksi valiokunta teki lausumaehdotuksen ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto varmistaa haavoittuvassa asemassa olevien lasten, kuten autismi- ja neurokirjoon kuuluvien lasten, palvelut”, jonka eduskunta myös hyväksyi vastauksessaan.⁴²

Lapsiasiavaltuutettu asettui lausunnossaan⁴³ varovaisesti kannattamaan lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemista 23 ikävuoteen, vaikka pitikin ongelmallisena sitä, että ikärajaa oli nostettu vasta vuonna 2020 ja toistuvat muutokset aiheuttavat epävarmuutta. Lapsiasiavaltuutettu piti ongelmallisena myös sitä, että jälkihuollosta ja sen vaikuttavuudesta on varsin vähän tutkimustietoa saatavilla eikä huolellisiin vaikutusarviointeihin ole löytynyt resursseja, vaikka muutostarpeet on tunnistettu toistuvasti pitkän ajan kuluessa. Lapsiasiavaltuutettu korosti, että 18–22-vuotiaille annettavaa jälkihuoltoa tulee kehittää sisällöllisesti ja siihen tulee kohdentaa riittävät resurssit hyvinvointialueilla. Lisäksi aikuissosiaalityön palveluja tulee kehittää siten, että ne pystyvät paremmin vastaamaan nuorten aikuisten tarpeisiin jälkihuollon päätyttyä, ja niihin tulee kohdentaa riittävät resurssit hyvinvointialueilla.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi mietinnössään⁴⁴ ikärajan toistuvan muuttamisen olevan hyvän lainsäädäntötavan vastaista, koska lainsäädännössä tulisi yleisesti pyrkiä johdonmukaisuuteen ja vakauteen. Samaan oli kiinnittänyt huomioita myös perustuslakivaliokunta lausunnossaan.⁴⁵ Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi muun muassa, että jälkihuollon ikärajan laskeminen edellyttää aikuissosiaalityön palvelujen kehittämistä vastaamaan paremmin nuorten aikuisten tarpeisiin jälkihuollon päätyttyä sekä lisää hyvinvointialueen yleiskatteellisesta rahoituksesta katettavan aikuissosiaalityön tarvetta. Valiokunta piti tärkeänä, että erityistä huomiota kiinnitetään jälkihuollon

päättämiseen suunnitelmallisesti ja nuoren ohjaamiseen tarvittaessa aikuissosiaalityön palvelujen ja muiden sosiaalipalvelujen piiriin. Valiokunta myös painotti hyvinvointialueiden ennaltaehkäisevän lapsi- ja perhetyön ja kuntien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä lasten, nuorten ja perheiden tukemisessa ja lastensuojelullisten toimenpiteiden tarpeen vähentämisessä. Valiokunta esitti lausumaehdotuksen ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa jälkihuollon ikärajan alentamisen vaikutuksia ja palvelujärjestelmän kykyä ja resursseja vastata sen kohteena olevien nuorten yksilöllisiin tarpeisiin”, jonka eduskunta myös hyväksyi.

Yhteenvedona syksyllä 2023 käsitellyistä hallituksen esityksistä voidaan siis todeta, että esitykset saatiin voimaan lähes muuttumattomina ja siten ne noudattavat pääsääntöisesti hallitusohjelman kirjauksia. Valiokuntakäsittelyssä niissä todettiin erityisesti vaikutusarviointien osalta suuria puutteita, ja monet ehdotukset todettiin varsin ongelmallisiksi myös muun muassa siksi, että ne kohdistuvat jo valmiiksi taloudellisesti haastavissa tilanteissa eläviin ihmisiin. Myönteistä on, että eduskunta edellyttikin monessa kohdin, että muutosten vaikutuksia tulee seurata ja tarvittaessa on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos yksittäiset vaikutukset tai yhteisvaikutukset osoittautuvat kohtuuttomiksi.

•
•
• *Muutosten vaikutuksia*
• *tulee seurata ja*
• *tarvittaessa on ryhdyttävä*
• *toimenpiteisiin, jos*
• *vaikutukset osoittautuvat*
• *kohtuuttomiksi.*
•

Lapsiasiavaltuutettu jää arvioimaan, kuinka tiiviisti ja kattavasti muutosten vaikutuksia tullaan jatkossa seuramaan ja tehtyjä päätöksiä tarvittaessa korjaamaan. Lapsiväestön näkökulmasta reagoinnin tulee olla riittävän ripeää ja korjaustoimiin on ryhdyttävä riittävän matalalla kynnyksellä, jotta säästötoimien haitalliset vaikutukset lasten elintason ja hyvinvointiin jäivät mahdollisimman vähäisiksi ja lyhytaikaisiksi.

Määräaikaisraportointi YK:n lapsen oikeuksien komitealle

Sopimusvaltiot raportoivat YK:n lapsen oikeuksien komitealle joka viides vuosi suorittamistaan toimenpiteistä, joilla sopimusvaltiossa on pantu sopimuksessa tunnustettuja lapsen oikeuksia täytäntöön. Samalla kerrotaan näiden oikeuksien nauttimisessa tapahtuneesta edistymisestä (LOS 44 artikla 1. kohta). Suomen valtio toimitti yhdistetyn 5. ja 6. määräaikaisraporttinsa YK:n lapsen oikeuksien komitealle kesällä 2019.

Covid-19-pandemian aiheuttamista viivästyksistä johtuen määräaikaisraportin käsittely alkoi komiteassa vuonna 2022. Lapsiasiavaltuutettu luovutti komitealle oman raporttinsa kesällä 2022⁴⁶ ja osallistui komitean kuulemiseen Genevessä syyskuussa 2022. Kuulemisen yhteydessä lapsiasiavaltuutettu antoi komitealle vielä lausunnon, jossa painotettiin lapsen edun ja oikeuksien toteutumisen varmistamista sekä lasten hyvinvoinnin, haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten ja rikoksia tehneiden lasten aseman turvaamista⁴⁷. Suomen valtio vastasi komitean esittämiin kysymyksiin⁴⁸ 49 keuhällä 2023⁵⁰. Komitea antoi loppupäätelmänsä Suomelle kesäkuussa 2023⁵¹.

YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät sisältävät kymmeniä suosituksia raportoinnin eri aihealueilta. Lapsiasiavaltuutetun raportissaan esittämät suositukset huomioitiin loppupäätelmissä

Terveys

- 6 artikla** *Lapsella on oikeus elämään. Valtion täytyy taata, että lapset saavat kasvaa ja kehittyä mahdollisimman hyvissä oloissa.*⁵³
- 24 artikla** *Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä. Lapsella on oikeus saada hoitoa ja apua, jos hän sairastuu. Lapsella on oikeus päästä lääkäriin. Myös vauvaa odottavien äitien terveydestä pitää huolehtia.*
- 33 artikla** *Aikuisten täytyy suojella lasta huumeilta.*

Suurin osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä Kouluterveyskyselyn 2023 tulosten perusteella – tytöt harvemmin kuin pojat. Suurin osa lapsista ja nuorista kokee myös terveydentilansa hyväksi.⁵⁴

Lasten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavat **säännölliset elämäntavat ja arkiset asiat**, kuten riittävä uni, lepo, ravinto sekä liikkuminen. Kouluterveyskyselyn mukaan hieman entistä useampi lapsi nukkuu arkisin riittävästi. Joissain ikäryhmissä silti jopa puolet lapsista nukkuu alle kahdeksan tunnin yöunia eikä syö aamupalaa joka aamu. Aamupalan syömättä jättäminen on tytöillä hieman yleistynyt, samoin koululounaan syömättä jättäminen etenkin yläkoululaisilla.⁵⁵ Suomesta puuttuu lasten ja nuorten kansallinen ravitsemusseuranta, joka olisi tärkeää ylipainon, syömishäiriöiden, mielenterveyden ongelmien sekä epäsäännöllisen ja epäterveellisen ruokailun yleistymisen myötä.⁵⁶

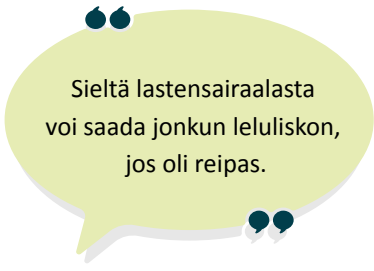
Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan lasten liikkumisessa on tapahtunut myönteistä kehitystä.⁵⁷ Lasten omaehtoinen liikkuminen ja ohjattu harrastaminen eivät LIITU-tutkimuksen mukaan ole kuitenkaan vielä palautuneet tiukimpia koronarajoituksia edeltäneelle tasolle.⁵⁸

Lasten fyysistä toimintakykyä mittaavan Move!-seurantajärjestelmän tulokset vuodelta 2023 olivat hieman parantuneet edelliseen vuoteen verrattuna. Kuitenkin noin 38 prosentilla 5. ja 8. luokan oppilaista fyysinen toimintakyky on tasolla, joka voi vaikeuttaa arjessa jaksamista. Lasten fyysisen toimintakyvyn alueellinen vaihtelu on suurta,

Normaali – sitä ei ole.
Miksi se sana on keksitty?

ja etenkin kaupunkiseudulla asuvien lasten toimintakyky on mittausten mukaan parempi kuin harvaan asutuilla asuvien lasten toimintakyky.⁵⁹

Lapsiasianeuvottelukunnan kokouksessa lastentautiopin professori Per Ashorn nimesi lasten ja nuorten terveyteen liittyviksi ajankohtaisiksi kysymyksiksi lasten mielenterveyden, ylipainon, lasten infektioaudit ja allergiat, vakavat sairaudet kuten syövät, immunologiset ja neurologiset sairaudet sekä toimintarajoitteet.⁶⁰

Sieltä lastensairaala-
sta voi saada jonkun
leluliskon,
jos oli reipas.

Lasten mielenterveyden kysymykset ovat nousseet maailmanlaajuiseen keskusteluun koronapandemian myötä. Lapsen toimintakykyyn kotona, koulussa ja kaverien kanssa voivat vaikuttaa sekä erilaiset normaaliin elämään ja kehitykseen kuuluvat oireilut että diagnoosiperustaiset lasten psyykkiset ja kehitykselliset häiriöt.⁶¹ Lasten mielenterveyden ongelmien kärjistyminen näkyy mielenterveysperustaisten tutkimus- ja hoitokäytien lisääntymisenä⁶², psykiatriseen hoitoon odottaneiden määränä⁶³, Kelan kuntoutukseen hakeutumisenä⁶⁴ ⁶⁵ sekä syömishäiriöiden⁶⁶ ja muiden psykiatristen diagnoosien määrän lisääntymisenä⁶⁷. Myös hoitoon hakeutuminen neuropsykiatristen oireiden vuoksi, ADHD-diagnoosit⁶⁸ ja ADHD-lääkityksen käyttö⁶⁹ ovat lisääntyneet.

Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta koki Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan noin kolmannes yläkoululaisista ja toisella asteella opiskelevista tytöistä ja vajaa kymmenesosa pojista. Ahdistuneisuutta kokevien tyttöjen osuus kasvoi huomattavasti vuoden 2021 Kouluterveyskyselyssä. Tilanne näyttää nyt tasaantuneen toisella asteella opiskelevien tyttöjen osalta, mutta yläkoululaisten tyttöjen ahdistuneisuuden kokemus jatkoi yhä kasvuaan.⁷⁰

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt, kuten masennus, ahdistus ja neuropsykiatriset häiriöt ovat yleisimpiä syitä myös **Kelan kuntoutukseen**. Alle 16-vuotiailla yleisimmät syyt kuntoutukseen ovat psyykkisen kehityksen häiriö, kuten puheen- ja kielenkehityksen häiriö, sekä varhain alkava käytös- ja tunnehäiriö, kuten ADHD. Yli 16-vuotiailla yleisin kuntoutuksen peruste on masennus ja ahdistus. Lapset osallistuvat Kelan kuntoutukseen yhä enemmän: kuntoutusta psyykkisen kehityksen häiriöön saaneiden lasten määrä kaksinkertaistui ja kuntoutusta varhain alkavaan käytös- ja tunnehäiriöön saaneiden lasten määrä kolminkertaistui vuosina 2016–2022.⁷¹ ⁷²

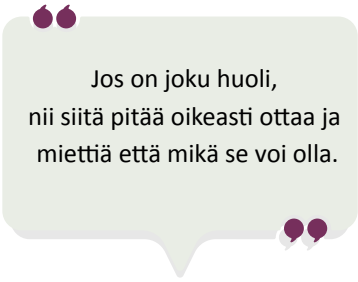
Neurokirjon lasten asema on tunnistettu haavoittuvaksi erityisesti palvelujen saannin suhteen⁷³. Vuonna 2023 kaikilla hyvinvointialueilla tehtiin jonkinlaista kehittämistyötä neurokirjon lasten palveluihin liittyen, mutta palveluissa oli suurta alueellista vaihtelua. Nuorempien lasten on helpompi saada varhaista tukea kuin yli 13-vuotiaiden. Hyvinvointialueiden haasteet hoito- ja palvelukokonaisuuksien kehittämisessä liittyivät esimerkiksi hyvinvointialueiden järjestäytymiseen, osaamisen tunnistamisen puutteisiin, monialaisen työn johtamiseen sekä viestintään ja tiedonvaihtoon.⁷⁴

Lasten ADHD-diagnoosit ja -lääkehoito ovat yleistyneet, ja niissä on suurta alueellista vaihtelua. Pojista kahdeksan prosenttia ja tytöistä noin kaksi prosenttia sai korvausta ADHD-lääkeostosta vuonna 2022.⁷⁵ ⁷⁶

Lasten ylipaino on yleistynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta aivan viime vuosina kasvu on tasaantunut. Vuonna 2022 2–16-vuotiaista suomalaislapsista ylipainoisia oli 27 prosenttia

pojista ja 18 prosenttia tytöistä, ja tässä on alueellisia eroja.⁷⁷ Lasten ylipainossa ja lihavuudessa on havaittu yhteys perheen sosioekonomiseen taustaan ja asuinpaikkaan. Maalla asuvilla sekä pienituloisten ja matalasti koulutettujen vanhempien lapsilla ylipaino ja lihavuus olivat muita yleisempiä.⁷⁸

Päihteidenkäyttöä koskevasta eurooppalaisesta koululaistutkimuksesta (ESPAD) selviää, että alkoholi on edelleen nuorten yleisimmin käyttämä päihde. Laittomista päihteistä yleisin on kannabis, mutta huumeidenkäyttö on alaikäisillä harvinaista.⁷⁹ Lasten ja nuorten päihteiden käytössä ei ole Kouluterveyskyselyn 2023 perusteella tapahtunut suuria muutoksia. Raittiiden nuorten osuus kasvoi hieman kaikilla kouluasteilla, ja humalajuominen väheni ammattiin opiskelevien keskuudessa.⁸⁰

Jos on joku huoli,
nii siitä pitää oikeasti ottaa ja
miettiä että mikä se voi olla.

Alaikäisten tupakointi ja nuuskan käyttö on pysynyt entisellä tasolla – noin kymmenen prosenttia nuorista tupakoi tai käytti nuuskaa päivittäin. Sähkötupakan käyttö on hieman yleistynyt, ja sitäkin käyttää nyt päivittäin noin joka kymmenes alaikäinen. Nikotiinipussien käytöstä kysyttiin Kouluterveyskyselyssä nyt ensimmäistä kertaa. Nikotiinipusseja käyttää ainakin silloin tällöin 13 prosenttia pojista ja neljä prosenttia tytöistä. Ilmo Jokinen EHYT ry:stä kuvasi lapsiasianeuvottelukunnalle syksyllä 2023, että oppilaitoksilla ja valtiolla on vaikeaa pysyä perässä, kun markkinoille tulee koko ajan uusia nikotiinituotteita, jotka kiinnostavat lapsia⁸¹.

Rahapeliä pelaaminen on pojilla yleistynyt. Pojista nyt joka kymmenes pelaa rahapelejä viikoittain, tytöistä muutama prosentti.⁸² Rahapelaamiselle kuten myös päihteidenkäytölle altistavat useat tekijät kuten helppo saatavuus, sosiaaliset ongelmat, riskikäsitykset, kaverien sosiaalinen paine ja vanhempien kasvatustyyli ja roolimalli rahapelaajana tai päihteiden käyttäjänä.⁸³

Päihteiden vaarallinen sekakäyttö on pienen lapsijoukon kohdalla lisääntynyt. Onnettomuustutkintakeskus (OTKES) toteuttaa teematutkinnan alle 25-vuotiaiden tapaturmaisista huumekuolemista vuonna 2023. Kuolemia oli noin 70, joista OTKES tutkii tarkemmin 15. Alustavien tulosten perusteella huumekuolemista korostuvat huumeiden sekakäyttö ja suuret asutuskeskukset.⁸⁴

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset⁸⁵ Suomelle 2023

Suomen tulee

- varmistaa, että lapset saavat nopeasti ja tehokkaasti hyvälaatuisia terveyspalveluja koko maassa
- kiinnittää sosiaali- ja terveyspalveluissa erityistä huomiota heikossa asemassa oleviin ja syrjäytyneisiin lapsiin
- tarjota sosiaali- ja terveyspalveluja kaikille, myös paperittomille lapsille ja raskaana oleville naisille
- tiedottaa perheille rintaruokinnan tärkeydestä
- varmistaa, että lasten itsemääräämisoikeus ja oikeus osallistumiseen huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollossa
- panostaa mielenterveysstrategian toimeenpanoon, järjestää päihdehuollon palvelut sekä uudistaa lastensuojelulaki
- tehostaa lasten mielenterveyspalveluja ja -ohjelmia
- panostaa lasten mielenterveyden ongelmia ja itsemurhia ehkäiseviin toimenpiteisiin ja ottaa lasten näkökulmat huomioon palvelujen kehittämisessä
- varmistaa, ettei lasten psyykkisten häiriöiden hoidossa määrätä tarpeettomasti lääkkeitä
- tarjota tukea mielenterveyden ongelmista kärsivien lasten vanhemmille
- hyväksyä kokonaisvaltainen ja sukupuolisensitiivinen seksuaali- ja lisääntymisterveyspolitiikka ja varmistaa, että kaikki lapset saavat ikänsä mukaista seksuaali- ja lisääntymisterveyskasvatusta
- jakaa terveydenhuollon ammattilaisille tietoa sateenkaarevien lasten terveydestä
- tehostaa toimia nuorten huumeiden, alkoholin ja tupakan käytön estämiseksi
- varmistaa, että päihde- tai riippuvuushoitoa tarvitsevat lapset ja nuoret tunnistetaan varhaisessa vaiheessa ja ohjataan hoidon piiriin
- puuttua erityisesti tyttöjen syömishäiriöiden suureen määrään
- edistää terveellistä elämäntapaa.

Lasten mielenterveys- ja päihdepalvelut tulee saattaa kuntoon

Kansalaiset ottivat yhteyttä lapsiasiavaltuutettuun lasten mielenterveyden kysymyksistä, terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta, lapsen itsemääräämisoikeudesta, lapsiystävällisestä kohtelusta sekä neurokirjon lasten asemasta ja palveluista.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa⁸⁶ on useita kirjauksia lasten mielenterveyden tilasta. Ratkaisuksi ehdotetaan palvelujen saatavuuden parantamista, perustason mielenterveyspalvelujen kehittämistä, matalan kynnyksen palveluja, ns. terapiatakuuta, psykoterapiakoulutuksen uudistamista sekä Mielenterveystalo-palvelukokonaisuutta. Hallitusohjelmassa tunnistetaan neurokirjon lasten haavoittuva asema. Kirjattuina ovat tavoitteet lasten hyvinvoinnin tukemisesta eri toimijoiden yhteistyönä sekä nuorten huumekeuolemien estämisestä.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että lasten terveyden perustekijät kuten terveellinen ravinto, liikunta ja riittävä lepo ja uni tulee turvata. Lasten on saatava tarpeidensa mukaisia ja laadukkaita terveyspalveluja. Ehkäisevää työtä tulee vahvistaa. Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että lasten mielenterveyden haasteet tunnistetaan hallitusohjelmassa ja nostaa niiden rinnalla esiin myös lasten päihdepalvelujen tilanteen. Lasten mielenterveys- ja päihdepalvelut tulee saattaa kuntoon ja vastaamaan niiden todellista tarvetta. Mielenterveysosaamista etenkin peruspalveluissa ja sektoreiden välistä yhteistyötä on lisättävä. Erityisesti on panostettava lasten itsemurhakuolleisuuden vähentämiseen. Lasten- ja nuorisopsykiatria – sekä matalan kynnyksen palveluihin että erikoissairaanhoidon – on varattava riittävät resurssit ruuhkien purkamiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että palveluja tulee kehittää laadullisesti ja sisällöllisesti. Palvelujen saatavuuden kannalta erittäin haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja lapsiryhmät tulee tunnistaa, ja palvelujen toteutumista tulee seurata. Lisäksi lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että lasten mielenterveyden kysymykset eivät ratkea pelkästään palveluilla, vaan lasten hyvinvointiin tulee panostaa kaikissa lasten elin- ja kasvuympäristöissä⁸⁷. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä hallitusohjelman kirjauksia neurokirjon lasten asemasta ja palveluista. Yhteistyön parantaminen lasten hyvinvoinnin vahvistamiseksi on hallitusohjelman hyvä ja kunnianhimoinen tavoite, jonka toimeenpanoon tulee varata resursseja, sillä hallinnolliset uudistukset eivät automaattisesti takaa eri toimijoiden yhteistyön sujumista.

Materiaalinen elintaso

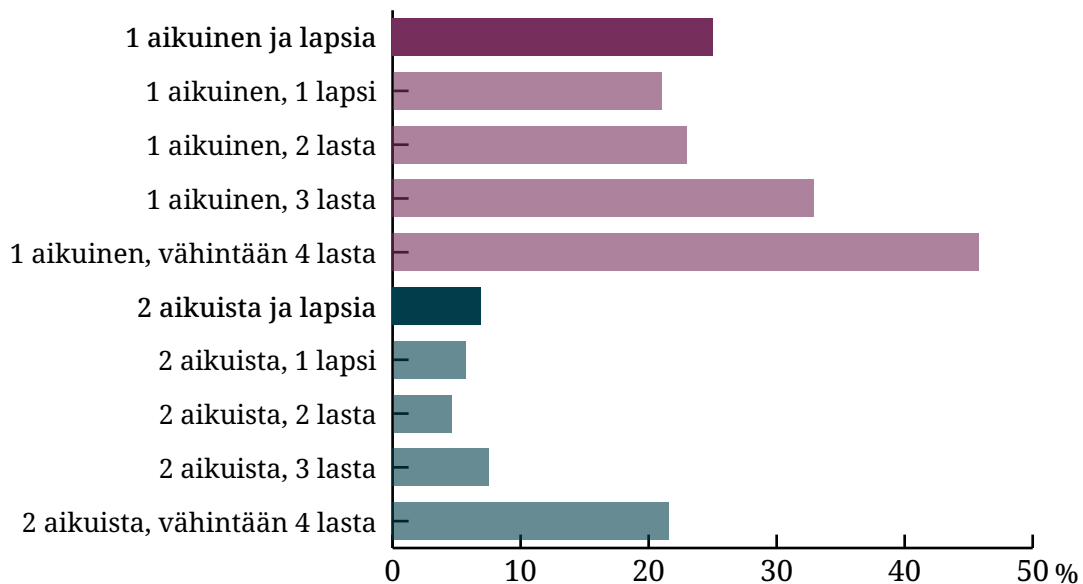
26 artikla *Lapsilla ja vanhemmillä on oikeus tarvittaessa saada valtiolta apua raha-asioissa.*

27 artikla *Lapselle pitää turvata koti, ruokaa ja riittävästi vaatteita. Valtion ja kuntien pitää auttaa vanhempia niin, että lapsella on kaikin puolin hyvät olot kasvaa ja kehittyä.*

Vuonna 2023 materiaalinen elintaso oli jatkuvan yhteiskunnallisen huomion kohteena. Joulukuussa 2022 lapsiperheille maksettiin ylimääräinen lapsilisä, jolla pyrittiin paikkaamaan samana vuonna alkanutta voimakasta elinkustannusten nousua. Samasta syystä lapsiperheiden sosiaaliturvaan tehtiin väliaikaisia muutoksia korottamalla lapsilisän yksinhuoltajalisää, työttömyysturvan lapsikorotusta ja toimeentulotuen lapsen perusosaa sekä opintotuen huoltajakorotusta, jotka tulivat voimaan alkuvuodesta 2023. Syksyllä alettiin pikaisella aikataululla valmistella pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisia sosiaaliturvan sopeutuksia. Loppuvuodesta 2023 eduskunnassa hyväksyttiin lakimuutokset koskien työttömyysturvan ja asumistuen muutoksia, toimeentulotuessa hyväksyttäviä asumismenoja, tiettyjen Kansaneläkelaitoksen maksamien etuuksien indeksikorotusten jäädyttämistä sekä nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärää.

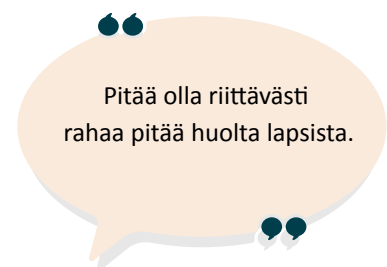
Lapsiasiavaltuutettu on syksyn 2023 aikana antanut lukuisia lausuntoja ministeriöille ja eduskunnan valiokunnille hallituksen esityksistä sosiaaliturvan ja muiden etuuksien muutoksista sekä valtion talousarvioesityksestä (HE 41/2023 vp) ja julkisen talouden suunnitelmasta 2024–2027 annetusta valtioneuvoston selonteosta (VNS 1/2023 vp)⁸⁸. Hallituksen sosiaaliturvaa ja muita etuuksia koskevien esitysten tavoitteena on tasapainottaa valtiontaloutta alentamalla sosiaaliturvan ja muiden etuuksien tasoa ja parantamalla työllisyyttä. Lapsiasiavaltuutettu pitää tavoitteita kannatettavina, mutta korostaa lausunnoissaan sosiaaliturvan muutosten kasautuvan samoille ihmisille ja osuvan usein jo valmiiksi hyvin heikossa asemassa oleviin lapsiin. Lapsiasiavaltuutetun lausuntoja käydään tarkemmin läpi tämän teoksen luvussa ”Lainsäädännön muutokset ja kehittämistarpeet vuonna 2023” s. 21.

Sosiaaliturvan muutosten kasautumiseen samoille ihmisille ottivat kantaa useat tahot, kuten Talouspolitiikan arviointineuvosto⁸⁹. Myös oikeuskansleri piti ratkaisussaan erityisen vakavana puutteena sitä, ”ettei hallituksen esitysten vaikutusarvioissa otettu huomioon kaikkien hallituksen

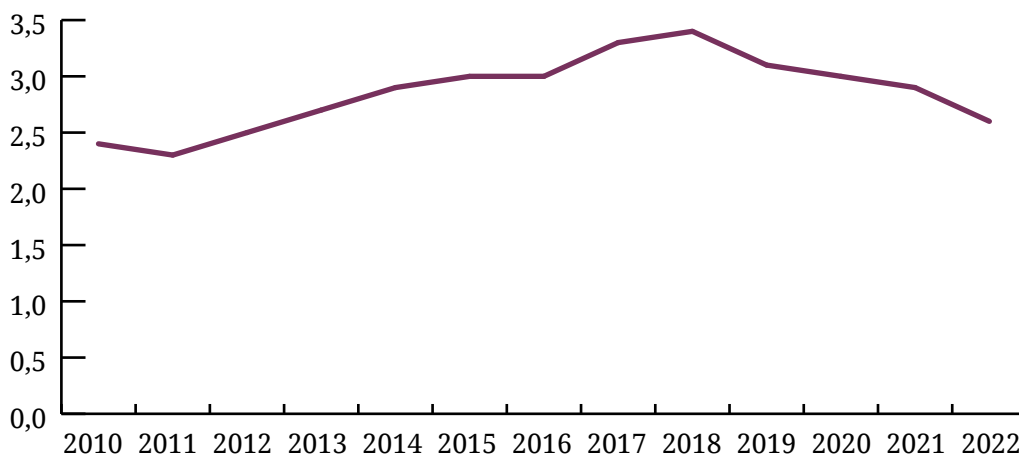

Kuvio 2. Henkilöiden pienituloisuusasteet yhden tai kahden aikuisen ja lasten asuntokunnissa vuonna 2022, %. Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto.

Pienituloisuutta voidaan arvioida myös ahtaasti asumista koskevalla tilastotiedolla. Kaikista lapsiasuntokunnista noin 28 prosenttia asuu ahtaasti. Ahtaasti asuvien lasten määrä on laskenut viime vuosina.¹⁰² Aineellista puutetta koki 6,6 prosenttia lapsista vuonna 2021.¹⁰³ Toimeentulovaikeuksia kokeneiden henkilöiden määrä kasvoi hieman: noin kuusi prosenttia kuului vuonna 2022 toimeentulovaikeuksia kokeviin kotitalouksiin, joissa siis oli vaikeuksia saada tulot riittämään pakollisiin menoihin. Toimeentulovaikeudet kasvoivat eniten yhden huoltajan kotitalouksissa.¹⁰⁴

Toimeentulotukea sai 8,7 prosenttia lapsiperheistä vuonna 2022. Toimeentulotukea sai pitkäaikaisesti 2,6 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Toimeentulotukea saavien ja pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien lapsiperheiden määrä on laskenut vuodesta 2019 alkaen (ks. kuvio 3).¹⁰⁵

Kuvio 3. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä. Lähde: THL, Sotkanet.

Toimeentulotuen saajista noin viidennes oli lapsiperheitä. Näistä suurin osa on yhden aikuisen lapsiperheitä.¹⁰⁶ Perustoimeentulotuella paikataan usein riittämätöntä perusturvaa tai suuria asumismenoja. Huomionarvoista on, että pienituloisissa lapsiperheissä toimeentulotuki täydentää etuustulojen lisäksi myös ansiotuloja. Lähes joka neljännellä kahden aikuisen lapsiperheellä, joka sai perustoimeentulotukea vuonna 2022, oli ansiotuloja. Vastaavasti yli 10 prosentilla niistä yhden aikuisen lapsiperheistä, jotka saivat toimeentulotukea, oli tuloinaan myös ansiotuloja. Se, että yhä useammalla perustoimeentulotukea saavalla kotitaloudella on tuloinaan ansiotuloja, voi johtua sekä parantuneesta työllisyystilanteesta että kasvaneista elinkustannuksista. Vaikka työssäkäyvät yleensä ottaen tarvitsevat tukea lyhyemmän aikaa, lapsiperheissä tuen tarve voi olla pitkäaikaista, vaikka toinen tai molemmat aikuiset kävisivätkin töissä.¹⁰⁷

Bensaan opiskelija-alennus.

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset¹⁰⁸ Suomelle 2023

Suomen tulee

- välttää sosiaaliturvaetuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin
- varmistaa riittävä elintaso kaikille lapsille: Suomen tulee mm. parantaa vammaisten lasten, turvapaikanhakijalasten ja laittomasti maassa oleskelevien lasten taloudellista tilannetta ja lisätä heille maksettavia sosiaaliturvaetuksia
- kehittää asunnottomuutta ehkäiseviä toimenpiteitä ja tarjota kiireellisesti asianmukainen ja pitkäaikainen asunto ja muita tukitoimenpiteitä niitä tarvitseville perheille
- koota ja julkaista tilastoja katuoloissa ja tilapäismajoituksessa asuvien lasten määristä sekä vastata heidän tarpeisiinsa.

Lapsiperheiden köyhyysloukut tulee estää ja vanhempien työssäkäynti tehdä kannattavaksi

Lapsiasiavaltuutetulle saapuneissa kansalaisten yhteydenotoissa kuuluivat vuonna 2023 elinkustannusten nousun vaikutukset lapsiperheiden elämään ja pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaiset leikkaukset sosiaaliturvaan.

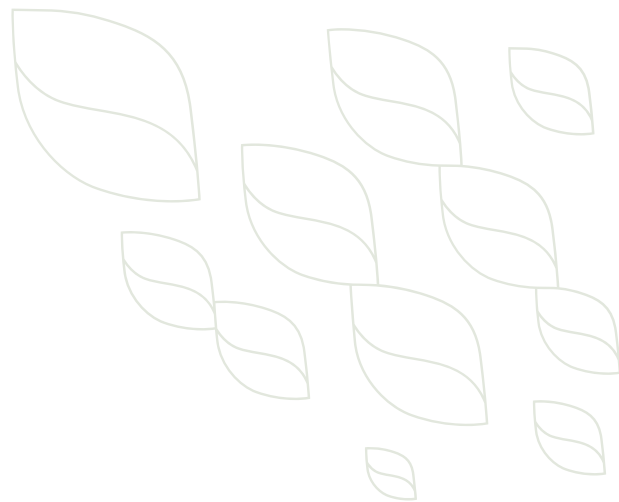
Lapsen oikeuksien komitea suositteli kesäkuussa 2023¹⁰⁹, että Suomen tulee välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin, sekä varmistaa riittävä elintaso kaikille lapsille huomioiden erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat lapset. Suosituksissa kehoitetaan useassa kohdassa, muun muassa koulutukseen, vapaa-aikaan ja väkivallan ehkäisyyn liittyen parantamaan sosiaalis-taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten asemaa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman¹¹⁰ sinänsä perustellut talouden tasapainottamisen toimenpiteet painottuvat sosiaaliturvan leikkauksiin. Leikkauksia kompensoidaan nostamalla lapsilisän sisarus- ja yksinhuoltajakorotuksia sekä alle kolmevuotiaiden lapsilisää. Lisäksi tavoitteena on selvittää mahdollisuutta toteuttaa vastasyntyneiden osakesäästötili ja panostaa nuorten talousosaamisen edistämiseen. Hallitusohjelmassa asetetaan laadittavaksi väestöpoliittinen selonteko, jonka osana tarkastellaan lapsiperheiden toimeentuloa. Selonteossa huomioidaan erityisesti pikkulapsiperheiden, yksinhuoltajien, opiskelijaperheiden ja monilapsisten perheiden erityishaasteet.

Lapsiasiavaltuutettu yhtyy hallitusohjelman tavoitteisiin työllisyyden vahvistamisesta ja työnteon kannustinloukkujen purkamisesta. Hallituksen valitsemat keinot tavoitteen saavuttamiseksi kohdistuvat kuitenkin jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja lapsiperheisiin heikentäen heidän toimeentuloaan ja vaikuttaen siten negatiivisesti lasten elintasoon ja hyvinvointiin. Erityisen valitettavia ovat leikkaukset, jotka kohdistuvat työssäkäyviin lapsiperheisiin ja heikentävät työnteon kannustimia. Muutosten toteutuessa on todennäköistä, että lapsiperheet joutuvat turvautumaan viimesijaiseksi tarkoitettuun toimeentulotukeen, mitä on pidettävä arveluttavana ja lyhytnäköisenä säästöpolitiikkana. Se on myös ristiriidassa hallitusohjelman toimeentulotuen käyttöä vähentävän tavoitteen kanssa. Työnteon kannustinloukkuja tulee purkaa siten, että perheet eivät ajaudu köyhyysloukkuun ja vanhempien työssäkäynti tulee tehdä kannattavaksi. Sosiaaliturvaa koskevissa uudistuksissa tulee tehdä lapsivaikutusten arviointi, kaikissa vaiheissa ja eri hallinnonaloilla. Arvioinnin tulee uudistusten jälkeenkin olla jatkuvaa.

Kasvuympäristön turvallisuus

19 artikla *Aikuisten täytyy suojella lasta kaikelta väkivallalta ja huonolta kohtelulta. Lasta ei saa satuttaa millään tavalla. Kukaan ei saa kohdella lasta välinpitämättömästi tai käyttää lasta hyväkseen.*

34 artikla *Aikuisten täytyy suojella lasta seksuaaliselta häirinnältä. Kukaan ei saa houkutella tai pakottaa lasta seksiin.*

36 artikla *Aikuisten täytyy suojella lasta kaikenlaiselta huonolta kohtelulta.*

Vuonna 2023 keskusteltiin erityisesti nuorisoriikollisuudesta, ns. katuväkivallasta, koulukiusaamisesta ja kouluissa tapahtuneista väkivaltatilanteista. Myös lähisuhdeväkivalta sai huomiota.

Tuoreimmassa Kouluterveyskyselyssä viikoittaista koulukiusaamista oli kokenut vajaa kymmenen prosenttia oppilaista (perusopetuksen 4., 5., 8. ja 9. luokka). Kiusaaminen on yleistynyt kaikilla kouluasteilla ja erityisesti yläkoululaisilla.

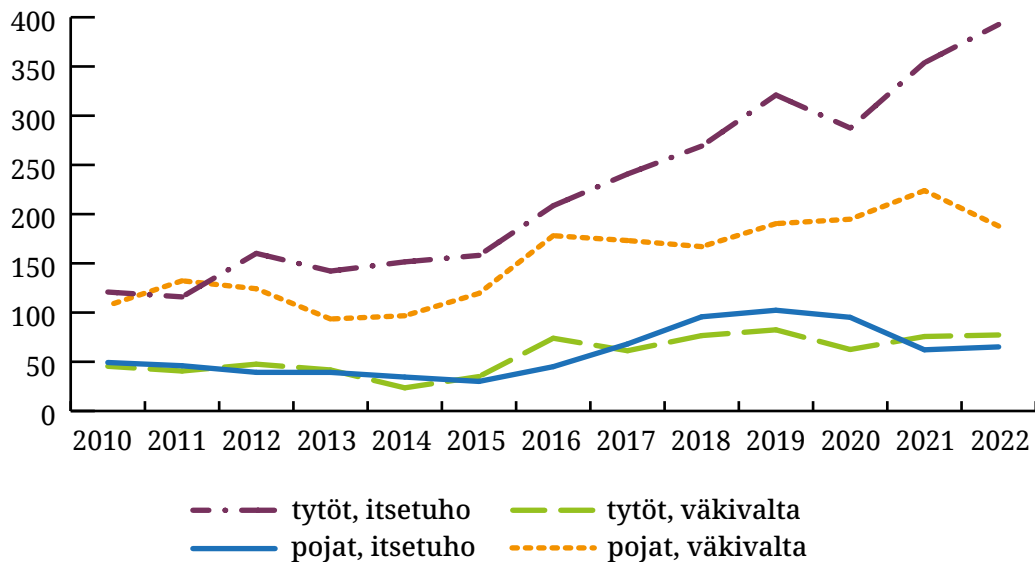
Yhä useampi oppilas kertoi myös osallistuneensa koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa.

Vain noin puolet koulukiusaamista kokeneista kertoi, että koulukiusaaminen on loppunut tai vähentynyt siitä kertomisen jälkeen.¹¹¹

•••
••• *Kiusaaminen on yleistynyt*
••• *kaikilla kouluasteilla ja*
••• *erityisesti yläkoululaisilla.*
•••

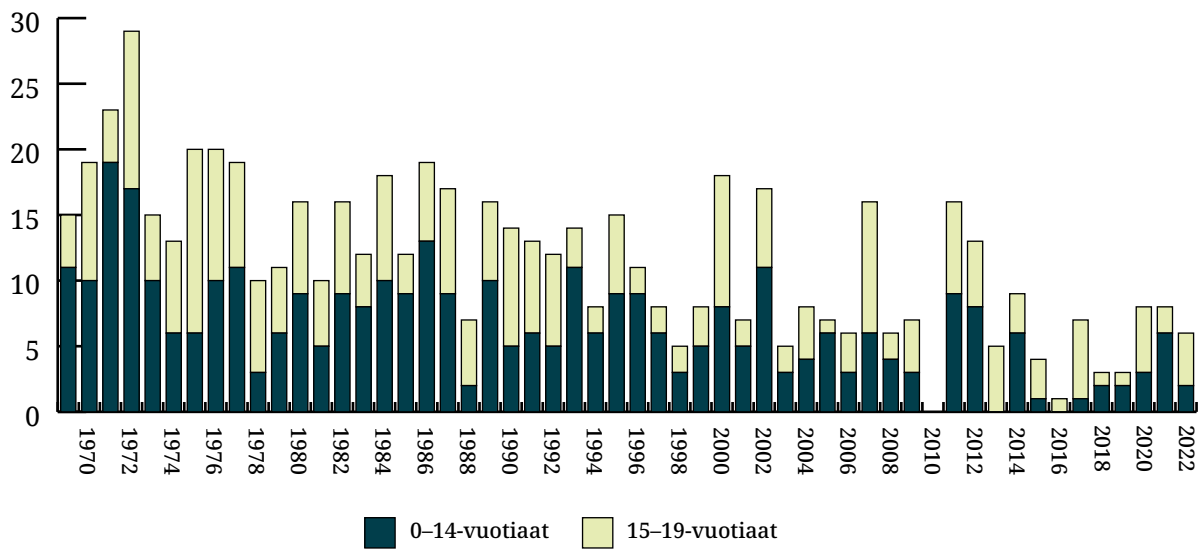
Lapsiuhritutkimuksessa yleisin vastaajien raportoima ikätovereiden välisen väkivallan muoto on henkisesti väkivaltainen kiusaaminen, josta kertoi reilu kymmenen prosenttia kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisista vuonna 2022. Vajaa kymmenen prosenttia kertoi ikätoverin tekemästä pahoinpitelystä tai fyysisesti väkivaltaisesta kiusaamisesta. Kuudesluokkalaiset kokivat enemmän kaikkia ikätoverien välisiä väkivallan muotoja kuin yhdeksäsluokkalaiset.¹¹²

Julkisilla paikoilla tapahtuvan ns. katuväkivallan lisääntyminen on herättänyt runsaasti julkista keskustelua ja huolta viime vuosina. Nuorisoriikollisuutta ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa voidaan tarkastella eri tutkimusten ja rekisterien pohjalta. On tärkeää korostaa, että itseilmoitettu rikollisuus ja uhrikokemukset, joita mitataan erilaisilla kyselytutkimuksilla, eivät osoita väkivallan lisääntyneen. Esimerkiksi Lapsiuhritutkimuksen mukaan entistä harvemmat kuudes- ja yhdeksäsluokkalaiset

Kuvio 4. 13–17-vuotiaiden sairaalahoito itsensä vahingoittamisen ja väkivallan takia vuosina 2010–2022. Lähde: THL:n hoitoilmoitusrekisteri 2023.

Nuorten väkivaltaiset kuolemat ovat vähentyneet 1970-luvulta alkaen¹²⁰ (ks. kuvio 5). Väkivaltaisten kuolemien väheneminen johtuu mm. väkivaltarikosten vähenemisestä, nuorten raitistumisesta, kehittyneistä ensiaputaidoista ja kännyköistä, joiden avulla apu tulee nopeammin perille. Lapsiasiavaltuutettu pitää tätä sinällään myönteisenä kehityksenä, mutta tilannetta on jatkuvasti pidettävä silmällä.

Kuvio 5. Alaikäisten väkivaltaiset kuolemat.

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset¹²¹ Suomelle 2023

Suomen tulee

- reagoida lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan sen kaikissa muodoissa: Suomen tulee esimerkiksi myöntää riittävät resurssit Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toteuttamiseen ja Barnahus-palvelujen koordinointiin*
 - huomioida strategioissa ja suunnitelmissa erityisen haavoittuvassa asemassa olevat lapset*
 - torjua tehokkaasti verkossa ja sen ulkopuolella tehtävää väkivaltaa, myös koulukiusaamista, sekä teettää tutkimusta väkivallan juurisyistä*
 - ryhtyä toimenpiteisiin ja toteuttaa ohjelmia kiusaamisen ehkäisemiseksi*
 - tehostaa Barnahus-mallin kansallista toteuttamista, jotta kaikki väkivallan kohteeksi joutuneet lapset saavat moniammatillista tukea*
 - varmistaa, että kaikki lapsiin kohdistuneet väkivaltatapaukset tutkitaan tehokkaasti ja että oikeusprosessi toimii*
 - lisätä puuttumista lasten keskinäiseen väkivaltaan kaikissa lasten elinympäristöissä*
 - varmistaa, että lapsilla on käytettävissään lapsiystävällisiä tapoja ilmoittaa kokemastaan väkivallasta*
 - lisätä suuren yleisön ja ammattilaisten tietoisuutta kaikenlaisesta väkivallasta ja hyväksikäytöstä*
 - varmistaa, että lasten parissa työskentelevät ammattilaiset ja opiskelijat saavat koulutusta lapsiin kohdistuvasta väkivallasta*
 - koota tietoa lapsiin kohdistuneista väkivaltatapauksista ja teettää säännöllisesti lapsiuhritutkimuksia Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toteuttamista varten.*
-

Pitkäjänteistä ja laaja-alaista työtä lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi tulee jatkaa

Lapsiasiavaltuutettu sai kansalaisilta yhteydenottoja, jotka liittyivät lähisuhdeväkivaltaan ja koulukiusaamiseen. Yhteydenottoja tuli myös yleisesti nuorisoriikollisuuden ja katuväkivallan lisääntymisestä huolestuneilta kansalaisilta.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on useita kirjauksia lasten ja nuorten kasvuympäristön turvallisuuteen liittyen. Tavoitteena on selvittää vakavasti väkivaltaisten nuorten hoito- ja kuntoutusketjun toimivuus. Lastensuojelulaitoksesta luvattomasti poistuneisiin lapsiin ja nuoriin liittyen tavoitteena on velvoittaa viranomaiset aktiiviseen yhteistyöhön sekä varmistaa riittävä toimivalta ja keinovalikoima lasten löytämiseksi nopeasti. Tavoitteena on tunnistaa ja puuttua poikiin ja miehiin kohdistuvaan väkivaltaan sekä ennaltaehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Ajatuksena on pääsääntöisesti luopua perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta. Hallitusohjelman mukaan työtä väkivallattoman lapsuuden turvaamiseksi jatketaan. Lapseen kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan puuttumisessa panostetaan tutkintaan ja avunsaantiin. Lisäksi selvitetään tahallisten henkirikosten ja lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten syyteoikeuden vanhentumisan pidentämistä tai syyteoikeuden vanhentumisesta luopumista. Hallitus arvioi kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyä ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa sekä tiukentaa CSAM-materiaalia koskevaa sääntelyä. Lapseen kohdistuvaa väkivaltaa kuvaavan materiaalin hallussapito on tarkoitus kriminalisoida, ja lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapidolle säädetään törkeä tekemuoto. Lisäksi huolehditaan, että muun raan väkivaltamateriaalin hallussapito on kriminalisoitu ihmisten ja eläinten suojelemiseksi. Hallitus selvittää mahdollisuudet lisätä nöyryytys törkeän pahoinpitelyn kvalifointiperusteeksi tai rikoksen koventamisperusteeksi.

Lapsen oikeuksien komitea suositti kesäkuussa 2023 Suomelle kaikenlaiseen lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumista ja ennaltaehkäisyä sekä niiden lapsiryhmien tunnistamista, jotka ovat väkivallan näkökulmasta erityisen haavoittuvassa asemassa. Kansallisten ohjelmien toimeenpanoon tulee varata riittävästi resursseja ja myös tiedon kokoamiseen ja hyödyntämiseen tulee panostaa.

Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että kaikkeen kiusaamisen ja väkivaltaan täytyy olla nollatoleranssi. Varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja harrastuksissa tulee panostaa yhteisöllisyyteen, osallisuuteen ja tunnetaitojen opettamiseen. Erilaiset ohjelmat kiusaamisen ehkäisemiseksi täytyy ottaa aktiivisesti käyttöön ja niitä tulee päivittää ja seurata. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että pitkäjänteistä ja laaja-alaista työtä kaikenlaisen lapsiin kohdistuvan väkivallan ja erityisesti lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi tulee jatkaa.

On hyvä, että Suomessa edistetään useita lapsiin liittyviä väkivallan vastaisia ohjelmia. Ohjelmien ja lainsäädäntöhankkeiden toimeenpanoon on kuitenkin varattava riittävästi resursseja. Kattavan ja säännöllisen lapsiuhrituskimuksen tekeminen on varmistettava ohjelmien ja päätöksenteon tueksi. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että Väkipallaton lapsuus-toimenpidesuunnitelmaan lisättiin vuonna 2023 katuväkivallan vastainen osuus¹²², sillä nuorten tekemät rikokset kuten pahoinpitelyt tai ryöstöt tehdään yhä useammin ryhmissä julkisissa tiloissa. Lisäksi väkivallantekoihin liittyy yhä useammin teon kuvaamista ja muuta nöyryyttämistä. Lapsiasiavaltuutettu teki vuonna 2022 oikeusministeriölle aloitteen lainvalmistelutoimiin ryhtymisestä lapsiin kohdistuvaa vakavaa väkivaltaa sisältävän materiaalin hallussapidon ja levittämisen kriminalisoimiseksi ja pitää tärkeänä, että hallitusohjelmassa on huomioitu väkivaltatilanteiden kuvaamisen lisääntyminen nuorison keskuudessa.

Vaikka väkivalta ei pitkäaikaisseurannan valossa ole lisääntynyt, lasten, nuorten, perheiden ja ammattilaisten huoli on otettava vakavasti. Kokemukset pelon ja väkivallan lisääntymisestä ovat todellisia ja kertovat ilmapiirin kiristymisestä. Väkipallaton ehkäisy on kaikkien yhteiskunnan toimijoiden vastuulla. Alaikäisten rikollisuuteen tulee puuttua tehokkain toimin ja lasten ja nuorten parissa on tehtävä jalkautuvaa moniammatillista työtä. Nuorisorangaistuksen käyttöä on lisättävä.

Koulu ja oppiminen

28 artikla *Lapsella on oikeus käydä koulua. Peruskoulun täytyy olla ilmainen. Sääntöjen ja kasvatuksen koulussa pitää olla reiluja. Valtion täytyy tarjota mahdollisimman monelle lapselle tilaisuus jatkaa opiskelua peruskoulun jälkeen.*

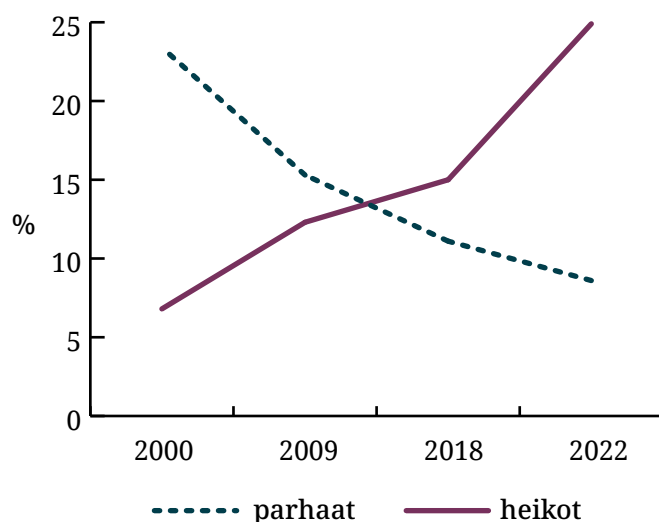
29 artikla *Koulun täytyy kehittää lapsen taitoja. Sen täytyy kehittää lapsen äidinkieltä sekä antaa tietoa lapsen omasta ja muiden maiden kulttuureista. Koulussa tulee kertoa lasten ja muiden ihmisten oikeuksista. Koulussa lapset oppivat, mitä monikulttuurisuus, ympäristönsuojelu sekä sukupuolten tasa-arvo tarkoittavat.*

Vuonna 2023 puhuttivat erityisesti lasten varhaiskasvatuksen henkilöstöpula, heikentyvät oppimistulokset, koulutuksen eriarvoistuminen ja inkluusio. Myös kännykän käytön rajoittaminen koulussa herätti julkista keskustelua ja nykyistä tehokkaampi mobiililaitteiden käytön koulupäivän aikainen rajoittaminen kirjattiin hallitusohjelmaan.

●●
Koulussa tärkeää, että on hyvä henki ja ystävällisiä opettajia.

Koulunkäynnistä pitävien osuudet ovat pienentyneet Kouluterveyskyselyssä vuodesta 2019 alkaen. Koulunkäynnistä piti noin puolet lapsista ja nuorista vuonna 2023.¹²³ Kouluterveyskyselyn perusteella koulu-uupumusta koki keskimäärin 16 prosenttia lapsista ja nuorista vuonna 2023. Tytöt kokivat kaikilla kouluasteilla enemmän koulu-uupumusta kuin pojat.¹²⁴

Keskustelu lasten oppimistulosten heikkenemisestä kiihtyi, kun OECD:n osaamistuloksia mittaavan PISA 2022 -tutkimuksen tulokset julkaistiin. Suomalaislasten osaaminen oli heikentynyt kaikilla tutkituilla osa-alueilla eli matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä. Matematiikassa heikompien tulosten määrä oli kasvanut ja huipputulosten määrä vähentynyt (ks. kuvio 6).

Kuvio 6. Matematiikan parhaiden ja heikoimpien osuudet Suomessa v. 2000–2022 (%). Lähde: PISA 2022 ensituloksia.

Suomalaislasten osaaminen on heikentynyt ja myös polarisoitunut. Lasten osaamisen erot olivat yhteydessä lapsen sukupuoleen ja vanhempien sosioekonomiseen taustaan: tyttöjen oppimistulokset olivat poikia parempia ja vanhempien sosioekonominen tausta on entistä vahvemmin yhteydessä lapsen osaamisen tasoon. Osaamiserot maahanmuuttajataustaisten lasten ja suomalaistaustaisten lasten välillä ovat kaventuneet.¹²⁵

Oppimistulosten heikentyminen on jatkunut Suomessa yli 20 vuotta, ja kehitys on ollut kansainvälisesti tarkasteltuna poikkeuksellisen nopeaa. Syitä laskulle tai sitä ennen tapahtuneelle, 1990-luvulle asti jatkuneelle oppimistulosten nousulle ei täysin tiedetä, eikä niitä PISA-tutkimuksen perusteella pystytä osoittamaan. Huolta väheksymättä on hyvä muistaa, että suomalaislasten osaaminen oli jokaisella osa-alueella edelleen OECD-maiden keskitason yläpuolella. Osaaminen heikentyi muissakin maissa.¹²⁶

Vuonna 2023 Suomessa keskusteltiin myös inkluusiosta eli jokaisen oikeudesta opiskella kaikille yhteisessä koulussa. Käytännössä tätä mahdollisuutta on edistetty opetuksen kolmiportaisella tuella. Peruskoulun oppilaista 24 prosenttia sai tehostettua tai erityistä tukea vuonna 2022. Jos mukaan otetaan vielä yleisen tuen piirissä oleville oppilaille annettu oppimisen tuki, kuten osa-aikainen erityisopetus, jonkinlaista oppimisen tukea sai reilu kolmannes peruskoulun oppilaista. Yli kolmannes erityisen tuen oppilaista opiskeli pääsääntöisesti yleisopetuksen ryhmässä, noin kolmannes kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa ja noin kuusi prosenttia erityiskoulussa. Muilla erityisen tuen oppilailla opetus tapahtui sekä yleisopetuksessa että erityisryhmässä. Kokonaan erityiskoulun erityisryhmässä tai -luokassa opetuksensa saavien osuus on pienentynyt vuosittain.¹²⁷

•••••
Varhaiskasvatukseen osallistuu enemmän lapsia kuin ennen.

Varhaiskasvatukseen osallistui vuonna 2022 lähes 40 prosenttia alle kolmevuotiaista ja noin 89 prosenttia 3–5-vuotiaista lapsista. Noin 80 prosenttia kuusivuotiaista osallistui esiopetuksen ohella varhaiskasvatukseen. Lasten osallistumisaste varhaiskasvatukseen on noussut. Eniten on yleistynyt kolmevuotiaiden osallistuminen: nousua on edellisvuodesta lähes viisi prosenttiyksikköä.¹²⁸

Ikäluokkien pienenemisestä huolimatta varhaiskasvatukseen osallistuu myös lukumääräisesti enemmän lapsia kuin ennen. Tämä asettaa erityisiä paineita varhaiskasvatuksen henkilöstöpulan ratkaisemiseen.

Parhaillaan on käynnissä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Opetus- ja kulttuuriministeriön kokeilu kestää elokuun 2021 alusta toukokuun 2024 loppuun. Kokeilun tarkoituksena on mm. vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen.¹²⁹ Tietoa tuloksista saadaan vuonna 2025. Kokeilun alkumittauksissa havaittiin eroja lasten taidoissa etenkin vanhempien sosioekonomisen aseman ja syntymämaan sekä lasten syntymäkuukauden ja äidinkielen perusteella. Alkumittausten perusteella ei kuitenkaan voi päätellä, vaikuttaako kaksivuotinen esiopetus eri tavoin erilaisista lähtökohdista tuleviin lapsiin.¹³⁰

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset¹³¹ Suomelle 2023

Suomen tulee

- varmistaa heikossa asemassa oleville lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä hyvälaatuiseen koulutukseen: Suomen tulee myöntää tarvittavat resurssit, säännellä ja valvoa yksityisiä kouluja ja kotiopetusta, tarjota maahanmuuttajataustaisille lapsille hyvälaatuista perusopetukseen valmistavaa opetusta sekä säätää perusopetus pakolliseksi kaikille lapsille, myös turvapaikanhakijalapsille, laittomasti maassa oleskeleville lapsille ja tilapäisen oleskeluluvan saaneille lapsille*
- vähentää ja ehkäistä koulunkäynnin keskeyttämiä ja toistuvia koulupoissaoloja*
- varmistaa, että maahanmuuttaja-, romani- ja saamelaislapset saavat hyvälaatuista monikielistä ja monikulttuurista opetusta*
- varmistaa lasten ja nuorten aktiivinen osallistuminen koulutuspolitiikan muodostamiseen*
- tehostaa ihmisoikeuksien, lapsen oikeuksien ja lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden opettamista lapsille kaikilla kouluasteilla sekä opettajille ja muulle henkilöstölle*
- kehittää ihmisoikeuskasvatuksen opetusmateriaaleja, joiden avulla edistetään kulttuurienvälistä vuoropuhelua sekä lisätä kunnioitusta ja arvostusta moninaisuutta kohtaan*
- tehostaa opettajien koulutusta kulttuurien moninaisuudesta, vähemmistöjen oikeuksista ja yhdenvertaisuudesta.*

Lapsiasiavaltuutettu korostaa varhaiskasvatuksen henkilöstöpulan ratkaisemista ja koulutuksen eriarvoisuuden vähentämistä

Lapsiasiavaltuutetulle tulleet kansalaisyhteydenotot liittyivät yleisimmin oppimisen tuen toimimattomuuteen tai riittämättömyyteen, koulukuljetuksiin, varhaiskasvatuksen henkilöstömäärään ja laatuun, oppilashuoltoon, oppilaan oikeusturvaan sekä koulun ja muiden viranomaisten yhteistyöhön.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa¹³² on lukuisia kirjauksia koulutukseen ja oppimiseen liittyen. Tavoitteena on esimerkiksi selkeyttää oppimisen tukea, luoda oppimisen edellytyksiä erilaisin keinoin, vahvistaa maahanmuuttajalasten asemaa koulutuksessa, vahvistaa lasten hyvinvointia, vahvistaa opetusmateriaalien saatavuutta molemmilla kansalliskielillä sekä kotoperäisillä vähemmistökielillä, selvittää viittomakielisten lasten aseman vahvistamista perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa, nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta, vahvistaa varhaiskasvatuksen valvontaa ja laatua sekä ratkaista varhaiskasvatuksen henkilöstöpula, arvioida peruskoulun kehittämistarpeita laaja-alaisella tulevaisuustyöllä, arvioida kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun jatkotoimet sekä parantaa toisen asteen opiskelijoiden saamaa tukea.

Lapsen oikeuksien komitea suosittaa kiinnittämään huomiota koulutuksen yhdenvertaisuuteen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lapsiryhmien kohdalla. Lisäksi komitea korostaa koulutuksen resurssien turvaamista ja lasten näkemysten huomioimista.

Lapsiasiavaltuutettu pitää hallitusohjelman kirjauksia tärkeinä ja korostaa erityisesti varhaiskasvatuksen henkilöstöpulan ratkaisemista ja koulutuksen eriarvoisuuden vähentämistä. Koulutukseen on panostettava niin, että jokaisen lapsen oikeus oppia toteutuu täysimääräisesti. Jatkossa koulutuksen yhdenvertaisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota ja koulutuksen riittävä rahoitus on turvattava. Lapsiasiavaltuutettu on esittänyt vuonna 2022 kertomuksessaan eduskunnalle, että Suomen koulutuksen tietopohja ja resurssit tulee jatkossa turvata yli hallituskausien sitoutumalla muiden Pohjoismaiden rahoitusta vastaavaan ja selkeästi määriteltyyn rahoitustasoon. Suomessa on toteutettu viime vuosina useita koulutuksen reformeja, joilla on uudistettu koulutuksen rakenteita lähes jokaisella koulutussektorilla. Samaan aikaan uudistusten valmistelun kanssa on koulutuksen resursseja leikattu tuntuvasti vuoteen 2019 asti.¹³³

Merkitystä on myös koulutuksen arvioinnilla ja tutkimuksella. PISA-tulosten laskun syitä ja ratkaisuja tilanteeseen on pohdittava laaja-alaisesti tutkimustietoon perustuen. Oppimisen edellytyksiä parannettaessa tulee muistaa, että koulu ei ole lapselle vain paikka, jossa opiskellaan, vaan merkittävä arjen yhteisö sosiaalisine suhteineen. Lapsella on oikeus kasvatukseen, koulutukseen ja oppimiseen hyvinvoivissa yhteisöissä. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että oppimisen tuen selkiyttämistä ja samalla inklusiota tulee edistää lapsilähtöisesti. Inklusio ei ole säästökeino. Varhaiskasvatuksen järjestämisen ja osallistumisasteen noston ensisijainen tavoite tulee olla lapsen edun toteutuminen. Lasten oikeus hoivaan, huolenpitoon, turvalliseen kasvuympäristöön ja pysyviin, tuttuihin työntekijöihin tulee varmistaa. Lapsen oikeus leikkiin ja lepoon tulee huomioida varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö- ja laatuongelmat on ratkaistava.

Perhe, osallisuus ja vapaa-aika

Perhe

9 artikla *Lapsella on oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos he pystyvät huolehtimaan lapsesta. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa, jos lapsi ei asu vanhempiensa kanssa. Yhteyden pitäminen vanhempiin voidaan estää, jos yhteydenpito vahingoittaa lasta.*

18 artikla *Lapsen vanhemmilla on yhdessä vastuu lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. Heidän tulee toimia lapsen parhaaksi. Valtion ja kuntien täytyy tukea vanhempia ja lapsen muita huoltajia tässä tehtävässä.*

Suomessa eli vuoden 2022 lopussa yhteensä 1 026 192 alle 18-vuotiaasta. Tämä on yli 50 000 lasta vähemmän kuin kymmenen vuotta aiemmin. Vaikka lasten määrä on vähentynyt, ulkomaalaistaustaisten lasten joukko on Suomessa viime vuosikymmeninä kasvanut; heidän molemmat vanhempansa tai ainoa tiedossa oleva vanhempi ovat syntyneet ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisten lasten osuus lapsiväestöstä on kuitenkin edelleen pieni (11 % vuonna 2022; 10 % vuonna 2021).¹³⁴

••
Että vanhemmat kuuntelisi eikä kattoisi kännykkää.

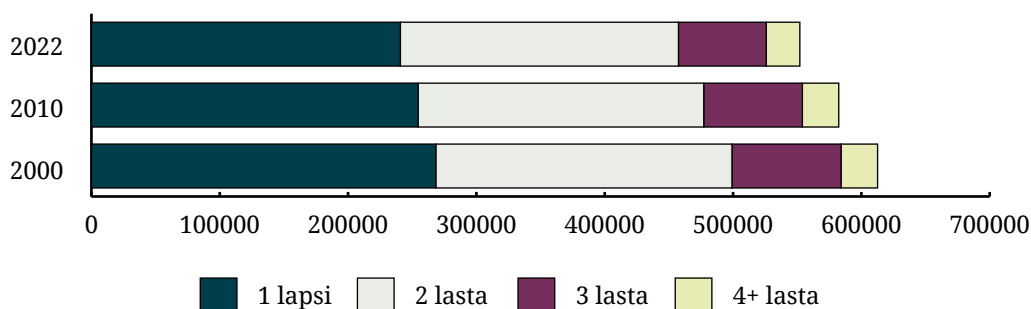
••
Pitää olla kiltti lapsille ja puhua heille nätisti, jos he ovat tehneet jotain väärin.

Suomessa syntyvyys on tunnetun historian matalimmalla tasolla. Kokonaishedelmällisyysluku oli 1,32 vuonna 2022.¹³⁵ Vuoden 2023 ennakkotilaston mukaan syntyvyys heikentyy edelleen: ennakkollinen kokonaishedelmällisyysluku oli 1,26.¹³⁶

Myös lapsiperheiden määrä on vähentynyt (ks. taulukko 1)¹³⁷. Lapsiperheitä oli vuoden 2022 lopussa yhteensä 552 034, ja lapsiperheisiin kuului 37 prosenttia väestöstä. Perhekoko on pysynyt lähes ennallaan: lapsiperheissä on keskimäärin 1,82 lasta.¹³⁸

Taulukko 1. Lapsiperheet v. 2000–2022. Lähde: Tilastokeskus, perheet.

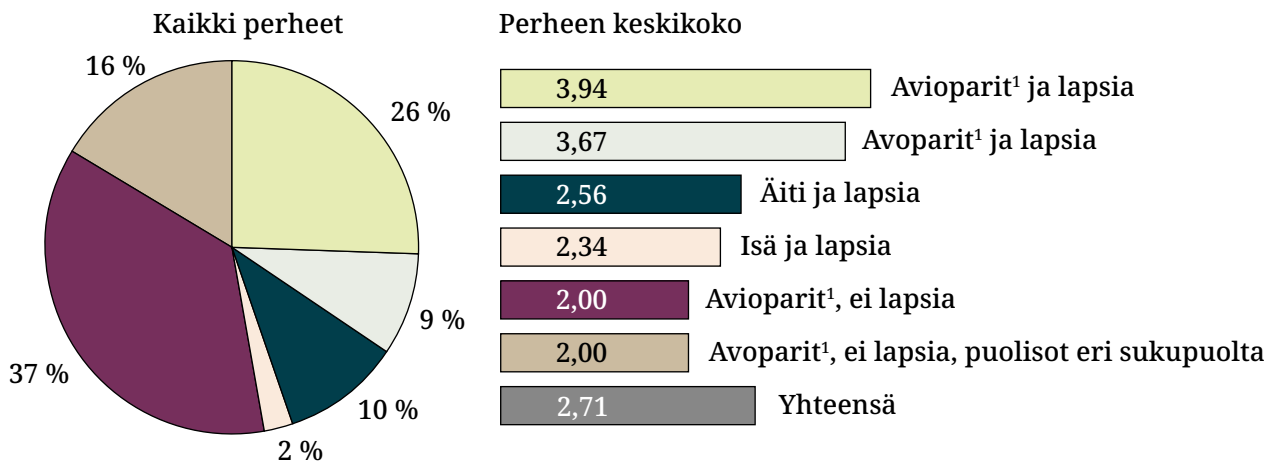
Lapsiperheet	Yhteensä	1 lapsi	2 lasta	3 lasta	4+ lasta
2000	612 627	268 369	230 758	85 025	28 475
2010	582 360	254 551	222 596	76 860	28 353
2022	552 034	240 752	216 705	68 395	26 182
2022, %	100	43,6	39,3	12,4	4,7

Lapsiperheiden yleisin perhetyyppi oli vuonna 2022 edelleen aviopari ja lapsia (hieman yli puolet lapsiperheistä). Noin viidennes lapsiperheistä oli avopariperheitä. Saman sukupuolen avio- tai avoparin tai rekisteröidyn parin lapsiperheitä oli hieman yli tuhat. Neljännes lapsiperheistä (24 %) oli yhden vanhemman perheitä, joista 84 prosenttia oli äidin ja lasten muodostamia perheitä. Yhden vanhemman perheitä tarkasteltaessa on syytä muistaa, että tilasto perustuu rekisteritietoihin asumisesta eikä siten kuvaa esimerkiksi lasten vuoroasumista, sillä lapset voivat olla kirjoilla vain yhdessä osoitteessa.¹³⁹ Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan keskimäärin kahdeksan prosenttia vastaajista asui vuoroin molempien vanhempiensa luona.¹⁴⁰

Taulukko 2. Perhetyypit 2022.

Perhetyypit	Kaikki perheet	Perheen keskipkoko	Lapsiperheet, joissa 0–17-v. lapsia	Lapsiperheet, joissa 0–6-v. lapsia
Avioparit ¹⁾ ja lapsia	377 684	3,94	306 329	136 368
Avoparit ²⁾ ja lapsia	127 473	3,67	115 693	70 505
Äiti ja lapsia	151 500	2,56	109 810	37 786
Isä ja lapsia	35 139	2,34	20 202	3 287
Avioparit ¹⁾ , ei lapsia	536 927	2,00	.	.
Avoparit, ei lapsia, puoliset eri sukupuolta	236 045	2,00	.	.
Yhteensä	1 464 768	2,71	552 034	247 946

1) Ml. rekisteröidyt parit

2) Ml. samaa sukupuolta olevat puoliset, joista toinen on vahvistettu äiti

Vuonna 2022 valtaosassa lapsiperheitä (78 %) joko molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi olivat suomenkielisiä. Kokonaan ruotsinkielisiä lapsiperheitä oli neljä prosenttia ja kokonaan vieraskielisiä 11 prosenttia. Viidessä prosentissa lapsiperheitä toisen vanhemman äidinkieli oli kotimainen kieli (suomi, ruotsi tai saame) ja toinen vanhemmista oli vieraskielinen. Kahdessa prosentissa lapsiperheitä vanhemmilla oli eri äidinkieli mutta molemmat olivat kotimaisia kieliä.¹⁴¹ Suomen lapsista 84 prosenttia oli suomenkielisiä, kuusi prosenttia ruotsinkielisiä ja 0,1 prosenttia saamenkielisiä vuonna 2022. Muita kuin kotimaisia kieliä puhui äidinkielenään 11 prosenttia lapsista. Vieraskielisten lasten määrä kasvoi edellisestä vuodesta 6 839 lapsella.¹⁴²

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset¹⁴³ Suomelle 2023

Suomen tulee

- parantaa sosiaalipalvelujen tarjontaa koko maassa*
 - tehostaa eroauttamisen palveluja vanhemmille ja lapsille*
 - edistää eron jälkeistä yhteishuoltajuutta ja tarjota perheneuvontaa mm. lapsen ja vanhemman välisen säännöllisen yhteydenpidon varmistamiseksi.*
-

Lapsella on oikeus kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä

Noin kolmannes lapsiasiavaltuutetulle tulevista kansalaisyhteydenotoista koski perhettä, elatusta, huoltajuutta tai tapaamisoikeutta. Yhteydenotoissa korostuvat ongelmalliset erotilanteet, pitkään jatkuvat vanhempien yhteistyön ongelmat, tapaamisoikeuksien toteutumattomuus ja vieraannuttaminen. Perheet kokevat, että avun saaminen tai ajan saaminen lastenvalvojalle kestää liian kauan. Tämä voi vaikeuttaa lapsen ja etävanhemman välistä suhdetta ja vanhempien välistä yhteistyötä.

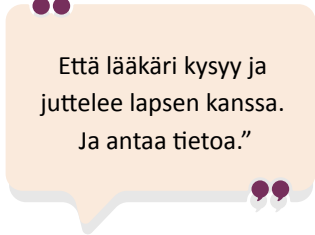

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa ¹⁴⁴ todetaan, että hallitus tunnistaa perheiden monimuotoisuuden. Tavoitteena on vahvistaa yhteiskunnan lapsi- ja perhemyönteisyyttä ja laatia väestöpoliittinen selonteko, jossa tarkastellaan lapsiperheiden hyvinvointia, toimeentuloa, työn ja perheen yhteensovittamista sekä tahattomasti lapsettomien tilannetta. Selonteossa etsitään toimenpiteitä, jotka vaikuttaisivat positiivisesti syntyvyyteen. Selonteossa huomioidaan erityisesti pikkulapsiperheiden, yksinhuoltajien, opiskelijaperheiden ja monilapsisten perheiden erityishaasteet. Hallituksen tavoitteena on edistää vuoroasuvien lasten vanhempien tasaveroista asemaa turvaamalla arjen sujuvuuden kannalta välttämättömät palvelut, kuten selvittää koulukyytien saatavuutta molemmille vanhemmille. Lisäksi kirjattuna on tavoite matalan kynnyksen perhepalvelujen, ml. parisuhteiden ja vanhemmuuden tukemisen, kehittämisestä. Tavoitteena on myös ehkäistä pitkittyneitä huoltajuusriitoja ja vieraannuttamista sekä parantaa lapsen etua edistämällä sovittelua huoltajuuskiistoissa.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on kesäkuussa 2023 antamissaan suosituksissa painottanut erilaisia eroauttamisen palveluja ja toimivan yhteisvanhemmuuden tukemista.

Lapsiasiavaltuutettu pitää hallitusohjelman tavoitteita perheisiin liittyen myönteisinä. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että hallitusohjelmaa tai lapsen oikeuksien komitean suosituksia toimeenpantaessa tulee huomioida erityisesti seuraavat seikat. Lapsella on oikeus kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä. Parisuhteiden ja perheiden tukea tulee lisätä ennaltaehkäisevässä merkityksessä. Tukimuotoja kehittäessä ja suunniteltaessa tulee hyödyntää Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa (LAPE) tehty työ. Eroauttamisen palveluja tulee olla kaikkien perheiden ja lasten saatavilla. Vaikeissa huolto- ja tapaamisriidoissa tulee vahvistaa viranomaisten yhteistyötä ja osaamista. Perheiden ja lasten moninaisuus ja monikielisyys tulee tunnistaa ja huomioida perheiden palveluissa ja arjen ympäristöissä.

Lasten osallistumista hallinnon päätöksentekoon olisi Suomessa tärkeää lisätä. Vuonna 2023 Suomessa laadittiin Avoimen hallinnon viides kansallinen toimintaohjelma 2023–2027. Osallisuus on yksi pysyvistä avoimen hallinnon työalueista. Lapsiasiavaltuutettu piti lausunnossaan¹⁴⁹ avoimen hallinnon tavoitteita ja lähtökohtia lasten näkökulmasta erittäin tärkeinä ja katsoi, että toimintaohjelmasta tulisi laatia lapsiystävällinen versio, josta myös viestittäisiin lapsille kohdennetusti. Toimintaohjelman seuranta ja arviointia varten olisi tärkeää kuulla lasten näkemyksiä ja kokemuksia. Lisäksi tulee kehittää mittareita, joilla voidaan seurata ja arvioida toimintaohjelmaa lasten näkökulmasta.

Että lääkäri kysyy ja juttelee lapsen kanssa. Ja antaa tietoa.”

Vuonna 2023 tuli päätökseensä Kansallinen demokratiaohjelma 2025, joka kattoi pääministeri Marinin hallitusohjelman kansalaisyhteiskuntaa ja osallisuutta sekä demokratiaa edistävät toimet ja hankkeet. Lapsiasiavaltuutettu näkee hyvänä, että lasten ja nuorten osallisuutta ja osallistumista edistäneissä hankkeissa kuten Digiraadissa saavutettiin merkittäviä edistysaskeleita lasten osallisuuden edistämiseksi. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että uutta demokratiaohjelmaa suunniteltaessa on edelleen tarpeen kiinnittää huomiota lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseen sekä tunnistaa erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja lapsiryhmät. Perinteisten osallistumistapojen lisäksi on olennaista tunnistaa erilaiset, vaihtoehtoiset ja uudet osallistumisen tavat, jotka ovat monille lapsille perinteisiä osallistumisen tapoja luontevampia ja nykyaikaisempia. Lasten näkemyksiä on tärkeää kuulla ohjelmien ja hankkeiden suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin yhteydessä.¹⁵⁰

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset¹⁵¹ Suomelle 2023

Suomen tulee

- taata, että kaikki lapset voivat ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluiksi kaikessa heitä koskevassa päätöksenteossa, tuomioistuimissa ja hallintomenettelyissä edellyttämättä vanhemman tai huoltajan suostumusta*
 - hyväksyä lainsäädäntömuutokset, joilla varmistetaan, että lasten näkemyksiä kuullaan ja ne otetaan huomioon päätöksenteossa iästä riippumatta*
 - varmistaa, että kaikki kunnat ottavat käyttöön lasten osallistumisoikeutta toteuttavat rakenteet kaikilla toimialoilla ja kunnallisessa päätöksenteossa*
 - edistää kaikkien lasten osallisuutta perheissä, kouluissa ja yhteisöissä*
 - tarjota kaikille lasten parissa tai hyväksi työskenteleville ammattilaisille koulutusta lapsen oikeudesta tulla kuulluksi ja saada mielipiteensä huomioon otetuiksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.*
-

Kaikkien lasten ja lapsiryhmien osallisuutta yhteiskunnassa ja yhteisöissä tulee vahvistaa

Lapsiasiavaltuutetulle tulleissa kansalaisten yhteydenotoissa kerrottiin epäkohdista lasten näkemysten kuulemisessa lapsia koskevissa, eri viranomaisten vastuulla olevissa asioissa, kuten koululakkautuspäätöksissä tai sosiaali- tai terveydenhuollon palveluissa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman¹⁵² lasten osallisuutta ja osallistumista koskevissa kirjauksissa on tavoitteena edistää demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen kehittämistä, vahvistaa hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa jo lapsesta lähtien sekä edistää nuorten osallisuutta ja alueellista yhdenvertaisuutta vahvistamalla nuorisovaltuustojen asemaa kunnissa ja hyvinvointialueilla.

Lapsen oikeuksien komitea painottaa osallistumiseen liittyvissä suosituksissaan sekä yksittäisten lasten että lapsiryhmien näkemysten kuulemista ja niiden huomioimista päätöksenteossa. Lisäksi painotetaan kuulemista ja huomioimista tukevien rakenteiden ja osaamisen vahvistamista.

Lapsiasiavaltuutettu yhtyy hallitusohjelman tavoitteisiin ja korostaa aikuisten esimerkin, osaamisen ja aidon kiinnostuksen tarvetta lasten osallisuuden vahvistamisessa ja hyvän keskustelukulttuurin oppimisessa. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että on tärkeää vahvistaa yhdenvertaisesti kaikkien lasten ja lapsiryhmien osallistumista yhdenvertaisesti. Erityisen tärkeää on vahvistaa toimintatapoja, joilla lasten näkemyksiä huomioidaan päätöksenteossa. Ammattilaisten ja aikuisten tietämystä ja osaamista lapsen oikeudesta vaikuttaa omiin asioihinsa tulee vahvistaa. Lapsella on oikeus esittää oma näkemyksensä ja saada se otetuksi huomioon.

Vapaa-aika

31 artikla *Lapsella on oikeus levätä, leikkiä ja viettää vapaa-aikaa. Lapsella on oikeus tutustua taiteeseen ja kulttuuriin.*

23 artikla *Vammaisen lapsen pitää saada parasta mahdollista hoitoa ja apua, joka edistää hänen ihmisarvoaan, itseluottamustaan ja osallistumistaan yhteisön toimintaan. Vammaista lasta pitää tukea niin, että hän voi käydä koulussa ja harrastuksissa.*

Lapsen oikeus lepoon, leikkiin ja mielekkääseen vapaa-aikaan vaikuttaa merkittävästi lapsen hyvinvointiin ja terveyteen. Mielekäs ja yhteisöllinen vapaa-ajan toiminta¹⁵³ ja vapaa-ajalla liikkuminen¹⁵⁴ ovat yhteydessä lapsen mielenterveyteen niin lapsuudessa kuin aikuisuudessa. Lapsilla tulee olla mahdollisuus omaehtoiseen toimintaan ja leikkiin – vanhemmilla lapsilla ajanviettoon ja hengailuun – ohjatun ja tavoitteellisen vapaa-ajantoiminnan lisäksi. Lasten tulee päästä vaikuttamaan vapaa-aikansa ja harrastustensa sisältöihin ja toteutustapoihin. YK:n lapsen oikeuksien komitea määrittelee levon ja vapaa-ajan olevan ”yhtä tärkeitä lapsen kehitykselle kuin sellaiset perustarpeet kuten ravinto, asunto, terveydenhuolto ja koulutus” ja toteaa, että lapset tarvitsevat ”myös vapaa-aikaa, joka määritellään ajaksi, jolloin lapsilla ei ole mitään velvollisuuksia, viihdykkeitä tai virikkeitä ja jonka he voivat valintansa mukaan viettää niin aktiivisesti tai joutilaasti kuin haluavat.”¹⁵⁵

Vuoden 2022 Vapaa-aikatutkimuksen tulosten mukaan harrastamisen yleisyys on laskenut hieman; 90,5 prosenttia 7–29-vuotiaista suomalaisista harrastaa jotakin. Todennäköisesti koronapandemialla on ollut vaikutuksensa, ja harrastamisen lasku voikin olla väliaikaista. Lasten mahdollisuus harrastaa on tärkeää turvata niin normaalioloissa kuin yhteiskunnallisissa kriiseissä.¹⁵⁶

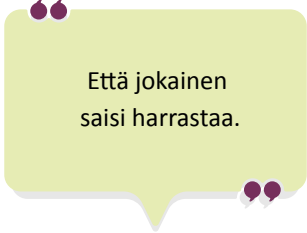
•
•
• *Lapsilla tulee olla*
• *mahdollisuus*
• *omaehtoiseen toimintaan*
• *ja leikkiin tai hengailuun.*
•

Kouluterveyskyselyssä 2023 harrastamisen määrässä ei ole havaittavissa muutosta. Yli 90 prosenttia lapsista kertoo harrastavansa jotakin viikoittain. Noin kolmannes kokee, että omalla asuinalueella järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille ja noin 53 prosenttia kertoo tietävänsä alueensa harrastusmahdollisuuksista. Neljäsosa kokee harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana.¹⁵⁷

Harrastamisen Suomen mallia koskevat nuorisolain muutokset tulivat voimaan 1.1.2023. Tavoitteena on tarjota jokaiselle perusopetuksessa olevalle lapselle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Malliin kuuluu lasten kuuleminen harrastustoiveista, hyvien käytäntöjen hyödyntäminen sekä kuntien, koulujen ja harrastustoimijoiden yhteistyö. Malli on käytössä 267 kunnassa kattaen 91 prosenttia Manner-Suomen kunnista. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus on arvioinut mallin toimivuutta lasten ja järjestävien tahojen näkökulmasta. Lasten mielestä mieluisassa harrastuksessa tärkeää on ennen kaikkea luottamuksellinen ja turvallinen suhde ohjaajan kanssa, kaverit ja mahdollisuus oppia uutta. Lisäksi korostuivat mahdollisuus vaikuttaa harrastuksen sisältöön, tekemisen laatu, paineettomuus

Ystävät, että ei pakota päihteisiin mukaan ja ei pakota tekemään mitään tyhmää.

ja yhteisöllisyys. Arvioinnin mukaan mallissa tulisi parantaa mm. lasten osallisuutta, harrastusten saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta, etsivää harrastustoimintaa, toimijoiden yhteistyötä, vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointia sekä pitkäjänteistä suunnittelutyötä.¹⁵⁸

Että jokainen saisi harrastaa.

Lapsiasiavaltuutettu kirjelmöi 24.4.2023 opetus- ja kulttuuriministeriölle Harrastamisen Suomen mallin saavutettavuuteen liittyvistä ongelmista erityisesti harvaan asuttujen seutujen sekä koulukyydillä kulkevien lasten näkökulmasta. Osa kunnista on toteuttanut mallia koulupäivän aikana, esimerkiksi pitkällä välitunnilla, koulukyytiaikataulujen vuoksi. Nuorisolain 12 a § 1 momentin mukaan toimintaa voi järjestää vain ennen tai jälkeen koulupäivän. Lapsiasiavaltuutettu pyysi ministeriötä tarkastelemaan lainkohdan vaikutuksia lapsiin ja heidän yhdenvertaiseen oikeuteensa osallistua harrastustoimintaan sekä arvioimaan, tulisiko kyseinen lainkohta muuttua niin, että harrastustoiminnan järjestäminen olisi mahdollista myös koulupäivän aikana.¹⁵⁹ Lapsiasiavaltuutettu on esittänyt mallin laajentamista toisella asteella opiskeleville nuorille.

Lapset viettävät vapaa-aikaansa usein kaverien ja ystävien kanssa. Kaverit mainitaan myös ohjatun harrastamisen yhdeksi motiiviksi¹⁶⁰. Noin joka kymmenes lapsi, pojat tyttöjä useammin, kertovat läheisten ystävien puuttumisesta.¹⁶¹

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset¹⁶² Suomelle 2023

Suomen tulee

- varmistaa, että kaikki voivat turvallisesti ja esteettömästi osallistua liikunta-, virkistys-, vapaa-ajan-, kulttuuri- ja taidetoimintaan; erityisesti tulee huomioida haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja lapsiryhmät*
 - varmistaa, että kaikki kunnat tarjoavat lapsille maksutonta ja kohtuuhintaista vapaa-ajantoimintaa*
 - torjua tehokkaasti epäasiallista kohtelua urheilutoiminnassa*
 - huolehtia, että lapset voivat osallistua vapaa-aikaa, leikkiä, virkistystä, kulttuurielämää ja taidetta koskevien ohjelmien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.*
-

Lasten mielekäs vapaa-aika tulee turvata

Lapsiasiavaltuutetulle saapuneissa kansalaisten yhteydenotoissa aiheina olivat useimmiten harrastusten kustannukset, lasten yhdenvertainen mahdollisuus harrastaa, lasten kohtelu harrastuksissa ja vapaa-ajalla sekä lasten yksityisyyden suoja harrastuksissa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa¹⁶³ pyritään turvaamaan jokaisen lapsen mahdollisuus harrastaa esimerkiksi tarkastelemalla harrastamisen rakenteiden sekä rahoituksen kokonaiskuvaa ja arvioimalla Harrastamisen Suomen mallia koskevaa lainsäädäntöä. Harrastamisen turvallisuuteen panostetaan mm. vakinaistamalla ja laajentamalla Väestöliiton Et ole yksin -toimintaa.

Lapsen oikeuksien komitea painottaa suosituksissaan¹⁶⁴ lapsen oikeutta mielekkäseen ja turvalliseen vapaa-aikaan, vapaa-ajan toimintojen saavutettavuutta yhdenvertaisesti kaikille lapsille ja lapsiryhmille sekä lasten oikeutta vaikuttaa vapaa-aikaansa.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että lapsen oikeus lepoon, leikkiin ja mielekkääseen vapaa-aikaan vaikuttaa merkittävästi lapsen hyvinvointiin ja terveyteen. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä yhdenvertaisten harrastamisen mahdollisuuksien parantamista sekä harrastamisen Suomen mallin kehittämistä edelleen siten, että se tavoittaa kohderyhmänsä ja lapset otetaan aidosti mukaan suunnitteluun. Lasten näkemykset tulee huomioida kaikessa lasten vapaa-aikaa ja harrastamista koskevassa suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa. Lapsiasiavaltuutettu pitää hyvänä, että hallitusohjelmassa päätettiin vakinaistaa liikuntaharrastusten turvallisuutta varmistava kolmannen sektorin Et ole yksin -toiminta, mutta painottaa, että työtä lasten ja nuorten hyvän kohtelun edistämiseksi sekä epäasiallisen kohtelun ja syrjinnän poistamiseksi vapaa-ajalla täytyy siitä huolimatta jatkaa edelleen kaikilla lasten vapaa-ajan areenoilla. Lisäksi lasten yksinäisyyttä vähentäviä ja vertaissuhteita vahvistavia toimenpiteitä tulee vahvistaa.

Tuki ja suojele

18 artikla *Lapsen vanhemmilla on yhdessä vastuu lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. Heidän tulee toimia lapsen parhaaksi. Valtion ja kuntien täytyy tukea vanhempia ja lapsen muita huoltajia tässä tehtävässä.*

20 artikla *Jos lapsi ei voi asua vanhempiensa kanssa, lapsella on oikeus erityiseen suojeleluun ja tukeen. Hän voi silloin asua esimerkiksi toisessa perheessä tai lastensuojelulaitoksessa. Lapsi voi palata vanhempien luo, jos se on lapselle hyväksi. Lapsen asuinpaikan ja kodin vaihtamista moneen kertaan pitää välttää.*

Valtioneuvosto vahvisti sote-uudistuksen myötä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen tavoitteet vuosille 2023–2026. Tavoitteissa korostetaan palvelujen laatua, toiminnan vaikuttavuutta, sosiaali- ja terveydenhuollon linkittymistä osaksi yhteiskuntaa sekä tiedon ja tutkimuksen merkitystä. Seurantamittareista on toistaiseksi käytettävissä varsin vähän tietoa. Valtakunnallisia tavoitteita ollaan päivittämässä alkuvuodelle 2024.^{165 166}

Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut valtakunnallisen selvityksen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vuonna 2023. Selvityksen mukaan kaikilla hyvinvointialueilla on haasteita sekä taloudessa että palvelujen yhdenvertaisessa toteutumisessa. Selvityksessä ehdotetaan, että hyvinvointialueet yksilöivät toiminnan ja talouden muutosohjelmien konkreettiset toimet ja käynnistävät ne viipymättä, ottavat toiminnan pohjaksi hallitusohjelman ja kansallisen palvelureformin tavoitteiden pohjalta täsmennetyt valtakunnalliset sote-tavoitteet ja huomioivat talouden suunnittelussa taloudellisen kestävyuden lisäksi sosiaalisen kestävyuden. Lisäksi ehdotetaan, että hyvinvointialueet edistävät palvelujen uudistamista.¹⁶⁷

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen syksyllä 2023 julkaisemassa arvioissa korostuvat hyvinvointialueiden taloudelliset haasteet ja talouden sopeuttamistoimet. Suurimmat järjestämisen haasteet liittyivät lasten, nuorten ja perheiden sekä iäkkäiden perus- ja erityistason palveluihin, joiden nettokäyttökustannukset kasvoivat vuosina 2018–2022 suhteellisesti eniten. Voimakkainta kasvu oli lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon avopalveluissa ja lastensuojelussa (18 %). Arvion mukaan hyvinvointialueiden käynnistämät talouden sopeuttamistoimet ja niiden etenemisvauhti

näyttävät tällä hetkellä riittämättömiltä suhteessa rahoitukseen sekä väestön yhdenvertaisuuden ja palvelutarpeiden kasvun ongelmiin. On kuitenkin huomioitava, että hyvinvointialueiden toiminta on vasta alussa. Palvelujen kehittämistä vaikeuttaa lisäksi kasvava henkilöstöpula.¹⁶⁸

Henkilöstöpulan seuraukset näkyvät lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluissa. Hyvinvointialueilla on ollut vaikeuksia noudattaa lakisääteisiä määräaikoja ja asiakasmääriä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijäkohtainen enimmäisasiakasmäärä 35 ylittyi viidellätoista hyvinvointialueella.¹⁶⁹ Lastensuojelun kentältä saatujen kokemusten

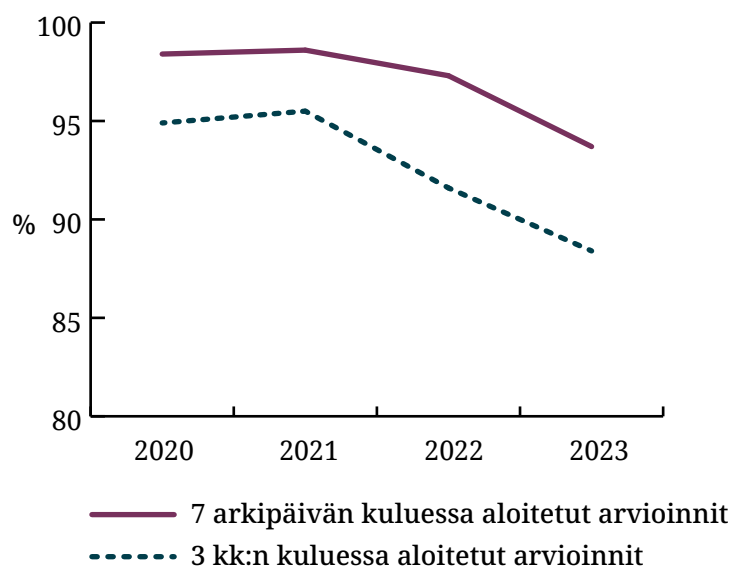
mukaan pyrkimys noudattaa henkilöstömitoituksia on saanut aikaan jopa jonoja. Tämä on kuormittanut lapsiperheiden sosiaalityön palveluja, jossa lakisääteistä asiakkaiden enimmäismäärää ei ole. Tämän riskin lapsiasiavaltuutettu otti esiin henkilöstömitoituksista säädettyä ja muistutti perustuslakivaliokuntaa ja sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaa, että henkilöstömitoitus ei saa vaarantaa lasten oikeutta saada suojelua.¹⁷⁰

Lastensuojelun sosiaalityöntekijäkohtainen enimmäisasiakasmäärä ylittyi 15 hyvinvointialueella.

Lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnin käsittelyajat ovat pitkittyneet viidellä perättäisellä seurantajaksolla. Lakisääteisten käsittelyaikojen ylitykset lisääntyivät 16 hyvinvointialueella ja vähenivät kuudella alueella. Lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnin käsittely alkoi 92 prosentissa tapauksista lakisääteisen seitsemän arkipäivän kuluessa ja valmistui 86 prosentissa tapauksista lakisääteisessä kolmen kuukauden määräajassa.¹⁷¹

On annettu hoitoa, mutta välillä hoito on saattanut olla vähän huonoa ja tylyä.

Lapsiasiavaltuutettu on huolissaan siitä, että lasten ja nuorten palveluihin kohdistuvat talouden sopeuttamistoimet ja lastensuojelussa muodostuvat jonot voivat vakavasti vaarantaa lapsen oikeuden tarvitsemiinsa lakisääteisiin palveluihin.

Kuvio 7. Palvelutarpeen arvioinnin lakisääteisten määräaikojen toteutuminen 2020–2023. Lähde: THL.

Myös lasten mielenterveyden palveluissa lakisääteiset määrääjat ylittyvät. Elokuun lopussa 771 alle 23-vuotiasta oli odottanut lasten ja nuorten psykiatriaan pääsyä jo yli kolme kuukautta. Huhtielokuun aikana hoitojono kasvoi lähes 200 lapsella ja nuorella.¹⁷²

Keskeinen kysymys sote-uudistuksessa on ollut palvelujen yhteensovittaminen ja integraatio niin hyvinvointialueen sisällä kuin hyvinvointialueen ja kunnan välillä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan nuorten palvelujen ongelmana ei ole palvelujen päällekkäisyys vaan aukot ja puutteet, jotka estävät nuorten palvelutarpeisiin vastaamista. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyössä eniten alueellista vaihtelua on neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön rakenteissa ja käytännöissä sekä pikkulapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin haasteissa ja tuen tarpeissa.¹⁷³ Kuntaliiton ja Hyvil Oy:n selvityksen mukaan perhekeskusmalli eli lapsiperhepalveluja yhdistävä verkostorakenne on käytössä lähes kaikilla hyvinvointialueilla, mutta toiminnassa on suurta alueellista vaihtelua. Yhteistyötä sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tulisi lisätä.¹⁷⁴

Uusimmat kansalliset lastensuojelun tilastot ovat vuodelta 2022 ennen hyvinvointialueuudistusta. Vuonna 2022 lastensuojeluilmoitusten kohteena olevien lasten määrä kasvoi viidellä prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna ja tehtyjen ilmoitusten määrä seitsemällä prosentilla. Ilmoitusten ja niiden kohteena olevien lasten määrä on kasvanut viime vuosina tasaisesti. Vuonna 2022 lastensuojeluilmoitus tehtiin yhteensä 98 634 lapsesta (n. 9 % lapsista). Kaikkiaan ilmoituksia tehtiin lähes 185 000, joten samasta lapsesta on voitu tehdä useampi ilmoitus vuoden aikana. Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut erityisesti 13–15-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa lastensuojeluilmoitus tehtiin 14 prosentista lapsista vuoden aikana.¹⁷⁵

•••••
Lastensuojeluilmoitus tehtiin 14 prosentista 13–15-vuotiaita.

Vuonna 2022 lähes 18 000 lasta (1,6 % lapsista) oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Määrä pysyi ennallaan edellisvuoteen verrattuna. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista 11 477 (1,1 % lapsista) oli huostaan otettuja. Uudet huostaanotot (1 652 lasta) vähenivät 10 prosenttia edellisestä vuodesta, ja ne kohdentuivat erityisesti 13–17-vuotiaisiin. Kiireelliset sijoitukset (4 498 lasta) yleistyivät kolmella prosentilla edellisvuoteen verrattuna.¹⁷⁶

••
Tehkää hyviä valintoja ympäristölle.
••

Lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli vuonna 2022 lähes 37 000 lasta (3,6 % lapsista). Määrä on vähentynyt vuoden 2015 lakimuutoksista alkaen. Lastensuojelun avohuollon asiakkaissa oli eniten 16–17-vuotiaita (5,3 % ikäluokasta) ja vähiten 0–2-vuotiaita (2,4 % ikäluokasta).¹⁷⁷

Muutos edelliseen vuoteen	Lukumäärät vuonna 2022
Kodin ulkopuolelle kiireellisesti sijoitetut lapset ▲ +3 %	4 498 lasta
Huostassa olleet lapset ▼ -1 %	11 477 lasta
Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ✕ 0 %	17 885 lasta
Lastensuojeluilmoitukset ▲ +7 %	184 685 lastensuojeluilmoitusta
Lastensuojeluilmoituksen kohteena olevia lapsia ▲ +5 %	98 634 lapsesta ilmoitus
Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä ▼ -1 %	36 996 lasta

Kuvio 8. Lastensuojeluindikaattorit vuonna 2022. Lähde: THL.

Vaikka uusimmat kansalliset lastensuojelun tilastot koskevat aikaa ennen hyvinvointialueiden aloittamista, hyvinvointialueiden maantieteellisiin alueisiin sijoittuvaa tietoa on saatavilla. Kaikkien lastensuojelun indikaattorien kohdalla on vuonna 2022 ollut varsin suurta alueellista vaihtelua hyvinvointialueittain.¹⁷⁸ Suurta alueellista vaihtelua on havaittu myös sosiaali- ja terveysministeriön palveluissa.¹⁷⁹ Tämä on lasten ja lapsiperheiden yhdenvertaisuuden, palvelujen laadun ja sisällön sekä saatavuuden kannalta keskeinen kehittämiskohde.

Lapsiasiavaltuutettu esitti helmikuussa 2022 kertomuksessaan eduskunnalle, että Suomessa tulisi käynnistää lastensuojelulain kokonaisuudistus. Lapsiasiavaltuutettu korosti, että lain uudistaminen ei yksinään korjaa lastensuojelun rakenteellisia ongelmia, jotka liittyvät esimerkiksi henkilöstön saatavuuteen ja jaksamiseen. Kokonaisuudistus voi kuitenkin parhaimmillaan selkeyttää vastuunjakoja, lain toimeenpanoa, päätöksentekoa ja valvontaa.¹⁸⁰ Toukokuussa 2022 sosiaali- ja terveysministeriö tiedotti, että valmistelussa ollut lastensuojelulain osittaisuudistus keskeytetään ja aloitetaan kaksivaiheinen, yli hallituskausien ulottuva lastensuojelulain kokonaisuudistus. Uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa luotiin lastensuojelun visio¹⁸¹. Lastensuojelun kokonaisuudistuksen toinen vaihe on osa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaa. Uudistuksen toisen vaiheen sisällöstä tai kestosta ei tätä vuosikertomusta kirjoitettaessa ole vielä tarkempaa tietoa.

YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset¹⁸² Suomelle 2023

Suomen tulee

- uudistaa lastensuojelulaki*
- tehostaa sosiaalipalvelujen tarjontaa koko maassa*
- muodostaa kokonaisvaltainen lasten sijaishuollon strategia ja varmistaa, ettei lapsia eroteta perheistään, ellei se ole välttämätöntä ja lasten edun mukaista*
- varmistaa, että päätöksiä lasten sijoittamisesta sijaishuoltoon arvioidaan säännöllisesti uudelleen perheiden yhdistämiseksi*
- taata riittävät resurssit lasten sijaishuollon strategian ja lastensuojelulain täytäntöönpanoa varten*
- varmistaa, että sijaishuollon olosuhteiden ja laadun valvontaa varten on olemassa asianmukaiset valvontamekanismit*
- varmistaa, että sijaishuollossa olevat lapset saavat lapsiystävällistä tietoa oikeuksistaan ja että he voivat ilmaista omat näkemyksensä sijoittamistaan koskevassa päätöksenteossa ja koko sijaishuollossa olonsa ajan*
- taata saavutettavat ja lapsiystävälliset kanavat väkivallasta ja hyväksikäytöstä ilmoittamiseen*
- tiedottaa lapsille säännöllisesti heidän oikeuksistaan*
- tarjota sijoitetuille lapsille laadukasta lastensuojelun jälkihuoltoa.*

Lastensuojelulain uudistuksessa tulee tarkastella lapsi- ja perhepalveluiden kokonaisuutta

Kansalaiset ottavat usein yhteyttä lapsiasiavaltuutettuun lastensuojelua koskevilla asioilla. Yhteydenotoissa on kerrottu epäkohdista viranomaisten toiminnassa tai menettelytavoissa, pyydetty ohjausta muutoksenhakuun tai oikeusturvakeinoihin tai kuvattu oikeanlaisten ja oikea-aikaisten palvelujen puutetta. Lisäksi yhteydenottoja on tullut hyvinvointialueiden toimintaan liittyvistä epäkohdista kuten hyvinvointialueille siirtymisen myötä heikentyneistä palveluista, eri palvelujen välisestä yhteistyöstä, palvelujen sisältöjen tai niiden järjestyksen muutoksista, työntekijöiden vaihtumista tai henkilöstövajeesta. Myös hyvinvointialueilla työskentelevät ammattilaiset olivat yhteydessä vastaavista asioista sekä lisäksi mm. talouden sopeuttamistoimiin, palvelujen asiakaslähtöisyyteen, työtiloihin, palkkojen yhdenvertaisuuteen, hyvinvointialueen rahoitukseen sekä muuttuneiden asiakas- ja potilastietojärjestelmiin tai niiden käyttöoikeuksiin liittyvissä kysymyksissä.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan¹⁸³ on kirjattu, että hallitus uudistaa lastensuojelulainsäädännön ja että uudistuksessa varmistetaan lapsen edun, hyvinvoinnin ja turvallisuuden toteutuminen rajoitustoimien käytön edellytyksiä selkeyttämällä. Lisäksi kirjattuna on varhaisen tuen, moniammatillisen lapsiperhetyön ja lastensuojelun avopalveluita painottavan palvelurakenteen edistäminen.

Lapsen oikeuksien komitea painottaa suosituksissaan¹⁸⁴ sijaishuollon piirissä olevien lasten oikeuksia ja oikeusturvaa sekä lastensuojelun kehittämistä kokonaisuudessaan huomioiden mm. kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten suuren määrän, henkilöstöpulan ja taloudellisten resurssien haasteet sekä painopisteen vahvistamisen myös ennaltaehkäiseviin ja sosiaalihuollon palveluihin.

Lapsiasiavaltuutettu yhtyy hallituksen kirjauksiin lastensuojelun kokonaisuudistuksen jatkamisesta ja korostaa, että uudistuksessa tulee selkiyttää lastensuojelun suhde muihin lapsi- ja perhepalveluihin ja tehdä rohkeita uudistuksia nykyisiin käytäntöihin lapsen oikeuksien kunnioittaen. Uudistuksessa tulee pyrkiä läpinäkyviin, ennakoitaviin ja oikeudenmukaisiin lastensuojelukäytäntöihin, lisätä lasten tietoisuutta oikeusturvakeinoistaan sekä vahvistaa lastensuojelun valvontaa ja kansallista ohjausta. Uudistuksessa tulee tarkastella paitsi lastensuojelulakia myös lapsi- ja perhepalveluiden kokonaisuutta. Palvelurakenteen painopistettä tulee siirtää korjaavista ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varmistaa, että matalan kynnyksen palvelut ovat kaikkien lapsiperheiden saatavilla. Lasten ja lapsiperheiden palvelujen toteutumista hyvinvointialueilla tulee seurata ja lasten palveluihin kohdistuvien sopeutumistoimien päätöksissä tulee arvioida niiden vaikutukset lapsiin. Erityistä huomioita tulee kiinnittää yhteistyöhön hyvinvointialueiden, kuntien ja kolmannen sektorin välillä.

Lapsiasiavaltuutetun toiminta 2023

Lapsiasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton valtion viranomainen, jonka tehtävää säätelee laki lapsiasiavaltuutetusta (1221/2004). Lapsiasiavaltuutettu edistää ja arvioi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59–60/1991) toimeenpanoa Suomessa. Valtuutetun tehtävänä on vaikuttaa siihen, että lasten asema ja oikeudet otetaan huomioon lainsäädännössä ja yhteiskunnallisissa päätöksenteossa. Lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat.

Lapsiasiavaltuutetun tehtävät

- arvioi lapsen edun ja oikeuksien toteutumista ja seuraa lasten ja nuorten elinolosuhteita
- seuraa lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioi niiden vaikutusta lasten hyvinvointiin
- kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa lapsia koskevissa asioissa aloittein, neuvoin ja ohjein ja edistää lapsen edun toteutumista yhteiskunnassa
- pitää yhteyksiä lapsiin ja nuoriin ja välittää heiltä saamaansa tietoa päätöksentekoon
- kehittää yhteistyömuotoja eri toimijoiden välille
- välittää lapsia koskevaa tietoa lapsille, lasten parissa työskenteleville, viranomaisille ja muulle väestölle.

Valtuutetulla ei ole toimivaltaa käsitellä yksittäisten lasten tai perheiden asioita. Valtuutettu ei myöskään voi muuttaa muiden viranomaisten päätöksiä eikä käsitellä niitä koskevia kanteluita.

Lapsiasiavaltuutetun vuosi

Lapsiasiavaltuutettu arvioi lapsen oikeuksien toteutumista

- 51 lausuntoa
- 6 kannanottoa
- 16 mediatiedotetta
- 11 suullista kuulemistä eduskunnan valiokunnissa

Lapsiasiavaltuutettu verkostoi ja rakentaa yhteyksiä toimijoiden välille

- 4 lapsiasianeuvottelukunnan kokousta
- 36 asiantuntijajäsenyyttä
- 12 lapsiasiavaltuutetun järjestämää tilaisuutta
- 81 esiintymistä
- 67 mediahaastattelua
- 1769 mediaosumaa
- 114 sidosryhmätapaamista ja vierailua
- 16 kansainvälisen yhteistyön vierailua, seminaaria ja sidosryhmätapaamista

Lapsiasiavaltuutettu seuraa, tuottaa ja välittää tietoa lapsen oikeuksista

- 7 julkaisua
- 9 artikkelia, blogia, podcastia tai muuta tekstiä
- 484 yhteydenottoa kansalaisilta

Nuoret neuvonantajat: 5 teema-tapaamista (95 lasta), 2 tiimiä (11 lasta), 7 vierailua

Lapsiasiavaltuutetun pyöreän pöydän keskustelu: lapsen oikeudet virallisen lääketieteen ulkopuolisissa hoidoissa ja hyvinvointipalveluissa

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 26: Lapsen oikeudet ja ympäristö, erityisesti ilmastonmuutos

Lapsiasiavaltuutettu arvioi lapsen oikeuksien toteutumista

Lausunnot

Lausunnot löytyvät aikajärjestyksessä lapsiasiavaltuutetun verkkosivuilta <https://lapsiasia.fi/lausunnot>.

Lausunnot eduskunnan valiokunnille

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä laiksi potilas- ja sosiaaliala- vastaavista (12.1.)

Lausunto sivistysvaliokunnalle valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta (26.1.)

Lausunto lakivaliokunnalle komission ehdotuksesta vanhemmuusasetukseksi (2.2.)

Lausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi kotoutumisen edistämisestä (8.2.)

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä biopankkilain muuttamisesta (8.2.)

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (14.2.)

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä vammaispalvelulain voimaantu- lon lykkäämiseksi (6.9.)

Lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle valtioneuvoston kirjelmästä koskien Euroopan komis- sion CSAM-asetusta (14.9.)

Lausunto valtiovarainvaliokunnalle valtion talousarvioesityksen vaikutuksista lapseen (24.10.)

Lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä kuntoutuslain muuttamisesta (24.10.)

Lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle valtion talousarvioesityksestä (25.10.)

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle valtion talousarvioesityksestä (26.10.)

Lausunto lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä vanhemmuuslain muuttamisesta (26.10.)

Lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä etuuksien indeksitarkistuksista ja lapsilisä- lain muuttamisesta (27.10.)

Lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä etuuksien indeksitarkistik- sista ja lapsilisälain muuttamisesta (8.11.)

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä kuntoutuslain muuttamisesta (8.11.)

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä lastensuojelun jälkihuollon ylä- ikärajan laskemisesta (10.11.)

Lausunto valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostolle hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi (14.11.)

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle hallituksen esityksestä etuuksien indeksijäädityksistä ja lapsilisälain muuttamisesta (14.11.)

Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä toimeentulolain muuttamisesta (15.11.)

Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (16.11.)

Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle työttömyysturvalain muuttamisesta (21.11.)

Lausunnot ministeriöille ja viranomaisille

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle erikoissairaanhoidon keskittämisasiasetuksen muuttamisesta (1.3.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle lastensuojelun visiosta (24.3.)

Lausunto oikeusministeriölle synnyttäneen äidin selvittämistä ja oikeusgeneettisiä tutkimuksia koskevasta mietinnöstä (10.5.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä (22.5.)

Lausunto oikeusministeriölle ei-kaupallista sijaissynnytysjärjestelyä koskevasta selvityksestä (26.5.)

Lausunto ympäristöministeriölle valtion tukemien asuntojen asukasvalinnasta (1.6.)

Lausunto tiedonantoa valmistelevalle työryhmälle Yhdenvertainen Suomi -toimintaohjelmasta (9.8.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle vammaispalvelulain voimaantulon siirtämisestä (11.8.)

Lausunto valtiovarainministeriölle avoimen hallinnon toimintaohjelmasta (24.8.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle pandemiavalmiussuunnitelman luonnoksesta (30.8.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle hoitotakuusta (11.9.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle työttömyysturvalain muuttamisesta (12.9.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle lastensuojelulain muuttamisesta (12.9.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (18.9.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta (18.9.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle esitysluonnoksesta laiksi kuntoutusetuuksista (18.9.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle etuuksien indeksitarkistuksista ja lapsilisälain muuttamisesta (25.9.)

Lausunto valtiovarainministeriölle luonnoksesta kotikuntalaiksi (18.10.)

Lausunto työ- ja elinkeinoministeriölle kotoutumisen edistämislain muuttamisesta (18.10.)

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle alkoholilain muuttamisesta (22.11.)

Lausunnot YK:n lapsen oikeuksien komitealle

Lausunto YK:n lapsen oikeuksien komitealle yleiskommentin nro 26 luonnoksesta (10.2.)

Statement to the UN Committee on the Rights of the Child on the list of issues and the Government's replies (17.4.)

Suulliset kuulemiset

Eduskunnan sivistysvaliokunta: valtioneuvoston tulevaisuusselonteko (25.1.)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta: hallituksen esitys sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (13.2.)

Sosiaali- ja terveysministeriö: esitys valtioneuvoston asetukseksi erikoissairaanhoidon keskittämisasiäasetuksen muuttamisesta (1.3.)

Hallitusneuvottelut, oikeuspolitiikan jaosto VN/12056/2023 (2.5.)

Valtioneuvoston tiedonantoa valmisteleva työryhmä: yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistäminen suomalaisessa yhteiskunnassa (8.8.)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta: hallituksen esitys vammaispalvelulain voimaantulon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi (8.9.)

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta: valtion talousarvioesityksen vaikutukset lapsiin (24.10.)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta: valtion talousarvioesitys (26.10.)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta: hallituksen esitys lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemisesta (10.11.)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta: hallituksen esitys toimeentulolain muuttamisesta (15.11.)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta: hallituksen esitys yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (16.11.)

Lapsiasiavaltuutettu seuraa, tuottaa ja välittää tietoa lapsen oikeuksista

Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen ja viestintä

Tavoitteena vuonna 2023 oli etenkin lisätä ymmärrystä terveydestä kokonaisvaltaisena hyvinvoinnin tilana, jota elintavoilla, osallisuudella ja palveluilla voidaan edistää, sekä herättää yhteiskunnallista keskustelua lapsen oikeuksiin ja terveyteen liittyvistä kysymyksistä. Teemasta julkaistiin artikkelikokoelma Terveys ja lapsen oikeudet sekä tiedotteita, kannanottoja, blogikirjoituksia, mielipidekirjoituksia ja artikkeleja. Aiheesta annettiin myös lukuisia mediahaastatteluja.

Lapsiasiavaltuutetun mediaseurannan suosituimpia aiheita vuonna 2023 olivat

- lasten terveyteen liittyvät aiheet
- lapsiasiavaltuutetun kannanotot lapsiperheiden sosiaaliturvavaleikkausten vaikutuksiin
- lasten kohtaama ja tekemä väkivalta ja lapsiasiavaltuutetun aloite oikeusministeriölle vakaavaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sisältävän kuvamateriaalin kriminalisoinnista
- ulkomaalaistaustaisten lasten asiat
- lapsivihamieliset asenteet.

Lapsiasiavaltuutetun sosiaalisen median kanavien suosituimpia sisältöjä olivat

- YK:n lapsen oikeuksien komitean uusin yleiskommentti lapsen oikeuksista ja ympäristöstä, erityisesti ilmastonmuutoksesta
- teemapäivät, kuten lapsen oikeuksien päivä 20.11.
- Lapsibarometrin 2022 tulokset
- saamelaislasten hyvinvointi ja oikeudet
- Suomi Euroopan lapsiasiavaltuutettujen puheenjohtajamaaksi.

Julkaisut

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja -sarja

Weckström, E., Kekkonen, K. & Kekkonen, O. (2023). ”Kiva että juuri minä saan opiskella tätä kieltä ja se on osa kulttuuriani”: Saamelaislasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-291-2>

Weckström, E., Kekkonen, K. & Kekkonen, O. (2023). “I’m happy that I get to study this language, and it’s part of my culture” : The well-being of Sámi children and the realisation of their rights. Publications of the Ombudsman for Children in Finland 2023:2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-314-8>

Weckström, E., Kekkonen, K. & Kekkonen, O. (2023). ”Tulee fiilis, et nää oikeesti hyväksyy mikä mä oon”: Romanilasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-401-5>

Weckström, E., Kekkonen, K. & Kekkonen, O. (2023). “I get the feeling that these people really accept who I am” : The well-being of Roma children and the realisation of their rights. Publications of the Ombudsman for Children in Finland 2023:4. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-426-8>

Mettinen, K. & Pekkarinen, E. (2023). Lapsen oikeus turvallisuuteen kolmoiskriisin ajassa: Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-587-6>

Mettinen, K. & Pekkarinen, E. (2023). Barnets rätt till trygghet i trippelkrisens tid: Barnombudsmannens årsberättelse 2022. Barnombudsmannens byrås publikationer 2023:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-635-4>

Aira, A., Helander, M., Pekkarinen, E. & Tuukkanen, T. (toim.) (2023). Terveys ja lapsen oikeudet. Lapsiasiavaltuutetun julkaisuja 2023:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-747-4>

Muut julkaisut

Ellonen, N., Hautamäki, S., Mielityinen, L., Hakala, V., Laajasalo, T. & Pekkarinen, E. (2023). Lasten väkivallantekojen kuvaamista on tutkittava. Yhteiskuntapolitiikka 88 (1), 94–98. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023021527428>

Hildén & Kaira Podcast (2023). Unohdimmeko lapset? Koulutus, sukupuoli & jengit. <https://www.youtube.com/watch?v=8LDYRI0gR8U>

Lapsen oikeudet -podcast (2023). Lapsen oikeuksien viikolla suunnataan katse lasten ja nuorten hyvinvointiin. Aseman Lapset ry. <https://asemanlapset.fi/uutiset/lapsen-oikeuksien-viikolla-suunnataan-katse-lasten-ja-nuorten-hyvinvointiin/>

Liikkuva ja oppiva -podcast (2023). Lasten ja nuorten osallisuus – yhteenkuuluvuutta ja me-henkeä. Liikkuva koulu -ohjelma. <https://open.spotify.com/show/6Dn4f5R8Ts6G54s4GbsS3h?si=774e0f6f-929f4289&nd=1&dlsi=53b5fb445b5d45a9>

Nuoret, jotka tekevät rikoksia -podcast (2023). Kierteen katkaisijat -sarja. Kriminaalihuollon Tuki-säätiö, Hyvinvointialueet uusintarikollisuutta vähentämässä -hanke. <https://podcasters.spotify.com/pod/show/kierteenkatkaisijat/episodes/Nuoret--jotka-tekevt-rikoksia-e1v42ha/a-a9bnm0h>
Saavutettava tekstiedosto: https://www.krits.fi/wp-content/uploads/2023/02/KRITS_Rikoseuraa-musasiakkaan-laheinen.pdf

OTKES eli Onnettomuustutkintakeskus (2023). Suomi on nuorten huumekuolemien kärkimaa. Onnettomuustutkintakeskuksen tietoisuus huumekuolemien teematutkinnasta. <https://www.youtube.com/watch?v=4jPz72bMZqE>

Pekkarinen, E. (2023). ”Osa ihmisistä semmosessa jossain kaamosunessa” – Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet. Teoksessa J. S. Kotiaho, K. Ylikulju, J. Hytönen & V. Kuusiahho (toim.) Elämän vuoksi (s. 250–257). Into.

Tuukkanen, T., Ahonen A., Helenius, J. ym. (2023). Tavallinen lapsuus kaventuu, kun tavoitellaan täydellistä lapsuutta. Lapsitutkimuksen työryhmän blogikirjoitus 29.6.2023. <https://www.lapsenoikeudet.fi/blogi/tavallinen-lapsuus-kaventuu-kun-tavoitellaan-taydellista-lapsuutta/>

Weckström, E. & Lastikka, A.-L. (2023). Pienet lapset kertovat – Suomesta turvaa hakevien lasten näkemyksiä hyvästä elämästä. Suomen UNICEF ry, Pelastakaa Lapset ry & lapsiasiavaltuutetun toimisto. <https://www.unicef.fi/tyomme/tietoa-unicefista/pienet-lapset-kertovat/>

Hankkeet

Lapsiasiavaltuutetun toimisto toteutti vuosina 2022–2023 selvitykset saamelaislasten ja romani-lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisesta lasten itsensä kertomana. Selvitykset olivat osa kansallisen lapsistrategian toimenpidettä 5. Hanke päättyi 28.2.2023, ja hankkeessa julkaistiin kevään aikana raportit suomeksi ja englanniksi sekä esitteet suomeksi, ruotsiksi, saamen kielillä, romanikielellä ja englanniksi helmikuussa 2023.

Saamelaislasten tilanne on selvityksen tulosten perusteella monelta osin hyvä. Tuloksissa korostuvat vahva luontosuhde ja huoli ilmastomuutoksesta, harvaan asutun alueen haasteet liikkumisessa ja palvelujen saatavuudessa, saamen kielten käyttömahdollisuudet sekä saamelaisuus ja saamelais-ten oikeudet. Oman osuutensa monien saamelaislasten elämään tuovat monikielisyys, saamenpu-
vun käyttö ja saamelaisten perinteiset elinkeinot.

Romanilasten elämästä selvityksen tulokset antavat varsin myönteisen kuvan. Romanilapset kohtaa-
vat kuitenkin edelleen syrjintää ja rasismia. Romanilapsia ei tule nähdä yhtenäisenä joukkona. Syrjintäkokemusten lisäksi tuloksissa korostuvat perheen ja suvun merkitys, ylpeys romanikulttuu-
rista ja halu oppia kieltä sekä tulevaisuudensuunnitelmat ja unelmointi.

Lisäksi lapsiasiavaltuutettu toteutti vuonna 2023 analyysin sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta. Aineistona oli Pesäpuu ry:n keräämä kyselyaineisto sijoitettuna olleilta lapsilta ja nuorilta, heidän läheisiltään ja heidän kanssaan toimivilta viranomaisilta. Tavoitteena on tarjota tietoa, jolla lastensuojeluun sijoitettujen lasten hatkaamista eli luvatta poistumista voitaisiin ennaltaehkäistä ja voimistaa palaamisen motivaatiota. Analyysi julkaistiin tammikuussa 2024, ja se sisältää seitsemän toimenpidesuositusta.

Nuoret neuvonantajat -toiminta

Lapsiasiavaltuutettu tapaa vuosittain erilaisia lasten ja nuorten ryhmiä Nuoret neuvonantajat -tapaa-
misissa. Tapaamisissa lapset ja nuoret kertovat valtuutetulle arjestaan ja elämästään. Kokemustietoa hyödynnetään lapsiasiavaltuutetun toimiston työssä ja lasten näkemyksiä välitetään päätöksenteki-
jölle. Valtuutetun tapaamat ryhmät edustavat monipuolisesti erilaisten lasten ja nuorten elämän-
aloja. Katso koonnit tapaamisista sivulta 16.

Nuoret neuvonantajat -teematapaamiset

- Esiopetusikäiset lapset, Arabian päiväkotit, Helsinki 2.2.2023. Mukana 12 lasta.
- 8.- ja 9.-luokkalaiset, Sinervän koulu, Multia 10.2.2023. Mukana 33 lasta.
- Kuudesluokkalaiset, Pyörön koulu, Kuopio 2.3.2023. Mukana 24 lasta.
- Sairaalakoulua käyvät lapset 3.4.2023. Mukana yhdeksän lasta.
- Esiopetusikäiset lapset, Koulunmäen esiopetus, Äänekoski 17.11.2023. Mukana 17 lasta.
- Lisäksi Lasten itsenäisyyspäivän juhlan lasten unelmointipaja 4.12.2023.

Nuoret neuvonantajat -tiimit

- Autismiluokan tiimi, Jyväskylä. Kokoontui vuosina 2022–2023; vuonna 2023 kaksi tapaamista. Mukana yhteensä yhdeksän lasta.
- Pitkäaikaissairaiden lasten tiimi. Kokoontui syksyllä 2023 verkossa, kolme tapaamista. Mukana neljä lasta.

Nuoret neuvonantajat -vierailut

Lapsiasiavaltuutettua kutsutaan vierailemaan mm. päiväkodeissa, kouluissa, lastensuojelulaitoksissa, järjestöissä ja kunnissa, ja lapsiasiavaltuutettu ehdottaa toisinaan myös itse vierailuja eri kohteisiin. Vierailuilla lapsiasiavaltuutettu tapaa usein myös lapsia ja kuuntelee heidän näkemyksiään eri aiheista. Kuulemiaan asioita lapsiasiavaltuutettu voi käyttää vaikuttamistyössään yleisellä tasolla. Lapsiasiavaltuutetun käynnit eivät milloinkaan ole valvonta- tai tarkistuskäyntejä.

- Hoivatie Pohjolakoti, Muhos 19.1.2023
- Sippolan koulukoti, Kouvola, 31.1.2023
- Kymenlaakson Steinerkoulu ja Steinerpäiväkoti, Kouvola 1.2.2023
- Vantaan vankilan alaikäisten tutkintavankien osasto 6.3.2023
- Pohjolan koulun ja Nuorten Ystävien koulun oppilaiden vierailu lapsiasiavaltuutetun toimistossa 23.5.2023
- Helsingin vankila 11.5.2023
- Suomen Kasper ry:n Erovaikuttajat-ryhmän nuorten vaikuttajien tapaaminen, Helsinki 11.4.2023

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit

Vuonna 2023 YK:n lapsen oikeuksien komitea julkaisi uuden ympäristöaiheisen yleiskommentin nro 26: Lapsen oikeudet ja ympäristö, erityisesti ilmastonmuutos. Lapsiasiavaltuutettu julkaisi yleiskommentista epävirallisen käännöksen suomeksi. Lue lisää tiedotteesta: https://lapsiasia.fi/-/tiedote_yleiskommentti26

Yleiskommenteilla YK:n lapsen oikeuksien komitea ohjaa lapsen oikeuksien sopimuksen tulkintaa ja täytäntöönpanoa. Yleiskommentit ovat tärkeä työkalu kaikille lasten kanssa toimiville hahmottamaan, miten YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa vahvistettuja lapsen oikeuksia tulee tulkita ja miten niiden toteutumista voidaan edistää. Yleiskommenttien suomenkieliset käännökset ovat luetavissa lapsiasiavaltuutetun verkkosivuilla: <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>

Valitukset YK:n lapsen oikeuksien komitealle

Lapsilla ja lapsiryhmillä on oikeus tehdä valituksia YK:n lapsen oikeuksien komitealle, jos he katsovat sopimusvaltion loukanneen heidän yleissopimuksessa tai sen valinnaisissa pöytäkirjoissa tunnustettuja oikeuksiaan (SopS 4–5/2016). YK:n lapsen oikeuksien komitea antaa ratkaisunsa ja tarvittaessa suosituksia tutkittavaksi ottamiensa valitusten perusteella.

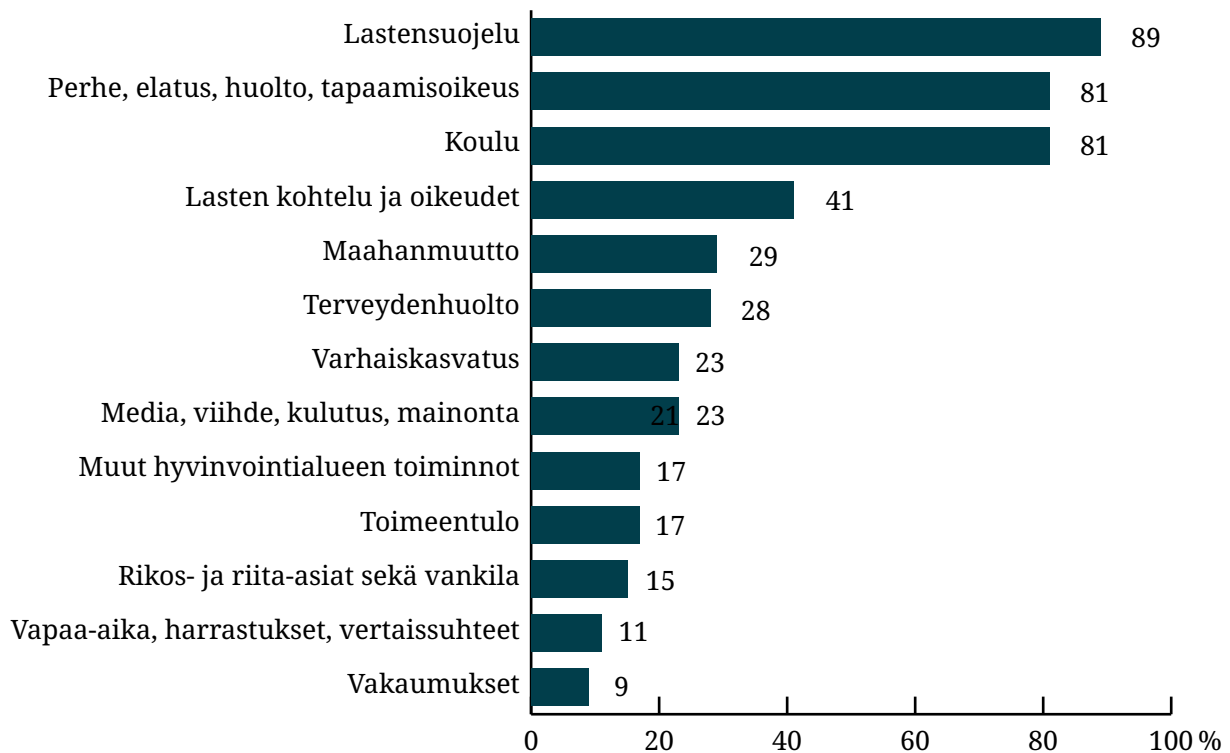
YK:n lapsen oikeuksien komitea käsitteli vuonna 2023 yhden Suomea koskeneen valituksen, joka koski lasten ja heidän äitinsä palauttamista Kreikkaan, jossa perheelle oli myönnetty kansainvälistä suojelua vuonna 2021. Komitea totesi kesäkuussa 2023 antamassaan päätöksessä, että valitusmenettelyn jatkamiselle ei ollut enää perusteita, koska Maahanmuuttovirasto oli sittemmin myöntänyt perheelle jatkuvan oleskeluluvan ulkomaalaislain 52 §:n perusteella.¹⁸⁵

Komitealle tehtiin vuonna 2023 viisi Suomea koskevaa valitusta. Kaiken kaikkiaan komitealla on tällä hetkellä (23.1.2024) käsittelyssään 22 Suomea koskevaa valitusta.¹⁸⁶

Kansalaisten yhteydenotot

Lapsiasiavaltuutettu saa tietoa lasten asemasta ja heitä koskevista ilmiöistä kansalaisyhteydenottojen kautta. Toimistoon saapuu vuosittain satoja yhteydenottoja yksittäisten lasten asioista, yleisemmin lapsia koskevista asioista sekä yhteiskunnallisista epäkohdista. On tärkeää huomioida, että lapsiasiavaltuutetulla ei ole toimivaltaa käsitellä yksittäisen lapsen tai perheen asioita, ottaa niihin kantaa tai muuttaa muiden viranomaisten päätöksiä. Lapsiasiavaltuutettu ei voi myöskään käsitellä kanteluita tai valituksia. Lapsiasiavaltuutettu ohjaa yhteydenottajat tarvittaessa toimivaltaiselle viranomaiselle. Kansalaisyhteydenotot tilastoidaan yleisellä tasolla, ja niitä hyödynnetään lapsiasiavaltuutetun vaikuttamistyössä ilman mitään tunnistetietoja.

Vuonna 2023 jatkettiin edellisenä vuonna aloitettua kansalaisyhteydenottojen puhelinaikaa kerran viikossa sekä kehitettiin verkkosivujen kansalaisille osoitettua osiota edelleen ja viestittiin niistä kansalaisille erityisesti sosiaalisessa mediassa. Vuonna 2023 lapsiasiavaltuutetun toimistoon tuli 484 yhteydenottoa. Yhteydenottojen määrä pysyi melko samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Yhteydenottoja tuli eniten vanhemmilta, isovanhemmilta tai muilta läheisiltä, jotka kysyivät usein neuvoa tietyn lapsen tilanteeseen liittyen. Seuraavaksi eniten yhteyttä ottivat lapsen asemasta ja oikeuksista huolta kantavat ihmiset, jotka toivat esiin näkemyksiään ja huoltaan esimerkiksi lasten mielenterveyden, kiusaamisen, väkivallan ja nuorisorikollisuuden suhteen. Kolmanneksi eniten yhteyttä ottivat ammattilaiset, jotka halusivat saattaa lapsiasiavaltuutetun tietoon lasten oikeuksien toteutumisen käytännön näkökulmia tai kysyä neuvoa esimerkiksi työssään havaitsemiensa epäkohtien suhteen.

Kuvio 9. Yleisimmät aiheet kansalaisyhteydenotoissa lapsiasiavaltuutetun toimistoon vuonna 2023. Saapuneet yhteydenotot kirjattiin niiden pääasiallisen aihepiirin mukaan. Mukana ovat yli viisi yhteydenottoa sisältävät tilastoluokat.

Lapsiasiavaltuutettu verkostoi ja rakentaa yhteyksiä eri toimijoiden välille

Lapsiasianeuvottelukunta lapsiasiavaltuutetun työn tukena

Lapsiasiavaltuutetun tukena ja keskeisenä verkostona toimii lapsiasianeuvottelukunta, jonka valtio-neuvosto nimittää. Nykyisen neuvottelukunnan kausi on 1.12.2019–30.11.2024. Neuvottelukunta toimii lapsiasiavaltuutetun apuna lasten aseman ja oikeuksien sekä niitä koskevan viranomaisten yhteistyön edistämiseksi, ja sen jäsenet edustavat monipuolisesti eri ammatti- ja hallinnonaloja, alue- ja paikallistasoa sekä järjestökenttää.

Lapsiasianeuvottelukunnan alaisuudessa toimii kolme työryhmää: lapsitutkimuksen työryhmä, kansallisen lapsistrategian toimintaa tukeva verkostotyöryhmä ja lapsen oikeuksien viestinnän ohjausryhmä.

Lapsiasianeuvottelukunta kokoontui vuoden 2023 aikana yhteensä neljä kertaa. Kaikissa kokouksissa käsiteltiin lapsiasiavaltuutetun vuoden strategiseen painopisteeseen eli terveyteen liittyviä aiheita.

Kokous 30.1.2023, aiheena lapsen somaattisen terveyden vahvistaminen arjessa

Alustukset:

- Lasten liikunta ja fyysinen toimintakyky | pääsihteeri Minttu Korsberg, valtion liikuntaneuvosto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- Lasten ja nuorten terveys Suomessa eilen, tänään ja huomenna | professori Per Ashorn, lääketieteen ja terveysteknologian tiedekunta, Tampereen yliopisto
- Lasten ja nuorten ravitsemus: haasteita ja mahdollisuuksia | tutkimusprofessori Suvi Virtanen, THL, ja professori Maijaliisa Erkkola, Helsingin yliopisto

Kokous 8.5.2023, aiheena ratkaisut lasten mielenterveyden kriisiin

Alustukset:

- Lasten näkökulmia mielenterveyteen ja sen tukemiseen | erikoistutkija Terhi Tuukkanen, lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Kouluterveydenhuollon näkökulmia lasten mielenterveyskriisiin | kouluterveydenhuollon päällikkö Tuula Salmivaara-Pesonen, Helsingin kaupunki
- Lasten kehityksellisten ja psyykkisten häiriöiden hoito: kaaoksesta ratkaisuihin | ylilääkäri, lastenpsykiatrian linjajohtaja Leena Repokari, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS
- Tuloksia näkyä jo – lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden kehittämisen tilanne ja tulevaisuus? | ylilääkäri Outi Linnaranta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kansallinen mielenterveysstrategia 2020–2030

Kokous 4.9.2023, aiheena lapsen oikeudet ja päihdehaittojen ennaltaehkäisy sekä ratkaisut lasten päihdepalvelujen saatavuuteen.

Alustukset:

- Alaikäisten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen – trendit ja nykytilanne | erikoistutkija, dosentti Kirsimarja Raitasalo, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
- Ehkäisevää päihdetyötä lapsille ja nuorille järjestön toteuttamana | osastopäällikkö Ilmo Jokinen, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
- Kokemuksia Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten päihdepalvelujen kehittämisestä | palvelupäällikkö Hanna Hämäläinen, Nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut, Keski-Suomen hyvinvointialue

Kokous 6.11.2023, aiheena lapsiperheköyhyys ja lapsen oikeus terveyteen

Alustukset:

- Pienituloisten perheiden lasten kokemuksia terveydestään ja hyvinvoinnistaan | vaikuttamistyön suunnittelija Sonja Kekkonen, Pelastakaa Lapset ry
- Lapsiperheköyhyys ja lapsen terveys | kehitysjohtaja, tutkimusprofessori Tiina Ristikari, Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö Itla
- Sosioekonomisten tekijöiden vaikutus lapsen terveyteen | lastentautien erikoislääkäri, väitöskirjatutkija Anniina Kyrölahti, Suomen Syöpärekisteri ja HUS Lasten ja nuorten sairaudet

Lapsiasianeuvottelukunnan kokoonpano vuonna 2023

Puheenjohtaja: lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen

Varapuheenjohtaja: lakimies Merike Helander, lapsiasiavaltuutetun toimisto

Sihteeri: ylitarkastaja Katja Mettinen, lapsiasiavaltuutetun toimisto

Jäsen: osastopäällikkö Anna Cantell-Forsbom, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö; 27.6.2023 alkaen johtaja Elina Palola

Varajäsen: johtava asiantuntija Jani Lehto, työ- ja elinkeinoministeriö

Jäsen: johtaja Henni Axelin, opetus- ja kulttuuriministeriö

Varajäsen: yliarkkitehti Antti Autio, ympäristöministeriö

Jäsen: lainsäädäntösihteeri Helinä Heikkinen, ulkoministeriö; 18.8.2023 alkaen yksikönpäällikön sijainen, lainsäädäntösihteeri Satu Sistonen

Varajäsen: poliisitarkastaja Sami Ryhänen, sisäministeriö

Jäsen: neuvotteleva virkamies Markku Mölläri, valtiovarainministeriö

Varajäsen: Kehitysjohtaja Tiina Ristikari, Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö ITLA

Jäsen: lainsäädäntöneuvos Outi Kemppainen, oikeusministeriö

Jäsen: opetusneuvos Kati Costiander, Opetushallitus

Varajäsen: kuluttaja-asianneuvos Anja Peltonen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto 30.6.2023 saakka

Jäsen: johtava asiantuntija Päivi Lindberg, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos

Varajäsen: osaamiskeskuksen päällikkö Heli Hänninen, Kansaneläkelaitos

Jäsen: ylijohdaja Merja Ekqvist, Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Varajäsen: erityisasiantuntija Lauri Palsa, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti; 26.6.2023 alkaen erityisasiantuntija Saara Salomaa

Jäsen: poliisitarkastaja Pekka Heikkinen, Poliisihallitus

Varajäsen: johtaja Tirsä Forssell, Maahanmuuttovirasto; 13.3.2023 alkaen johtaja Olli Snellman

Jäsen: johtaja Harri Peltoniemi, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Varajäsen: tutkimusprofessori Tuomas Kosonen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Jäsen: toiminnanjohtaja Ulla Siimes, Lastensuojelun Keskusliitto ry

Varajäsen: hallituksen jäsen Sara Nyman, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Jäsen: johtava asiantuntija Esa Iivonen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Varajäsen: tutkijatohtori Antti Malinen, Lapsuudentutkimuksen seura ry

Jäsen: hallituksen varapuheenjohtaja Elias Vartio, Vammaisfoorumi ry

Varajäsen: varapuheenjohtaja Sari Kurikka, Suomen Lastenlääkäriyhdistys ry

Jäsen: johtaja Mirella Huttunen, Suomen UNICEF

Varajäsen: kehittämisspäällikkö Jarkko Lahtinen, Kuntaliitto

Lapsiasiavaltuutettu on lisäksi kutsunut neuvottelukunnan pysyviksi asiantuntijoiksi seuraavat henkilöt:

- Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edustaja, esittelijäneuvos Kirsti Kurki-Suonio
- Professori emeritus Jouni Välijärvi
- Kansallisen lapsistrategian pääsihteeri Johanna Laisaari
- Suomen evankelisluterilaisen kirkon Kirkkohallituksen kasvatus- ja perheasioiden johtaja Jarmo Kokkonen.

Pysyvillä asiantuntijoilla ja lapsiasiavaltuutetun toimiston henkilökunnalla on neuvottelukunnassa puhe- ja läsnäolo-oikeus.

Toimiston asiantuntijajäsenyydet

Asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamisen seurantaryhmä (+ alaikäiset-alatyöryhmä IMO-hankkeessa), sosiaali- ja terveysministeriö

Children First: Nordic policies and children's well-being -hanke, INVEST Turun yliopisto

FGM-verkosto, Ihmisoikeusliitto

GDPR4CHLDNR-projekti, Tietosuojavaltuutettu ja Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry

Haavoittuvassa asemassa olevien palautukset ja oikeuksien toteutuminen -hankkeen ohjausryhmä, yhdenvertaisuusvaltuutettu

Ihmisoikeusvaltuuskunta, Ihmisoikeuskeskus

Kansallisen lapsistrategian toimenpiteen numero 16 työryhmä

Kokemus tiedoksi -hankkeen ohjausryhmä, Lastensuojelun Keskusliitto

Kuvaohjelman uudistaminen, työryhmä

Lapsen oikeuksien tunnustuspalkinnon työryhmä, Suomen Unicef

Lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn ohjausryhmä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Lapsiuhritutkimuksen ohjausryhmä, Tampereen yliopisto ja Kansallinen lapsistrategia

Lastenasiointalo (Barnahus) -hankkeen ohjausryhmä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Lasten ja nuorten ääni Euroopassa -hankkeen ohjausryhmä, oikeusministeriö

Lastensuojelun käsikirjan lakityöryhmä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Lastensuojelun Keskusliiton neuvottelukunnat

Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston ja oikeushallinnon erityisviranomaiset -viraston perustamista valmisteleva työryhmä ajalle 10.10.2023-31.12.2024, oikeusministeriö

Oikeushallinnon viestijöiden verkosto, oikeusministeriö Oikeushallinnon viestintäratkaisujen kehittämisen muutosryhmä, Oikeusrekisterikeskus Oikeusministeriön hallinnonalan riskienhallinnan yhteistyöverkosto, oikeusministeriö

Oikeusministeriön tietosuojavastaavien yhteistyöverkosto, muut viranomaiset -ryhmä, oikeusministeriö

Oppimisen dynamiikan ja interventiotutkimuksen huippuyksikön yhteiskunnallisen vaikuttamisen ryhmä, Tampereen yliopisto

Osaamisen vahvistaminen viharikosten ja häirinnän vastaisessa työssä (Osaavat) -hankkeen verkosto, oikeusministeriö

Osattomien ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten turvallisuuspääoma -työryhmä, Sisäisen turvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä, sisäministeriö

Pienten lasten osallisuuden asiantuntijaverkosto, Pelastakaa Lapset ry

Pienten paenneiden lasten hyvän elämän edellytyksiä Suomessa -selvityksen ohjausryhmä, Suomen Unicef

Sateenkaariyhteistyöverkosto, valtioneuvosto

LakiApuu, SOS-Lapsikylä, ohjausryhmä

Ukrainan sota ja ihmiskauppa -työryhmä, oikeusministeriö

Ulos epätoivosta -hanke, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja laaja konsortio

Valtion koulukotien rajoitustoimenpiteitä koskeva selvityshanke, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Valtionhallinnon sosiaalisen median verkosto, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto

Valtionhallinnon tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusviestijät, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Viralliset Pelikaverit -hankkeen ohjausryhmä, Poliisiammattikorkeakoulu

Äitiyden selvittäminen ja oikeusgeneettiset tutkimukset -työryhmän seurantar ryhmä, oikeusministeriö

Lapsiasiavaltuutetun toimisto

Henkilökunta

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen

Viestintäasiantuntija Annaleena Aira

Juristi Merike Helander

Hallinnollinen avustaja Mari Laitinen

Ylitarkastaja Katja Mettinen

Erikoistutkija Terhi Tuukkanen

Juristi Sonja Vahtera (virkavapaalla 1.10.2023 alkaen)

Juristi Reetta Peltonen (ma. 1.11.2023 alkaen)

Suunnittelija Outi Kekkonen (ma. 31.7.2023 saakka)

Viestinnän korkeakouluharjoittelija Elias Kärki (14.8.–13.12.2023)

Kansallisen lapsistrategian hankkeet: selvitys saamelais- ja romanilasten hyvinvoinnista ja oikeuksien toteutumisesta

Tutkimusavustaja Karri Kekkonen (ma. 28.2.2023 saakka)

Erikoistutkija Elina Weckström (ma. 28.2.2023 saakka)

Hallinto ja talous

Lapsiasiavaltuutetun toimisto toimii oikeusministeriön hallinnonalalla. Lapsiasiavaltuutetun toimitilat olivat Jyväskylässä osoitteessa Vapaudenkatu 58 A, sivutoimipiste oli Helsingissä osoitteessa Ratapihantie 9. Siivouspalvelusta vastasi molemmissa toimipisteissä ISS Palvelut Oy. Lapsiasiavaltuutetun toimiston työterveyspalvelut tuotti Terveystalo Oy. Lapsiasiavaltuutetun toimiston palkka- ja toimintamäärärahat sisältyivät valtion talousarviossa oikeusministeriön hallinnonalalle.

Vuonna 2022 lapsiasiavaltuutetun toimintamenoihin kului yhteensä 766 106 euroa. Toimintamenoista henkilöstökulujen osuus oli 608 890 euroa, vuokrien osuus 52 901 euroa ja muiden menojen osuus 104 315 euroa. Siirtomäärärahaa jäi 66 000 euroa.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto toteutti vuonna 2023 kansallisen lapsistrategian rahoittaman hankkeen, jossa analysoitiin Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeen kyselyaineistoa (kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpide nro 7). Hankkeen kustannukset olivat 17 184 euroa, joka koostui henkilöstökuluista.

Vuoden 2023 alussa vietiin loppuun vuonna 2022 alkanut hanke ”Laadittava selvitys saamelaislasten ja romanilasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisesta Suomessa” (kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimenpide numero 5). Kustannukset vuonna 2023 olivat 41 572 euroa, josta henkilöstökulujen osuus oli 28 760 euroa ja muiden kulujen osuus 12 812 euroa.

Loppuviitteet

- 1 Valtioneuvosto (12. lokakuuta 2023). Lainsäädännön arviointineuvosto sosiaaliturvamuutoksista: merkittävien uudistusten valmisteluun varattava aikaa ja resursseja [uutinen]. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/lainsaadannon-arviointineuvosto-sosiaaliturvamuutoksista-merkittavien-uudistusten-valmisteluun-varattava-aikaa-ja-resursseja>
- 2 Valtioneuvoston oikeuskansleri (29. tammikuuta 2024). Päätös kanteluihin. https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/196899305/julkaistu_ratkaisu_saastolakien_kuulemisaika_oli_lyhyt_ja_vaikutusten_arviointi_puutteellista_OKV_1772_10_2023.pdf/f34e9a26-73f1-a4d2-3c77-1f78da306c73/julkaistu_ratkaisu_saastolakien_kuulemisaika_oli_lyhyt_ja_vaikutusten_arviointi_puutteellista_OKV_1772_10_2023.pdf?t=1706616731800
- 3 Valtiovarainministeriö (19. joulukuuta 2023). Taloudellinen katsaus: Suomen talous kääntyy taantuman jälkeen kasvuun [tiedote]. <https://vm.fi/-/suomen-talous-kaantyy-taantuman-jalkeen-kasvuun>
- 4 Työ- ja elinkeinoministeriö (2023). Työllisyyskatsaus, joulukuu 2023. <https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx>
- 5 Tilastokeskus (25.1.2024). Työllisiä lähes saman verran ja työttömiä enemmän joulukuussa 2023 kuin vuosi sitten [tiedote]. <https://www.stat.fi/julkaisu/clmhktyrwzhoa0bw3t81uqgml>
- 6 Valtioneuvosto (2023). Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa (2023). <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20230829111992>
- 7 Valtioneuvosto (2023). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen (2019–2023) seurantakertomus kansallisen lapsistrategian toimeenpanosta. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-515-3>
- 8 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lasten mielenterveyden kriisi on koko yhteiskunnan asia. https://lapsiasia.fi/-/kannanotto_mielenterveyden-kriisi
- 9 Gyllenberg, D., Bastola, K., Wan Mohd Yunus, W.M.A., ym. (2023). Comparison of new psychiatric diagnoses among Finnish children and adolescents before and during the COVID-19 pandemic: A nationwide register-based study. PLOS Medicine 20(2), e1004072. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1004072>
- 10 Sosiaali- ja terveysministeriö (2020). Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Raportteja ja muistioita 2020:28. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7164-6>
- 11 Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- 12 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59–60/1991) <https://lapsiasia.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus>
- 13 YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 59–60/1991) mukaan kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia.
- 14 Ks. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>
- 15 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 16 Lapsiasiavaltuutettu (2022). Lapsiasiavaltuutetun toimintasuunnitelma vuodelle 2023 – terveys ja lapsen oikeudet. <https://lapsiasia.fi/strategiat-ja-toimintasuunnitelmat>
- 17 Aira, A., Helander, M., Pekkarinen, E. & Tuukkanen, T. (toim.) (2023). Terveys ja lapsen oikeudet. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-747-4>

- 18 Ensimmäisellä vuosipuoliskolla lausuntopyyntöjä oli käsiteltävänä 27 kappaletta, joista 17:ään vastattiin. Jälkimmäisellä vuosipuoliskolla käsiteltiin 45 pyyntöä, joista 34:ään vastattiin. Kaikista annetuista lausunnoista 37 koski lainvalmisteluasiakirjoja.
- 19 Suhteellinen osuus kaikista lausuntopyynnöistä oli samalla tasolla edelliseen vuoteen verrattuna, noin 35 prosenttia.
- 20 Pyyntöjä esitti seitsemän valiokuntaa: sosiaali- ja terveysvaliokunta (12 + 1 lisälausunto), sivistysvaliokunta (4), lakivaliokunta (3), työelämä- ja tasa-arvovaliokunta (2), valiovarainvaliokunta (2), hallintovaliokunta (1) ja liikenne- ja viestintävaliokunta (1).
- 21 Lisäksi yhteen pyyntöön vastattiin, ettei siihen ole kommentoitavaa. Kyse oli oikeushallinnon erityisviranomaiset -viraston perustamista koskevasta hallituksen esityksestä HE 31/2023 vp.
- 22 Biopankkilain hallituksen esitysluonnoksen aiempi versio oli lausuntokierroksella alkuvuodesta 2021. Lapsiasiavaltuutetun lausunto verkossa: https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stm_biopankkilain_uudistus
- 23 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi biopankkilain muuttamisesta. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_he2472022vp
- 24 Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 50/2022 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_50+2022.aspx
- 25 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä sekä siihen liittyviksi laeiksi. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_he2462022vp
- 26 Sosiaalihuollon palveluissa lapsen kieltäoikeutta voidaan rajoittaa tällä perusteella (laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023, 51 § 2 momentti).
- 27 Lapsiasiavaltuutettu toimitti pyynnöstä valiokunnalle myös lisälausunnon (14.2.2023), jossa tuotiin esiin tutkimustietoa lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta perheessä ja lasten näkemyksiä lasten ja vanhempien välisestä keskusteluyhteydestä https://lapsiasia.fi/-/laps_lisalausunto_stv_he2462023vp
- 28 Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 48/2022 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_48+2022.aspx
- 29 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun esitykset Petteri Orpon hallitusohjelmaan 2023–2027. <https://lapsiasia.fi/-/esitykset-hallitusohjelmaan-2023>
- 30 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun kirjelmä hallitusohjelman vaikutuksista lapsiköyhyyteen. <https://lapsiasia.fi/-/kirjelma-valtioneuvoston-jasenille-hallitusohjelmasta2023>
- 31 Verkossa <https://stm.fi/-/sosiaaliturvamuuutosten-yhteisvaikutusten-arviointi-on-valmistunut>
- 32 Luettavissa verkossa <https://vnk.fi/arviointineuvosto/lausunnot>
- 33 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 19 julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi (4 artikla). CRC/C/GC/19, kohta 31. <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>
- 34 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 35 Verkossa <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/sosiaalisten-oikeuksien-komitealta-ratkaisu-suomen-sosiaaliturvan-tasosta>
- 36 StVM 14/2023 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_14+2023.aspx

- 37 EV 64/2023 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_64+2023.aspx. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön lausumaehdotuksessa mainittiin myös nimenomaisesti lapsiperheiden asemaan kohdistuvien muutosten seuranta (StVM 14/2023 vp), joka ei lopulliseen lausumaan päätenyt.
- 38 StVM 17/2023 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_17+2023.aspx
- 39 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantumalon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_he92023vp
- 40 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esitysluonnoksesta vammaispalvelulain voimaantumalon siirtämiseksi. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stm_vammaispalvelulain-voimaantulo
- 41 PeVL 1/2023 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_1+2023.aspx
- 42 Ev 7/2023 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Sivut/EV_7+2023.aspx, lausuma 2. Kaikkiaan lausumia oli kolme.
- 43 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatustlain 6 ja 60 §:n muuttamisesta. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_he562023vp
- 44 StVM 12/2023 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_12+2023.aspx
- 45 PeVL 12/2023 vp. <https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/PeVL+12/2023>
- 46 Lapsiasiavaltuutettu (2022). Lapsiasiavaltuutetun raportti YK:n lapsen oikeuksien komitealle 2022: Lisäraportti Suomen valtalon 5. ja 6. määräaikaisraporttiin. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-446-6>
- 47 Lapsiasiavaltuutettu (2022). Lapsiasiavaltuutetun kirjallinen lausunto YK:n lapsen oikeuksien komitealle. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_crc-2022
- 48 Committee on the Rights of the Child (2022). List of issues in relation to the combined fifth and sixth periodic reports of Finland (CRC/C/FIN/Q/5-6). https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FFIN%2FQ%2F5-6&Lang=en
- 49 Committee on the Rights of the Child (2022). List of issues in relation to the report submitted by Finland under article 12 (1) of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (CRC/C/OPSC/FIN/Q/1). https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?-symbolno=CRC%2FC%2FOPSC%2FFIN%2FQ%2F1&Lang=en
- 50 Replies of Finland to the list of issues in relation to its combined fifth and sixth periodic reports. 22.2.2023. CRC/C/FIN/RQ/5-6. <https://um.fi/documents/35732/0/G2302884.pdf/98412161-d761-342f-72e4-156464e96a87?t=1677588504341>
- 51 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 52 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun esitykset Petteri Orpon hallitusohjelmaan 2023–2027. <https://lapsiasia.fi/-/esitykset-hallitusohjelmaan-2023>
- 53 Tässä julkaisussa käytetyt YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikloiden lyhenteet ovat lapsiasiavaltuutetun toimiston käännöksiä ja julkaistu toimiston esitteissä. <https://lapsiasia.fi/esitteita-lapsen-oikeuksista>
- 54 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi

- 55 Mt.
- 56 Virtanen, S. & Erkkola, M. (2023). Lasten ja nuorten ravitsemuksen tilanne. Valtion ravitsemusneuvottelukunta. Alustus lapsiasianeuvottelukunnan kokouksessa 30.1.2023.
- 57 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 58 Kokko, S. & Martin, L. (toim.) (2023). Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa: LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/liitu-2022/>
- 59 Opetushallitus (2023, joulukuu). Move!-mittaustuloksia. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/move-mittaustuloksia>
- 60 Ashorn, P. (2023). Lasten ja nuorten terveys Suomessa – eilen, tänään ja huomenna. Tampereen yliopisto. Alustus lapsiasianeuvottelukunnan kokouksessa 30.1.2023.
- 61 Repokari, L. (2023). Lasten kehityksellisten ja psyykkisten häiriöiden hoito – kaaoksesta ratkaisuihin. Alustus lapsiasianeuvottelukunnan kokouksessa 8.5.2023. Psykkisiä oireita ovat esimerkiksi ahdistuneisuus uusissa tai jännittävissä tilanteissa sekä pelot ja univaikeudet normaalista poikkeavissa tilanteissa. Psykkisiä ja kehityksellisiä häiriöitä ovat tunne-elämän häiriöt, käyttäytymisen häiriöt ja neuropsykiatriset häiriöt.
- 62 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022). Lasten ja nuorten mielenterveysperusteinen tutkimus ja hoito 2020: Lähes joka viidennellä 18–22-vuotiaalla oli mielenterveyteen liittyvä käynti julkisessa terveydenhuollossa vuonna 2020. Tilastoraportti 21/2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022060342738>
- 63 Erikoissairaanhoidon jonotti lastenpsykiatriassa 563 lasta ja nuorisopsykiatriassa 743 lasta huhtikuussa 2023. Lähde: THL.
- 64 Paavonen, A.-M. & Rinne, H. (9. tammikuuta 2024). Perusteet mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden kuntoutukselle vaihtelevat eri ikäryhmissä. Kela, Tietotarjotin -tutkimusblogi. <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/889359/perusteet-mielenterveyden-ja-kayttaytymisen-hairioiden-kuntoutukselle-vaihtelevat-eri-ikaryhmissa>
- 65 Karhula, M. (16. tammikuuta 2024). Neuropsykiatristen kuntoutujien määrä kasvaa – erityisesti lasten ja nuorten kuntoutusta on kehitetty. Kela, Tietotarjotin -tutkimusblogi. <https://tietotarjotin.fi/uutinen/911865/neuropsykiatristen-kuntoutujien-maara-kasvaa-erityisesti-lasten-ja-nuorten-kuntoutusta-on-kehitetty>
- 66 Uutispalvelu Duodecim (12. lokakuuta 2023). Kanadalaistutkimus – syömishäiriöt yleistyivät koronaepidemian aikana [uutinen]. https://www.terveysportti.fi/terveysportti/uutismaailma.duodecimapi.uutisarkisto?p_arkisto=1&p_palsta=18&p_artikkeli=uux27743
- 67 Gyllenberg, D., Bastola, K., Wan Mohd Yunus, W.M.A., ym. (2023). Comparison of new psychiatric diagnoses among Finnish children and adolescents before and during the COVID-19 pandemic: A nationwide register-based study. PLOS Medicine 20(2), e1004072. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1004072>
- 68 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024). Lasten ja nuorten ADHD-diagnoosien yleisyys 2022: ADHD-diagnoosit yleistyvät tasaisesti: sukupuoli- ja alue-erot ovat melko suuria. Tilastoraportti 1/2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202401183216>
- 69 Aalto-Setälä, T. & Vuori, M. (2023). Lasten ADHD-lääkehoidon yleistymiskehitys ei näytä tasaantuvan. Duodecim 139(22), 1811–1813. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2023/22/duo17901>
- 70 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi

- 71 Kansaneläkelaitos (16. elokuuta 2023). Kelan kuntoutukseen hakeutumisen yleisin syy ovat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt [uutinen]. <https://tietotarjotin.fi/uutinen/678607/kelan-kuntoutukseen-hakeutumisen-yleisin-syy-ovat-mielenterveyden-ja-kayttaytymisen-hairiot>
- 72 Kansaneläkeläkelaitos (16. tammikuuta 2024). Neuropsykiatristen kuntoutujien määrä kasvaa – erityisesti lasten ja nuorten kuntoutusta on kehitetty [uutinen]. <https://tietotarjotin.fi/uutinen/911865/neuropsykiatristen-kuntoutujien-maara-kasvaa-erityisesti-lasten-ja-nuorten-kuntoutusta-on-kehitetty>
- 73 Ks. Lapsiasiavaltuutetun Pyöreän pöydän keskustelu niiden lasten oikeudesta palveluihin, joilla on neuropsykiatrisia erityispiirteitä. <https://lapsiasia.fi/-/pyorean-poydan-keskustelu-2021>
- 74 Leskelä, R.-M. (2023). Neurokirjon lasten ja nuorten palvelut hyvinvointialueilla: Katsaus kehittämiseen syksyllä 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 41/2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-216-7>
- 75 Aalto-Setälä, T. & Vuori, M. (2023). Lasten ADHD-lääkehoidon yleistymiskehitys ei näytä tasaantuvan. Duodecim 139(22), 1811–1813. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2023/22/duo17901>
- 76 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024). Lasten ja nuorten ADHD-diagnoosien yleisyys 2022: ADHD-diagnoosit yleistyvät tasaisesti: sukupuoli- ja alue-erot ovat melko suuria. Tilastoraportti 1/2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202401183216>
- 77 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Lasten ja nuorten ylipaino ja lihavuus 2022: Ylipainon yleisyydessä ei merkittävää muutosta – pituus- ja painotietoja saatavilla yhä kattavammin. Tilastoraportti 55/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231002138128>
- 78 Mäki, P., Levälähti, E., Lehtinen-Jacks, S. & Laatikainen, T. (2023). Overweight and obesity in Finnish children by parents' socioeconomic position—A registry-based study. International Journal of Public Health. <https://www.ssph-journal.org/articles/10.3389/ijph.2023.1605901/full>
- 79 Raitasalo, K. (2023). Nuorten päihteidenkäyttö ja rahapelaaminen: Trendit ja nykytilanne. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Alustus lapsiasianeuvottelukunnan kokouksessa 4.9.2023.
- 80 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 81 Lapsiasiavaltuutettu (13. syyskuuta 2023). Lasten päihdepalvelujen puute on hälyttävää [tiedote]. <https://lapsiasia.fi/-/tiedote-paihdepalvelut>
- 82 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 83 Raitasalo, K. (2023). Nuorten päihteidenkäyttö ja rahapelaaminen: Trendit ja nykytilanne. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Alustus lapsiasianeuvottelukunnan kokouksessa 4.9.2023.
- 84 Onnettomuustutkintakeskus (16. tammikuuta 2024). Nuorten tapaturmaisissa huumekuolemista vuonna 2023 korostuvat suuret asutuskeskukset ja huumeiden sekakäyttö [tiedote]. <https://www.turvallisuustutkinta.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2024/nuortentapaturmaisissahuumekuolemistavuonna2023korostuvatsuuretasutuskeskuksetjahuumeidensekakaytto.html#>
- 85 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 86 Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisu 2023:58. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- 87 Ks. Lapsiasiavaltuutetun kannanotto: ”Lasten mielenterveyden kriisi on koko yhteiskunnan asia” https://lapsiasia.fi/-/kannanotto_mielenterveyden-kriisi

- 88 Ks. lapsiasiaavaltuutetun lausunnot verkkosivuilla <https://lapsiasia.fi/lausunnot>
- 89 The Economic Policy Council (2023). Economic Policy Council Report 2023. <https://talouspolitiikanarviointi-neuvosto.fi/wp-content/uploads/2024/01/EPC-Report-2023.pdf>
- 90 Oikeuskanslerin päätös OKV/1772/10/2023-OKV-6, s. 8. <https://oikeuskansleri.fi/-/saastolakien-kuulemisaika-oli-liian-lyhyt-ja-vaikutusten-arviointi-puutteellista>
- 91 Ollonqvist, J., Hiilamo, H., Moisio, P., ym. (2023). Säästötoimet osuvat pienituloisiin: Hallitus tavoittelee talouden tasapainottamisen lisäksi sosiaalipolitiikan suunnanmuutosta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimuksesta tiiviisti 62/2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-228-0>
- 92 Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi. <https://stm.fi/-/sosiaaliturvamuutosten-yhteisvaikutusten-arviointi-on-valmistunut>
- 93 SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry (14. marraskuuta 2023). SOSTE selvitti hallituksen leikkausten vaikutukset maakunnittain – Lähes 17 000 uutta alaikäistä tippuu köyhyysrajan alle [uutinen]. <https://www.soste.fi/uutiset/soste-selvitti-hallituksen-leikkausten-vaikutukset-maakunnittain-lahes-17-000-uutta-alai-kaista-tippuu-koyhyysrajan-alle/>
- 94 Simanainen, M. & Pyy-Martikainen, M. (23. tammikuuta 2024). Mikrosimulointi: Sosiaaliturvaleikkaukset iskevät jo ennestään pienituloisiin nuoriin. Kela, Tietotarjotin -tutkimusblogi. <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/919109/mikrosimulointi-sosiaaliturvaleikkaukset-iskevät-jo-ennesta-pienituloisiin-nuoriin>
- 95 Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A. ym. (2016). Suomi nuorten kasvuypäristönä: 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Nuorisotutkimusseura & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisu/suomi_nuorten_kasvuyparistona.pdf
- 96 Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., ym. (2018). Suomi lasten kasvuypäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2>
- 97 Højsgaard Andersen, L., Dustmann, C. & Landersø, R. (2019). Lowering welfare benefits: Intended and unintended consequences for migrants and their families. CReAM Centre for Research & Analysis of Migration, Discussion Paper CDP 05/19. https://www.cream-migration.org/publ_uploads/CDP_05_19.pdf
- 98 Pelastakaa Lapset ry (2023). Lapsen ääni 2023: ”Tuntuu, että on niin erilainen kaikista” – Lasten kokemuksia pienituloisuudesta. <https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/10/lapsen-aani-2023.pdf>
- 99 Ks. <https://stm.fi/sosiaaliturvakomitea>
- 100 Sosiaali- ja terveysministeriö (5. lokakuuta 2023). Parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean kokoonpanon ja tehtävien muuttaminen 31.3.2027 päättyväksi toimikaudeksi [muistio]. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f808508d8>
- 101 Tilastokeskus (19. joulukuuta 2023). Pienituloisia 730 800 vuonna 2022. Katsaus Tulonjakotilastoon. <https://www.stat.fi/julkaisu/clos02x83gt6d0cvxzwid0ips>
- 102 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sotkanet. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>
- 103 Mt.
- 104 Tilastokeskus (24. maaliskuuta 2023). 894 000 henkilöä oli köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuonna 2021 [tiedote]. <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8lp8xaorjoa0cw1txm8lp9>
- 105 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sotkanet. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>
- 106 Kansaneläkelaitos (24. toukokuuta 2023). Tietopaketti: toimeentulotuki. <https://tietotarjotin.fi/tietopaketti/2699589/tietopaketti-toimeentulotuki?q=toimeentulotuki>

- 107 Korpela, T. (15. toukokuuta 2023). Yhä useammalla perustoimeentulotukea saavalla kotitaloudella on ansiotuloja. Kela, Tietotarjotin-tutkimusblogi. <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/679476/yha-useammalla-perustoimeentulotukea-saavalla-kotitaloudella-on-ansiotuloja>
- 108 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 109 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 110 Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- 111 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 112 Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., ym. (2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- 113 Mt.
- 114 Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 7/2021. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/17bbffc7-5a82-465b-a029-f7267345703e/content>
- 115 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 116 Haapakangas, K. & Kaakinen, M. (9. kesäkuuta 2023). Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta? Tilastokeskus, Tieto&Trendit. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmat-tilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta/>
- 117 Tilastokeskus (5. lokakuuta 2023). Viranomaisten tietoon tulleet avopuolison tekemät perheväkivaltatapaukset lisääntyivät 21,2 % vuonna 2022 [tiedote]. <https://stat.fi/julkaisu/cl8lc4yhfm4e60dukctz741r7>
- 118 Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., ym. (2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- 119 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Hoitoilmoitusrekisteri.
- 120 Tilastokeskus, kuolemansyyt.
- 121 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 122 Tilastokeskus (5. lokakuuta 2023). Viranomaisten tietoon tulleet avopuolison tekemät perheväkivaltatapaukset lisääntyivät 21,2 % vuonna 2022 [tiedote]. <https://stat.fi/julkaisu/cl8lc4yhfm4e60dukctz741r7>
Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., ym. (2023). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2023:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- 123 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi

- 124 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 125 Hiltunen, J., Ahonen, A., Hienonen, N., ym. (2023). PISA 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:49. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-949-3>
- 126 Kalenius, A. (2023). Sivistyskatsaus 2023. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-744-4>
- 127 Tilastokeskus (17. elokuuta 2024). Peruskoulun oppilaista 24 % sai tehostettua tai erityistä tukea vuonna 2022 [tiedote]. <https://tilastokeskus.fi/julkaisu/cl8lmq0ndqquf0dutte806lj3>
- 128 Opetushallitus (2023). Varhaiskasvatuksessa olevat lapset. Tilastopalvelu Vipunen.
- 129 Opetushallitus (2023). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kaksivuotisen-esiopetuksen-kokeilu-0>
- 130 Sarvimäki, M., Alasuutari, M., Harjunen, O. ym. (2023). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu: Väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:19. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-971-4>
- 131 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 132 Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- 133 Lapsiasiavaltuutetun toimisto (2022). Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>
- 134 Pietiläinen, M. & Wallenius, M. (24. marraskuuta 2023). Lasten osuus väestöstä laskenut tuntuvasti – joka kymmenes on ulkomaalaistaustainen. Tilastokeskus, Tieto & Trendit. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/lasten-osuus-vaestosta-laskenut-tuntuvasti-joka-kymmenes-on-ulkomaalaistaustainen/>
- 135 Tilastokeskus (21. huhtikuuta 2023). Kokonaishedelmällisyysluku mittaushistorian matalin vuonna 2022 [tiedote]. <https://stat.fi/julkaisu/cl8mya8io1v2u0dutwqqanzqx>
- 136 Tilastokeskus (25. tammikuuta 2024). Maahanmuuttojen määrä ennätysuusi Suomessa vuonna 2023 [tiedote]. <https://www.stat.fi/julkaisu/clmixlq2e5fnt0bw60d4l2t7g>
- 137 Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/perh>
- 138 Mt.
- 139 Mt.
- 140 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 141 Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/perh>
- 142 Pietiläinen, M. & Wallenius, M. (24. marraskuuta 2023). Lasten osuus väestöstä laskenut tuntuvasti – joka kymmenes on ulkomaalaistaustainen. Tilastokeskus, Tieto&Trendit. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/lasten-osuus-vaestosta-laskenut-tuntuvasti-joka-kymmenes-on-ulkomaalaistaustainen/>
- 143 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

- 144 Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- 145 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskysely 2023: Perusopetuksen 8. ja 9. luokan, lukion ja ammatillisten oppilaitosten indikaattoreiden kuvaukset. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-indikaattorikuvaukset>
- 146 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 147 Mt.
- 148 Mt.
- 149 Lapsiasiavaltuutettu (2023). Lapsiasiavaltuutetun lausunto valtiovarainministeriölle avoimen hallinnon viidennen toimintaohjelman luonnoksesta. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_vm_avoinhallinto-toimintaohjelmaluonnos
- 150 Lapsiasiavaltuutettu (2022). Lapsiasiavaltuutetun lausunto oikeusministeriölle suomalaista demokraatiapolitiikkaa 2020-luvulla koskevasta valtioneuvoston periaatepäätöksestä (luonnos). https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_om_demokratiapoliittinen-periaatepaatos
- 151 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomenos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 152 Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- 153 Ks. esim. Timonen, J., Niemelä, M., Hakko, H. ym. (2023). Social leisure time activities as a mediating link between self-reported psychological symptoms in adolescence and psychiatric morbidity by young adulthood: the Northern Finland 1986 Birth Cohort study. *European Child & Adolescent Psychiatry* 32, 2569–2580. <https://doi.org/10.1007/s00787-022-02107-2>
- 154 Ks. esim. Jussila, J.J., Pulakka, A., Ervasti, J., ym. (2023). Associations of leisure-time physical activity and active school transport with mental health outcomes: a population-based study. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 33(5), 670–681. <https://doi.org/10.1111/sms.14292>
- 155 YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 17 (2013) lapsen oikeudesta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin (31 artikla). CRC/C/GC/17. <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>
- 156 Aapola-Kari, S. (toim.) (2023). Vaihteleva vapaa-aika: Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022. Opetus- ja kulttuuriministeriö, valtion nuorisoneuvosto, valtion liikuntaneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/05/FINAL_vapaa-aikatutkimus-2022-web.pdf
- 157 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 158 Laimi, T., Pusa, A.-M., Rajala, K. & Stenvall, E. (2023). Mielekästä vapaa-aikaa, kavereita ja koordinaatiota: Harrastamisen Suomen mallin arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 12:2023. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1223.pdf
- 159 Lapsiasiavaltuutettu (21. huhtikuuta 2023). Harrastamisen Suomen mallin yhdenvertaisuuden parantaminen. Lapsiasiavaltuutetun kirjelmä opetus- ja kulttuuriministeriölle 21.4.2023. https://lapsiasia.fi/-/kirjelma_harrastamisen-suomen-malli
- 160 Ks. esim. Soini, T., Harjunen, H., Itkonen, H. & Salmikangas, A.-K. (2023). ”Me ei olla mitään mercedes benzejä, me ollaan lamborghineja” – lasten toiminta ja merkityksenannot juniorijalkapallossa. *Liikunta &*

Tiede 60 (5), 96–103. https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2023/liikunta-tiede-lehti-5-2023-sivut-96-103-soini-ym..pdf sekä mt.

- 161 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kouluterveyskyselyn 2023 tulokset. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. www.sotkanet.fi
- 162 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 163 Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>
- 164 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189
- 165 Sosiaali- ja terveysministeriö (2022). Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2023–2026. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:18. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5427-4>
- 166 Sosiaali- ja terveysministeriö (marraskuu 2023). Hyvinvointialueiden ohjaus. <https://stm.fi/hyvinvointialueiden-ohjaus>
- 167 Sosiaali- ja terveysministeriö (2024). Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2023: Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 31 §:n mukainen sosiaali- ja terveysministeriön vuosittainen valtakunnallinen selvitys. Raportteja ja muistioita 2024:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5408-3>
- 168 Croell, K., Hetemaa, T., Knape, N., ym. (2023). Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Suomessa: Valtakunnallinen asiantuntija-arvio, syksy 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Päätösten tueksi 1/2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-199-3>
- 169 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus lokakuussa 2023: Työntekijäkohtaiset enimmäisasiakasmäärän ylitykset yhä yleisiä. Tilastoraportti 69/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231211153216>
- 170 Lapsiasiavaltuutettu (2021). Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain 13 b §:n muuttamisesta. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_pev_stv_he1702021vp_lastensuojelulaki-13b
- 171 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Lastensuojelun käsittelyajat 1.4.–30.9.2023: Lastensuojelun käsittelyajat pitenevät edelleen. Tilastoraportti 68/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231211153205>
- 172 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Hoitoon pääsy erikoissairaanhoidossa 31.8.2023: Hoitovelka kiireettömään erikoissairaanhoidon jatkoi kasvuaan elokuussa. Tilastoraportti 56/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231010139467>
- 173 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio -tutkimuskokonaisuus: Vuosina 2022–2023 toteutettujen STM:n rahoittamien hankkeiden kuvaukset. https://thl.fi/documents/155392151/190159807/Soteintegraatio_tiivistelm%C3%A4t.pdf/42edcf0e-cafc-8760-b7e8-85a66a635fb1/Soteintegraatio_tiivistelm%C3%A4t.pdf?t=1702563154127
- 174 Suomen Kuntaliitto & Hyvil Oy (2023). Tilannekatsaus alueellisista sivistys- ja sote-palvelujen yhteistyöryhmistä ja perhekeskuksista: Hyvinvointialueiden näkemyksiä. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Sisote_perhekeskuskatsaus_08112023.pdf
- 175 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Tilastoraportti, SVT 24/2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051544509>
- 176 Mt.

177 Mt.

178 Mt.

179 Forsell, M., Inget-Leinonen, S., Rand, J., ym. (2024). Sosiaalihuollon asiakasmäärät: Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston tietojen hyödyntäminen palveluiden käytön seurannassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos,

Työpäperi 1/2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-235-8>

180 Lapsiasiavaltuutettu (2022). Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>

181 Sosiaali- ja terveysministeriö (1. maaliskuuta 2023). Lastensuojelun visio korostaa luottamusta ja vaikuttavuutta [tiedote]. <https://stm.fi/-/lastensuojelun-visio-korostaa-luottamusta-ja-vaikuttavuutta>

182 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

183 Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>

184 YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. Ulkoministeriön epävirallinen suomennos. https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

185 CRC/C/93/D/194/2022*, 2.6.2023

186 Table of pending cases. Verkossa <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/individual-communications>

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN